364 (1165)

Кыргыз урууларынын чыгышы жөнүндө (Балыктын санжырасы)

Мазмуну

1. Кыргыз урууларынын тотеми
2. Солто урууларьı ж. б.

Тарыхка байланыштуу материалдар.

Мында тема да коюлбаган ирэтсиз. Бардыгы 8 уч. тет. 334 бет, кол жазма.

ДЕЛО

№ 1165/364

Д-к 1

Кыргыз урууларынын чыгышы жөнүндө

Кыргыз-казак маселеси

12-к

Начато ____________ 19__ г.

Окончено ____________ 19__ г.

Директору ИЯЛИ.

Сектор истории [illegible] тов. Цамсалбоковым приобрести рукопись Альмабекова Тургунбаева как фольклорный материал для исследования и зачислить в его фонд

Зав. сектором истории [signature]

24/V.51.

[illegible] расход [illegible] руб. 80 [signature] 23/V.51.

Рецензия.

Жолдош Турусбек аксакалдын айтып жаздырган кол жазмасы негизинен керектүү жумушка жатат. Бирок аралаштырып айтылган тарихый маалыматтар, тарыхтың мазмундарга байланбаган. Кыргыздын урууларынын чыгыштарына токтолгон кыскалык менен. Солто уруусуна канааттанарлык токтолгон, биз айтып жүргөндөрдөн бир өзгөчөлүктөр көрүнөт. Инсгит тургузуп ка алынып коюлса, керек болорунда шек жок. Тарыхы менен айтылбаган менен араларынан тери алынса жарактуулары көп экен.

Рецензиялаган: Абдрахманов

10/I 51.

... языка, литературы и истории
ОТДЕЛ РУКОПИСЕЙ
Инв. № 364
9-VI 1981г
... ФАН СССР гор. Фрунзе

Рецензия

На рукопись Алимбекова Т.

Рукопись Алимбекова состоит из 13 тетрадей. В них автор излагает историю завоевания Средней Азии арабами, внедрение Ислама, нашествие калмыков, бегство киргиз. Культурно-бытовые условия киргиз. О взаимоотношениях между киргизскими манапами и Кокандскими ханствами. О восстании племени Солто Сарбагыш, Кушчу, Саяк, что присоединится к России и т.д.

Изложение материалов носит не систематизированный и отрывочный характер. Нет [illegible] хода к анализу событий. Но среди них имеются для науки исторические данные, [illegible] исследователям истории киргиз до революционного периода.

Я лично считаю нужным

Приобрести рукописи как документальный
материал и зачислить в библ.
фонд [illegible] рукописи требуется
особой подготов. [illegible] правдивых
надежных сотруд. в зале с учетом
знаний господствующих классов.

22/IV-51 [signature]

Институт языка, литературы и истории
Отдел рукописей
Ин. № 364
9-XII 1981 г.
Кир. ФАН СССР гор. Фрунзе

№ 1

Тетрадь № 12

по ....

учени .... класса

.... школы

....

....

Казак калың салып кыргыз
жар киргенден кийин.

Мазмуну

Акылбеков.

бети

1) Жарыку урдмарасынан чыгыш тонунда. 287-320.

Бул дептерлерде камтылган маалыматтар темага шайкеш келбейт. Башы калмак бузулушу жана казак коргоо Мамыленин тонунда баяндалат. Ошондуктан өзүнчө номер коюлум.

Асанов Т.

4.05.93ж.

чуруб келген кыргыздар кетментөбөдөн томон тоо арасы жогору
дайраны бойлоб нарынга чейики [кавак] ~~кавак~~ тоо арасы уштуларда жаро берген
калмактан урдабмалды, жана берген) кокон кандыгында келвейт
тоо арасы жана анча күчтүү эмес жагынан ~~тору~~ келатсан) ~~жогору~~ кокон кандары
кан. ал убакта.
калмак канча жыл ташкенде турганын айталбаймын жана,
калмак) казак ~~эн~~ бурар кргенде кыргыз нсар кргенде актаман
чуурунду болгондон кийин канча жыл болгонун айталбаймын
~~калмак өзү өзү бузулуб казак кыргыз дай болуб~~
казак кыргыз дай болуб. 10 сан ойрот бузулат өзү өзү урашат
10 сан ойрот калмагынын бузулмагына себеби Контажынын
Ужан деген уулу болот. Коңтажы 10 сан ойроттун чоң каны
Коңтажы олот. Ужан атасынын ордуна чоң кан болот
Ужан залым чыгат ага чыдабай 10 сан ойроттун 10 каны
чогулуб алыб Ужанды олтурот, Ужандын Олоңбайыр деген
карындашы бар экен Контажынын кызы. олоңбайыр кимге
тийсе ошол кан болсун дейт кобулуп чогулган калмактар)
~~алып~~ кан жана када канолсо ордуна баласы болот дунуйо
жузунун адети ошол, мейли катын эмне болсун калктын
элдин кармоган жогу ушундай болуру

Жана ең тавылбаса Мурунку бир кандын тукумун тааб.
кан кылучу кайсы ел болсун дунуйо [не] турдогу елдики ушу кадасы
брок кун чыгыш калкы аялдан атасынын ордуна койчу емес
жаруба калкы аялда болсо ордуна боло беруу.
ошол себебту Козтажсыйнын кызы олоңбатырды 10 кандын
кишисине тийсе ошол кан болсун деишкен калмактын чогулган
ел жыйын кылыб. Коз[redacted]н жалгыз аялдан башка ([башкаа])
уулу жок, олоңбатырдан башка кызы жок, шол себебту калмактар
ушул сөздү кавлу кылган. Олоңбатырды 10 сан ойроттун
10 каны мага тийдеб талашкан бирине бри, олоңбатырга
келиб сүйлөшкон кеңинда сен [кый-вай] тигини олтур анан сага тийем
деген олоңбатыр (олоңбатыр) ошонтуб 10 кан [бе]биринолтуруб бузулган
дейт. калмак [брин] бирин чавышыб
(кедей [берген]) кеден неден болду. олоңбатырды аламдеб.
[кеден болду]
калдан чоң кан болом деб. ошонон болду деген сөз аларасында
коб брисе ужанды кармайт, 10 [сан] са ойротту олоңбатыр деген
кыз бузкан. деген сөз ошонон калган екен ел өзундагы.
сөздөрдүн Мааниси ошол. олоңбатыр агасынын өчүн
ушунтуб алган екен 10 кандан. елде мурун еле мен аламдеб
[олтуруушту] [броко]
калдан баштаган деишу калдар олтуушту. бырө олоңбатыр кишиге тийгенин

билбеймин

Ташкенди ~~кокондон~~ калмаксызу бузулганын коруб коратып алган кокон кандыгы

Ошондо орду мамлекети келенче ташкен 4 жени шарлары

кокон кандыгында карап турган деш мурун чалдар.

~~Кыргыздар ошо тоо арасынан аттаныб келиб урушуну кылыб~~

~~кайтара коруп келуу болгон экен хазирки о жериби аталган~~

~~мурунку ордо тоо чарыбынан [illegible] ошол тараптагы тере~~

~~суусунан чыгыш жакадан кыргыздар кургон деге ичинки~~

~~усонкулу сартоду ошондон берки калмактардан арурунун~~

~~3 ботмоарга бакыбалды куган айдуктар сарбагыш бугу анык~~

~~солто манапдар коргоо куну баршы ибтап баркан мурункусу эле~~

Кыргыздар. (~~ошокун ери ашатоору сарбагыш уруу бакын~~)

~~Малат кул деш болуб кургон калмак бир турук жери~~

(~~ботомойнок алман бар~~) туруу Кара-кыштак экен калмактын бир жери

(~~аттуу тоорки карлар~~) Кожтансынын кызы олон байырдан

учуры Кара-кыштакта малы бар экен жалайык

сарайын коргону бар-экен. кезек кезек олон байыр келиб

туруучун, коштанысы өзүндө келген деш. жана

шамамраб деген наманкендик ак кыдырган дувана.

ошол кара- кыштактагы олоңбайырдын малын баккан
дейт олоңбайырга мен ашык мын деб дувана ырдай берүчү
екен олоңбайыр адамдары уруб олоңбайырга алыб келсе
олоңбайыр(дын) бир жиндибы болуб калган келе-се дувана екенин
билиб тийбей койгон дейт баары дувана ырдаб өзүнө кыйганын
айтыб ырдаса күлүб тамаша кылчу екен олоңбайыр ~~мени~~ сенен
башка адамга тийбейтмин деб ошону менен ~~...~~ албай
бир дар жыл ошол олоңбайыр-дын малын багыб жүрө
берген дечу мурункулар. кыргыз дын кулагы деб чертмеке
кошуб чертиб жүргон жана ыр кошкоб (тоон бактым кулагы --
жүргөнү)
тоон жүзкө жүзкө жеткенче -- жее айдадым кулагы -- ...
асыл жаш ... -- мур мухамед саламат деб
ырдаб жүргөнү ~~...~~ шаматрабтын ушул олоң байыр кондонсы
кызы болучу атын кулагы койуалыб дечу мурунку
карылар

~~...~~ өзбек уламалары ~~шаматрабты~~ бир чоң байат
китеб кылыб кокон кашкар ташкен чукар ушуларга олуялык
бугуунан дувана болуб бир күн ташкенде бир күндө кашкарда

Мас ~~абадын соторуб~~ болуб чуркаб жургон дувана кылыб корсотот
елдин еркеси жана кандардын кудайдын мухамед пайгамбардын
еркеси кылыб корсотот бир калоо жерди дуванасы ~~от~~ акпа тура ~~ агын~~ келбеген
к бир кызык дооруңкой соз болгон учун жазыб койдум айтыб отпойсуздер

~~[illegible] сонунда [illegible] жерлеринде [illegible]~~
~~уздуктары [illegible] башка жерге барыб [illegible] болуб~~
~~жазыб [illegible] турчу [illegible] суу бойу~~
~~[illegible] алуата [illegible] суусалыр талас болуб [illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~кыйын жерлерден [illegible] байдасы [illegible]~~
~~калган бир Назар дорводай [illegible] Байсейит чоң [illegible]~~
~~[illegible]~~
~~башка [illegible] уруунун ата [illegible]~~
~~жана [illegible]~~
~~[illegible] дан [illegible] кыргыздан~~
~~кара [illegible] Бала Балыкы деген~~
~~деген [illegible]~~
~~[illegible] дуйда~~
~~о [illegible] болгон екен~~

~~Саларынтын он туркатар-дан Садыр деген адам ыладым [illegible] колойдон жаш адам дабуз журуку [illegible]~~

~~[illegible] [illegible] [illegible] олсо жака болгон екен бул кава жеоруш [illegible] жака болгон екен карабагыш [illegible] черик тоо [illegible] жака болгон екен~~ ~~Кытай сару ботомойнок алмалы~~

~~Ден [illegible] жана [illegible] болу [illegible] тере [illegible] башы [illegible] каваларднын кон садыр болуб уйулар курган екен~~

~~Калмакты талас [illegible] [illegible] сарбагыш кулу~~

~~[illegible] [illegible] кусу [illegible] ботомойнок [illegible] [illegible] жаагы~~

~~[illegible] бойун [illegible] [illegible] тундук Сарбагыш [illegible] челер~~

~~Кочкор [illegible] жумгал [illegible] [illegible] тундук башы~~

~~кара булак [illegible] [illegible] уч алматы сартоцум [illegible]~~

~~бойу уйулу бул [illegible] жеорун кава оз [illegible] карыра келен~~

~~бир бирине кенешиб [illegible] курган екен [illegible] калмак~~

Калмакты бутуни жети башы баягы бетегелу койташ башы

кызыл кыя зайташ тундук жагы уч алматы сартоцум ле бойу

~~[illegible] [illegible] [illegible]~~ чуй суусунун талас суусунун ая(гы) Батора

Жамбыл тоосу уйулар-да журуку калмактарды куйуб баягы ески конушунун

~~[illegible] [illegible]~~ кайтыб алган кыргыздардын ким екенин жазу керек

[illegible]

Мурунку тагай уругу оңдон, солдон сару, кытай, кушчу уругу болгон элеп. Мурунку жашаган кожу уругу менен келген кыргыз болгон элес бир бирлеп келбес кошо кочуп келгени и калмакты кууганда баары жоогун ашта албаймын туштук оң сол кыргыздынын агызы куган кыргыздар калмакты ушул жогорку айтылган кыргыздар

Калмак өзү бузулганын угуп Ташкенди коконд каратып алганын билип казак өз жеринен калмакты кууп келе баштаганын билип кыргыздар тоо арасына жатып ~~бул калмактар~~ от бр жагы калмак бр жагы перака койкоз назар дорбо баш сыяктуу баатырлар аркайсы уруктан урулук менен баш тыюуп бай болуп калган деди эл. Мурункучалдар жетимиш.

Маматкул кошой 60 жашка кетип калган кези экен деди илгерки карылар кол жеткен тоо арасындагы кыргыздар чогултуп калмактан элине уруп жатыр-сынар жана сорт казак элине кылып жатканында угуп жатыр-сынар. уурдап алган калмактын малына кызыгып тоо арасында калып калып жүрбөйлү өсүп өнбөй бай өз конушубуз өзүбүз болот-уп албасак ким бошотуп казак кетип элеп алып калса кантебиз конгула балдар корунуо атпайналы леден нары отпойлу аны бетегеу койташ. баш кызыл кыя занташ ушулардагы калмакты кууп чыгалы нии ары талас Байгара жана бал ушул өз конушубуз алалы деп кудай буюрса деп кошой Маматкул

ушунду айтпай

Макул дешет чошгонэл.. кошой Маматкул андай болсо
эбе муруң таластын озундагы капкадагы калмактын бир кору бар
анан чуйдогу кара кыштак бир кору анан сокулук бир кору-
анан ак бешим бир кору ~~ушул~~ кор деб калмак улук туран жерин
айтчу экен. ушул торт кор-дубуз санар анан озу эле качыб
журуб берет дейт эки кариш кыргыздын. ~~эле~~ жана эң мурун
капка кара-кыштак экиболунуб аттанабыз дейт. ошонтуб кыргыз
эл чогулуп кошуб батасын кылыб калмак аттанышат
калмак ~~ушуб~~ коб бетебей качыб берет сокулукка барганда
бетешиб бираз урушат. чабдар атты солтонов кушу уругу ошо кишиг
деги аркасы уруктан кытрлар чалгынчы болуб [кешет] колдон. откени
ошол сокулукка чогулганы ~~ок~~ качыб барыб нар жагынан келгени бер
бр чогулуб кормашалы деген жери экен калмактын.
Кара-балтадан нары чыккандан кийин чалгынчылар эки экиден
кетет ~~мурунда бул~~ солтоноң жанында кошойдун уулу момокон
жаш бала экен акеу озуна барыб бир жашыруун жерге ~~аттан уют~~ аттарын
отторуб тур деб момоконду койуб озу жээ бр жашыруун жерге караолдоб
чыкса ажалда козу илиниб кетет чалгынчы болуб жүргөн
калмактар олтуруб кетет давырт чыгыб калат момокон калмакты
коро койуб чабдаратты жетелебей алыб качат баягы бети менен

патрлар увада кылган жерге келет Момокон. калмак бр бала ~~[illegible]~~ екенин билгенден итин кот жагынан куват келиб тоскоолдуку устунон чогот анча мунча калмак екен колго түшүрүб алат ковун. ~~ээ~~ кот жак таш кол келет сокулукка келиб уруш болот канча уруш болгонун айталбаймын айтор калмактын чон урушкан жери улуу болот калмак качып калмакты куубу чуйдо откоро ак байындагы сокулукта жеңилгенден кийин еле токтобой калмак качыб кеткен дешкен карылар. кыйп барыб кобузгабай еле бет бети менен еле келиб ~~[illegible]~~ чүй таласка конушкан дейт. ошондо биздин солтонун карылары чүйго келгенде кошой бийдин улуу жашман сарттын [illegible] деген уулун туроон екен деб ес[illegible] ошондо баланча жашта екен деб айтто биз бала кезде 200 жылга жашым бытты деб калмактан качыб кайта чуйго ~~[illegible]~~ келгенибизге мунча жыл болубту деб отурушту качыб жүргөн отуз жылдан ашыграк жүргон екен биз ~~[illegible]~~ 200 дон коб ашыб ~~туван~~ кеткен ~~[illegible]~~ турбайбы деб кошуну илгерки солтонун карылары. чымбак тал деген кашан ~~[illegible]~~ екиси менен ошону табашкан

керек болсо жашын жазыб берем

Ал кыргыз ле бойндагы калмакты куган ечки конушун болотуб алыб кочуб жүрүшкон бир кунду чуйдо таласта иссык кол ле тоолор ал узак ле азайыб калыб нарын кочкор жумгал талас тоолору

булар жашоо есевинде болот дешу Мурункулар олуяттадан нарки
бош болуб калган деит [illegible] жерги
кокон кандыгы чил кечти чоңжар кылыб казакты карата башкаган
казакты уйсун уругу коконго башка башкаган андан коконго карвай качкан
биздин кыргыздын конушуна [illegible] кел баштаган анын себеби
бирчети кокумду отургон себебту [illegible] казак кыргыз
жерден бузулбай келиб ошол жерден бузулуб ортосунан [illegible] нечен жолу
уруш отуб, кыргыз алгыр. казак алгыр деген соз чыгыб калганын жазганмын
жана кыргыздын конушу жакшы ошого уйсун уругунан чапрашты шапы
сары уйсун жананы уругун бир болуму каскаралар, жол сейит садыр
деген жоты шытын бир болуму суйкум уругунан кара кайлу аксайлу
ботбай уругу [illegible] чапкулу куйсун уругу уйсун уругунун бары Ибойуна
чуй суусунун аягына Байгара жамбыл тоосуна. таластын башы
[illegible] т жагына жакындаб ашуулортолорго келиб
отурубалган [illegible] деч уйсун казактары жана жакшылыгы менен
келбей аз аздаб отурган кыргыздарды чаб олжолоб ал кыргыздар кери жака
жылыб кача баштаган дешу Мурункулар биз кыргыз калмак менен
кош кармашыб азайыб калган екен биз дешу илгерки аталар
жана казака Двылай кан болуб бара бер кыргыздын жерине
бошкалган деб жооб [illegible] берген Двылай кан дешу кылар
бр соз ошол кезде кушу акен таластагы кушу [illegible] ну кушу уругу екенин
билесин. ал таластагы кушу учкурткан еки уулун атанат
жетиген жооп деб. жетиген еки атага болуп кыргыз кыдыл
коргойдон анык одок еки уул булар кову сарбагыш менен болуб каткен

48 307

ал бир бары солто менен карабалтанын оозунда кар жээк. берзнсаанда отурат

булар кыргыздын тукуму жетиген атанат.

экинчи атасы кыдыр уулу бар кыдырдын канатейим тагаймат

туулгабы Байсейит. Байсейиттин уулу чабдар атту солтонок

ал байсейит тукумунун ковлу солто ичинде ~~ал~~ таластада бар

берки учата канатейим тагаймат туулгабы булар таласта турат

жетиген уругу болуп аталат

ал жоошон 7 уул кабылаар саватар кыржы каракунур калаты

аман кулу чолбак кушу булар жоош ~~атанат~~ уругу болуп атанат

жетиген жоош бир себеб менен урушкан казыркы бандалов району

турац~~бакс~~ кышлак Мурун кыргызча ойрон аталуу деп уруш жерде урушкан

жетиген женилген. жоош жеңген. шол себеп жетиген кансон

кыргыздын тукуму сарыбагышка кириб кеткен. ~~нов~~ жоош тукуму

жетигендин канканын коргондон кийин ат тарту тон тарту кылып

турган экен токтобеп айтканда кийин кыдыр уулу токтоб калган

мунун не себеб болуп оогонун урушканын себебин туура жээз и он и жоксун

кыдырдан Байсейит тукуму болбой калган алар солто ичинде калган

~~ал кыргыз~~ казактын конушун казканын коруп алуусунда
(бы)

уруул жакы кыргыздын жоосун эсенкул болгу экен. эсенкул киши

Маматуудун уулу Болоттун уулу. солтону керечинин уулу Байсейит

Байсейиттин уулу Кебек бий ага балу Конулуб кошондун уулу мамокон

бар кору экен жалылдын карпайган кези экен усон теке деген со-
балдары бар экен жалбору туру курустабасын солтонун ~~сарбагыш кушу~~

~~сары китай казак бетинде ... болгон жеринде казакта арка торгой~~
~~анан берки казак ... сынабеткен кыргыздар алдыбында кетер~~
~~арты кенесары кыргыздан ... качкан~~ конотурууб
~~арка казагына~~

казак бетинде сарбагыш солто кушу китай сары болгон ле жагынсы
сарбагыш солто ~~кушу арасы~~ талас жагынада арасын болгон
солто сарбагыш ~~азрес солто~~.
Ал кыргыздар бар качбай солума берген бирак аз кочуб жарат ле жок
~~эт~~ таластан наркы жак жаалого кеткенде бош калат
бош калган жерге казак конотурубалат Абылайкандан
бурунда 7-сенун патр болокбай кебек байды кыргызка кабачы
кылат таласка кабкага чуулаль деб.

Мен туушунукту болсун деб бу сөз кошом. мурун солто уруун
жазганда ~~жазганымын~~ оным тасын болсун дагы жазамын
себеби болокбай б болмогунун себебин солтонун ушу чакы батр
чаадан ~~чаада~~ Тыкан карасны. каракчыдан ~~карекчад~~ Байсейит бутош
а Байсейиттин чуркалой ~~батр~~ чуркалой бир ел тогокочор бо кочуб
~~бир~~ ~~ныны~~ атасын озуна конот конуб жатса саяктан жо
ууруук кылыб келген уулар бар экен бекиниб жатан ~~элик~~
к

емис болдыркайда алар кочот конуб жаткан алды коруб
биндрвеп, бирок корунуб калат. кармаб алат ~~15 15~~ уурунун 15 и екен комо
~~тупп~~ тушманы. караса ак чокоисон саяктын уурулары
байлаб ~~кочот~~ чункалай патр, караса урулардын бро ырчы екен
ырдайт ~~ууру бизнеодою~~

Ууру кыла биз келдик - болокбайдын байына - Мал алалы деб келдик
у болунуб жаткан тамынан - кедеилигинайынан деб
бир тоб ыр-даган екен уурунун биро. Чункалай патр ушу коб адам
екен. урулар-ды 15 мур-ду козол вагон 15 кунан торбок кармаб
алгыла деб уурулар-ды кото берген. 15 кунан торбок
кармаб миниб алыб журо берген ~~деат~~ ошол чункалай
патр баш болуб казактан жылкы тиет болокбай сабуран
салыб тиет ошону учун болокбай каракчы тукумуна
уран болуб калат и, шол себебту каракчы тукуму болокбай
атанат. Сотто ошонуучун болокбай талкан деген еки уурукс
болунот окуучулар муну жазганымды етпесин жоу деб айтб етбалендер

кириз кабкага чогулат о аруруктун башылары бар анын
барын мен оказыб туру кылын. Эсенкул патр кетмен товодогу
окты кочуб кел ушул талас нупо орносонор болодейт
чогулган ел ого макул дешот жыйынга келгендер

~~—~~ 51 300.

Саяктын башкы ~~кан~~ жентыкка келгени кавадан садр екен
тункатар арзыматтын уулу, чакрдан тулкунун уулу Качкен
екен кава талас жака кочуб келмей болот чакр кочкор чуйго кочуб
келмей болот, ~~ушуну садуу уре~~ то казака конушту бервесин колдон
~~кандуун~~ келгенче корбасына берем аз санынан казакты корол демет
сору кытай кушуу таласта тургоныча уругу сары сору ичинде
башмойун уругунан Тууна бий деген аксакалы ~~экен~~ екен
казак бетен (ичте) солдун бизнин ушул (адам) Туума бий екен уйнда колмо тарайт жентыкк
~~ы~~ чакр кочкор чуйго чешин кочуб келет
садыр кочуб келет, ушул сайтт тил ал вам елди бузуб
токтотуб калат. садр ернтен каваны алыб келет азрак
болуб келет кабканын (озуна) чон корган салат садр озун конатайт ошол жака
~~[illegible]~~ кыргызга болуб казакка тынчтык бервейт
~~то~~ конуб алган, нары киздой сурот чаабалат олтурон
андан качкени казактар ~~талас~~ аягынчуй ганы ле боту
ушул жакты каздои (боит) контулот казак ичинде ушун елети
казака кавалар дын кан садр тузбай тынбайт
солто кушу да биржака садр кавир берсе ~~ат~~ барышыб турат
сарбагыш солто чакр + бул ле чуи ушул сое келген казак и да
аттаныб барыб. казак аттаныб келиб ортодо дайыма урум болот
леден бери откорвойт, Бугу ал жактагы саак озбетин казактан
коргойт ушуну давлынчтык жак замын болот Давлаттын доорунда

ал үйсүндөн дөн Абылайканга барыб арызбылуңулар ловотот
Абылайкан б кыргыздан озу келбей калган конушуна ыңкула
жана тийбесиле дебедим беле ынтымак болуб ортого киши салыб
сүйлөшүб туруңу дебедимбеле о тынч жаткан елге калмактан
жаңы кутулуда болгон озуңор барыб тиесиңер. анан мага арызбыла сиңер
эсенкү садр балаңчабызды чааб кетти баланыбызды олтуруб
кетти деб кыргыздан кунокор кылыб озуңор ак киши болосуңар
мен качан чааб ал дедим еле деб уябай койгон екен деңу мурункулар
корылар казактын арызын Абылайкан ~~[illegible]~~

ал сарыйүйсүн чаңчкулу касноро жана сейит садр чапраштыны шити
ботбай ө шыйшымдан карагашлу ак-катлу куу ситрак үйсүн урунан
айтаткыш учалматы лениш берчек б жетиш басыб келиб
.. уруб алат. аны менен караб турбайт атташыб сарбагыш
солтого кол салатгоы чаңчкулу Бердикожо деген батр чабраштын
кыман жабек деген ~~качике~~ качике доолот деген торто бир туганекен
жана ботбай тулогабыл жайсаң деген адамдар ~~[illegible]~~ жана
со касноро малдыбай сонунбай деген адамдар ~~атташыб~~ келе берет кыргызга
сарбагыштын колунан качике олот солтонун колунан ботбаи
жайсаң олот терекей конкой кудун ~~корки~~ мандашындагы
тообун ортосундагы жайсаңдыне жетдесу жаңагы
айтылган уйсундун батырлары ж солтодон жылкы тийиб алыб
качыб баратышын жеринен солтолор кыт жагынан кууб барыб
болкобаидан тулогабыл мырза дайыбар такандан ~~[illegible]~~ мамакан

усон теке, тулоберди борубай уйшлар баш болуб жесетиб сайлашыб ботбаи жайсанды олтуруб эсылмысын конрыб алыб калыкан [illegible] уйшунтуб улеуньвор [illegible] сарбагыш солто [illegible] саяктан чакр уйшул уй урукнун тынчын кетирет кушу озулорунун урушунан эки болунуб ~~сарбагы~~ бир болугу сарбагыш солтого сиңиб калган бир болугу сарукыпа сабыр ФМОЛОР менен болонь тынчтык кетир ген кийин есенкул батр уйурукту чогултуб аттаналы деб ~~по~~ ден увада кылышыб салто сарбагыш чакр барыб чалыб келдеб ымон жаманак батрды ~~30 адам менен~~ баш кылыб 30 киши аттандырат казакы. Жаманак батр кулжа башын кучокуга барыб ~~у~~ 30 жолдошун ~~то~~ дуги тубуно койуб озу жалгыз а карол. жакы мокурун балонга ~~[illegible]~~, чокса казак жагынан бир адам чыгыб келет оконун тең колдорунда жар-ак жок биринен бири качбас еле кармаша кетет курошуб караса жаманак батырдын жанында шаарчоң пычагы бар екен пычак менен жарыб олтурат кайта келиб жолдошторуна айтыб айдыб барса аларда 30 киши жирда баш салыб бөлүб алат сонушуга жат жаткан адамдар [illegible] калат, ошону менен Жаманак кайта кайтат карап ал омон 8 адам чапраштык коман жасабектин коомагы екен ~~[illegible]~~ кооман батрда 30 адам менен каралго чыккан екен кыргыз ~~[illegible]~~ уйшуртуб карамчусун кыргыздын карамчусу алыб ~~[illegible]~~ киштерин ~~то~~ уйго алыб келиб сатура берет казага кыргыздар г 30 адамды

мал себебу Жаманактын жетоосу атана кагон

үчүн казактар ле бышна тушуб кетет, кыргыздар барбай калат
казак келбей калат. Жабек бердикожо үчүн урууу жана толобийге
барат Толобий экоон-ерчитиб алыб жана ~~садыр~~ таласжактан
арыз болуб барган үлгүндор бар екен ~~Толо~~ барын кошуб алыб
Абылайдын ордосу азреттин кара тоосунда екен Толобий
Абылай канга барат Абылай уулуну мени келдичер ели Толобийди
алыб келиб сизер деб баягы сөзүн мурунжу арыз кылыб баруучуларга
айткан сөзүн айтат жок жайын сураб туруб айыб үчүн силер дейт
Абылайкан Толобий Абылайдын сөзүнө жыгылыб кайтат
~~...~~ Толобий чимкентте коңшу айда чимкентте
үчүн бу коңшуб бердат Толобийди Толо бий койгула деб ~~...~~
айтат ага жабек бердикожо Абылай Толого болбой
эр тожуз аргындын торосу кок жарли Барак канга барат
арыз болуб. Кок жарли Барак, Маасуп болуб үчүн аргындан чоо
адам кол алыб интакат ~~сарбагыш ... ... эсенкул бети~~
~~... кебек бий ... ...~~ урдониб атанет кыргызды казак
ал салто сарбагыш чакрды эсенкул качике болокбай кебек бий
учоон баш коштуруб жабек бердикожо ордуга барыбтыр Абылайга
Толобийди ерчитиб алардын сөзүн каны бийи Абылай Толо
жактырбай кошубтур андан ары аргынга кеттиң деб уттук жалын айтбан
жаңшы жок чогулуб туралы дебтр ~~... болуб~~

коцуе тун жалын келиб калавы анча бугун казака барыб жардам издеб жүргөн экинат болуу ~~болд~~ деит ~~дн~~ батр

Боролдойдон томон карай ыскатадан жогору карай ч чуйдун г Мандаймы алыб отуралы дешетээ макул болушуб жарак жабдыгын айтторын калдаб ~~ан~~ агор келиб калыб жанынын болсок болмуш ордоб качалы дебувада кылыб башы алткан жерге чуйдун эки мандайына ыскатадан жогору карай отурат кок жарлы барак баш болгон үчүн аргы колу v уурдалыб каштак ~~ашыб~~ баш жагы качик с батр баш болуб отурган Боролдойдон чакпагы салат тагынын келген экен дешу мурунку чалдар даар турган ел солтосарбагыш кабталынан барыб ~~кошуб~~ уруушка кирген деит кундун мурдучыгы дешу чалдар тушото тушого казактын кыран экен деит каштекти алыра кууб кок жарлы Беректы олтургондон кийин качыб берген экен дешу мурунк чалдар жабек каштекке барганда олгон жарадар ~~бол~~ болгондон жабекти алгачисен экен жолдо качыб барышыб мага карала болуб калбашы са деб доолот деген агисине насат айтыб конушунун качисе кошон мен ушомузда кыргыздын колунда албук кыргыздын ең жавынкер сарбагыш солто деген уруш тарынан тура келдик ажалымыз ошулардан-экен сен доолот ~~набраштини~~ конуруб алыб леден нары о туб кет деген жабек батр деб

[illegible] мундан кийин сарбагыш солтого бйет болмо деген

Мен антуронове долботка чалдар

Муруңчалдарайтуучу еле жоо-буу куйб казакты жеңиб 4000 кол [illegible] кон жаралы [illegible] олуб жабек олуб эсенкул патр жайылдын уулу усон теке, кошойдун уругу жаман сарт жамансарттын уулу тулоберди борубай булоко бро 19 жашта [illegible] бро 17 жашта ошол уруушта [illegible] ердин колуно колуб казак корунгон екен елге. ердин шолотун эсенкул патр озу куруб калган екен

ошолорбеттеген [illegible] жак качберген деңуу полдар келиб казактан [illegible] куйб кутулдук деб чогулуб [illegible] [illegible] боролдойго чайуб олжолорун булушуб кубанышыб балачка ердин деб ел айтышыб усон теке тулоберди борубай тортоон ♂ кыйса эсенкул патр [illegible] сайта кевек бийге алыб [illegible] [illegible] кел балдарды деген екен кевек бий тортоон ерчитиб [illegible] кел келген эсен кул патрга эсенкул патр батасын берген деб [illegible] жаман уругунун чалдары айтышуу еле теке 31 жашта усон 29 жашт екен, тулоберди 19 жашта екен борубай 17 жашта екен эсенкул патр елинин ел уулу келиб жургуло мага борум сени казык моюн казак тургетти ошого сен жорайсын деген екен эсенкул патр борубайды деген екен деб айтуушу чалдар ошонтуб тортон уулу кевек бийди баш кылыб кондуруб кайтарган екен деңуеле илгеркилер жамансарттн

эсенкул качике кевек елге карылык айтаб мунумонон караб калбайт казактар сак болуб жургуло деб оно болбосо-да казык моюн казак тинч жатпайт дейсиңби деген-екен

Ә эсенкул батр казы моюн казак дегени чаккуу бер-дмоносо патр екен. ошонотуб жата берген екен [illegible]

эсенкул патр айткандай бер-ди кажо [illegible] кыргызка жеткен елес деңу муруңкулар катын бала деле казык моюн казак

Мерген экен
ел элмени деген экен
деңу моюну чуун экен

ал кавалердын кан садыр аттанам деб казака (адам жиберет) солто сарбагышка чакра есенкул и патр батр качике кевек койсун аттан гонду казак озу келе ~~кор~~ ошого каяша берем. Дыйкан Толо бий калыстык кылганда

биз барыб барыб алып устуно тийбейли бей баштык болот ~~жор~~ бизаз елвиз ~~жорбол~~ конуш болсо ~~о~~ лемени ~~кол~~ отуб казк бериналгенди токтой тургандай болду силер жакстагы казак биз жакадо-дуле аны коруб жатыр-сынар деб айтыб сиз бароб келиңиз деб есенкул ~~патр~~ качике патр кевек бийди жиберет (жиберет) екен садрга кевек садрдын кой деб есенкулду жуурт алнаң патр деңу екен ~~садрадын~~ ноң патр качике бул созду айтпа деб жогорку созду айтат ага садр болвойт, ~~аттан~~ аттанат кансадр садрда казакы бердикожо-дой болгон ~~екен~~ ~~ти~~ тийседе тийбес тийбесде тийиб ошону учун садрдын намын Дыйкайга коб айтыб баручу кевек кайта келет ~~бидан~~ талкан куу ~~ки~~ таластан берж кок донон налдын тоосу деген жербор ошол жерде екен талкандан жашыл момокон билчу екен сонтонун жонунан болок бай кевек билону екен болок бай карабалта оеуда екен болокбайга айтбай Момокон баш болуб жашылда барат садрга ~~нанан~~ тулоберди кой десе болвойт жашыл момкон жашы картайыб калган тулобердини ала созде емнеси бар деб аналары калыб копот тулоберди борубай барван калат ~~осон~~ текебарак

садр кобкол менен барыб чимкенттен берки казакты
чаабчолок коргон созок каласын талаб алыб о кайтат кобомго
менен, садр

ал уруугу менен Толобий уч жуздун баласынын бийлерине
кабар бериб Увылатайдын устуно кабар берет чогулат деб уч жуздун
бийлерине ал бийлер кок жарлы барок коолон и Жанбек
Кейсары андан башка белгулу баатырларынын алмонун атыб
садрды ковурок айтыб садырдын кийинки чимкент казагын чааб
чолок корон созокту талаганын айтыб толобий Увылатайга
ч босун айтыб кыргыздын ичинин садр баштаб келиб кылганын айтыб
баштык деб Букар жерова деген увазри жене
кыны омон Букар жеровду сен айт Увылатайга деб
ичке чогулуб отурган екен дейт уч жуздун бийлери.
Увылат озуно белгулу соз ичинде уч жуздун бийлери чогулуб
тур деб айтса укмаксан болуб тогузкумалак ойноб. Букар
жеров менен отура берген. бийлер дин созун угуб
Букар жеров тогуз кумал ойноб отуруб аломенен уч жуздун
бийлеринин ичине ичке чогулуб отурганын айтыб жана толобийдин
созун айтыб бал вой турганын айтыб алоомонен уузкан
кент казактардын карылары коб кылыб кылыйтчу кыргыздын
чалдар айтчы. Букар кыргыз ичи жарлы баранты алды
сарт ден казакты алды-чолок корон созоктуну алды Увылаткан
сени алмага азак калды деген екен. бу чалдар

Абылай бир жерин кийбей бир жерин кийб каваган салыб чыккан екен деишу чалдер. ~~Абылай бир касан бир~~ Абылай бир жагым кокон бир жагым кытай бир жагым орус азрак кыргызга казакбай тим турган дедим еле ~~ол~~ казак кыргыз бир уруу екен Байтик кунулерге келиб кокумго уу бериб ошонон бузулду ортолор оган сендер Байтикти ерчиб Ташкенге ел болонуз деб отой себебту кыргыз казак ортосу бузулган ошол иштин аягынан бейбаланыб калмак келген, калмактан качыб казак пукар кирдин кыргыз неор кирди ак тамын чурунду деген ашка кон буғар калмактан тагы кутулуб отурганда кыр жерине казыныб мурун байтаб отур ешар кокон кытай орус ошол учоонун бири колсале мурунтан бир турум бир боз уйдун баласы екен рас сендердин айткандар Садырдын бул кылганы айтыб бир кереш тап елего салтылган кыргыз бат тынч жаткан елге кеп булундуруб калмы ~~бузуб~~ чаап алыб кеткени бейбаштыгы жака биздин кон жарым Баракстыкнда айыб ... ол жазасын таап кайтты. бизде бер-дикон-со бар олда кориб жатбайт сендер менин айтканыма боло турган емессиңер Мен кыргыз деб аттанбаймын садыр деб аттанамын садыр конео ол увецтада айтармын ал буйрук бердим аттан кола деит Абылайкан казака.

уч жуздун бийлери калай аттанабыз озунуз айтыныз демет Абылайга Абылай. уч уйдон бир адам, еки адамга уч ат, еки адамга бир бее саб ...че ~~адам~~ ат башына бир чибер дагы башкалары бар ушунун менен уч жуздун

баласын баштаб алыб кан Абылай аттанат куздун кунр
салыб ташкенди алат кан Дадвай Абылайга тийишбей туруб а
кала берет. Абылай Ташкенди алыб кыргызга адам ечи
жиберет солто сарбагыш есенкул батр кебек бий ел балан
баргын тулан бар сын дейт есенкул батр сарбагыш балан барсын
унутуб калыб тршын, солтолер жамансарттын уулу
тулобердини жибер башкада кошо тургандар болсо ~~батыйн~~ д. озуңор
билиле биздин сарбагыш солтодон барган адамдарга тулоберди
баш болуб барсын дейт есенкул батр кебек бий макул деб убада кылышныб
солто сарбагыш тулобердини башкылыб торт адам жиберет
... кылыб кыргыздан 40 ечи барган Абылайга ташкенге
~~садырдын солтода барган кырын ечилер жакшылаб~~
садырдын ечиси мени кан деб таныксын деб айткан дейт Абылайга
Абылай унукпаган емес дейт жакшылаб куто берген дейт
отосу биз макулбуз деген ~~да~~ кыргыздын кишинда барган екен ечилер
жаз чыккандa кайтарган бирин кетирб сарбай бериб оң-солу кылыб
кайтарган екен. / тулоберди Абылайга жакыб кайткан 21 жашта ~~жа~~
екен тулоберди жакканын себеби кандын устуно ечилер кирген де
жаш бала кетин кретпа адет ~~Абы~~ тулоберди отурвай ~~туруб калган~~
босогого кайн бооруна алыб туруб калган дейт тулоберди.
Абылай кан ей балам сен (неге) отурвайсың деген кандын ~~отур ден~~

Отур деген жериңе отурам деб турмун деген дейт тулоберди
кан жанынан орун берген. аркымсар кайсыны айтокан өз оюндагы сөзүн
тулобердиниң кан сен неге сүйлөмөйсүз деген. тулоберди сизден руксат
болгондо сүйлөмүн деб отурмун дейт. ее сүйлө балам. - тажер биздин
кыргыз өз эл башынан эмине кечиргенин өзүңүз жакшы билесиз менден
(ичи)
казак кыргыз бир туган эл сиз ~~он~~ адилдик кылсаңыз кыргыз канат
кыргыздын конушу бар айта турганы. - эчкимге өзү барыб тийбейт аны
өзүңүзде билиб жатасыз, садырдын тийгени бар. ал адамга биздин кыргыз (айтар)
(кыргыз) ичинде ~~он~~ он сан дейт он ичинде бугу саяк солто сарбагыш багыш дейт
есенкул батыр деген адамыбыз бар ~~жана аргачу уруулар~~
жана арууктун өз башылары бар мындан улу сөз ошол есенкул
батырдан тарайт сал атангын элдагы есенкулдун сөзүн угат
ошол кишиси баш болуб айтор садырга, садыр конор эске конбосо жообун айтар
кыргыз. ~~[illegible]~~ барыбыздын каныбыз болдуңуз. айта турган сөз ушу айтамын
дейт тулобердиниң ее бала сөзүңдүн оюбу туз көрүнөт сүйлөй бер балам
дейт кан Абылай. андай болсо казактан бейбаш болгон адамдар
~~[illegible]~~ жазасын тартыб кыргыздан бейбаш адамдар жазасын
тартсо кыргыз аттаныб берген жок казак аттаныб келди олжоуурушкар
болду. казакта чачкулуу бердикожо бар ~~[illegible]~~ мүк тынн жатбайт
ошону айтам дейт тулоберди Абылайканга сөзү бүтүргө тулоберди
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ тулобердиниң сөзү жакшы экен ~~[illegible]~~

ДЕЛО

№ 1165/364

Д-2

[illegible]

[illegible]

Начато ______________ 19__ г.

Окончено ______________ 19__ г.

1-8-13

Институт языка, литературы и истории
Отдел рукописей
Инв. № 364
Д № 1 1981 г
Кирг. ФАН СССР гор. Фрунзе

№ 2

ТЕТРАДЬ ~~№ 1~~.

по Тұрғымбек Қылмабаев

ученик 1949 жылы ескілерден класса

Атшылы мектеп школы

қалған Тарихи жыр

шайырлы ескі заманнан

алғаным 11/11 1949 жылы

Мазмуну

беттер

Асылбеков

8 Кыргыз урууларынын чыгышы жөнүндө 321-344.

Абылай кудагалаcа жазда барам башчыларына салам айт айткыла менин издегеним жакшылык казактардын бейбашын өзүм билемин. Тулобердибала ошол Эсенкул батырга айта бар Садр тентек мурдан нары тынч бало болду башка айтар сөзүм жок Мен эл талаб алыб эл чаабалыб ат чыгарыб эл булдуручу кан эмесмин менин ыркыма көнсө калыстык кыламын. ыркыма көнбөсө анда көрөр буз деб чо элчини

абылай көп деб кайтарган экен кан Абылай элчилерди элечиңе өз ~~[illegible]~~ уккан сөздөрүн оштыштот тулобердин алыб келген жаңылчак жерун ~~ай~~. Машкөн жайын агалары ачкан эмес экен болокбай кевек келсин деб алыштымат оштончолук кыргыздын. болокбай карбалта акууда экен Талкан ~~[illegible]~~. азыркы Луговой ыстанесында ~~экен~~ ошол коргону суусунун башы болот тоо корагатыны чоңор атпайт азыр-дагы казак ыстан жери. ошол тайчакты кевекбий кара-балтадан келгенден кийин анан ачкан ~~экен~~ кевек бий таштылчактын ачыб ата атага ~~[illegible]~~ тийишинче болуб берген. (тулобердини эриштиб эсенкул батырга барып кевек бий (Сен сөз дуруб отуруб Абылайдын сөзүн жактырдым тура айтыбтр кул садр тил албай бейбаштык кылганы рас Кевек сен бар эо садырга биз кырыз эмес кокон ~~[illegible]~~ эми

(Эч давай)

Ташкенди алдырыб отур. Садыр койсун чогулалы
уш~~улобердин балам~~ды живерсиз жайын кылыб Абылайкана
(тулобердини)
Абылай кушту ~~адам~~ казака болушпас калыстык жолом деб
айтыбтыр. казак Абылай ~~тилин~~ алса тик биздин кыргызды
чабтырмак болучу казактар. койсун садыр чаабаганын
толосун деб айтор деб ойлор казак кыргыз есебтешер мойунга
тушсо кобтоб толорбуз дейт есенкул кевек бийге качикечемен
озум айтам ~~мокон~~ жайыл мамкон да барыбтыр усон теке
корунуб калыбтыр ~~а~~ казакка бекер кылганың айтты еле
кевек сага тапканды бери кочуруб ал о карабалтадан нары
ел жатсын ~~садр~~ мен ~~деб~~ айт деб кевеке тулоберди балам
(ты)
сенда айт мокон жайылга деб есенкул батр ~~кевек~~
тулобердини кайторат. келиб кевек жайыл мокоңго айтыб
садрга барат кевек бий садырга есенкулдун созун айтат
садыр биз сартсулдан корковузбу о батр анысын койсун коркбосун
есенкул батр чогулалы кол кураб ~~ко~~ аталарыбыз калмак менен
кандай кармашкан ошондой кылыб кармашсак еле жеңиб алабыз
деит садырга. ошондо кевек бий айткан екен деб шгеркичалдар айтту
жону бузулман еле жону бутун ел кешиналван караб турчу беле
кушту канга курудок кан - конуб берчу емес беле сожке келсе

калмак болсо биздин кыргызды кыган кудайондоб калмак бузулду
жериңизде алдык көшбизде да алдык ал бир башка шш
ал сен кандайка кызыгыб калыб сен анындык кой о жазы ~~котогуб~~
которулуб оеуб окуб калатканда ер азаматка кериңиз тибеши деген
экен Кебек бий, Садыр андай болсо Абылай өзү келем дебтирго
ошондо эле кыргыз болуб жообайтайн дейт ошонтуб кебек бийди
кайтарат, кебек бий жаны Момокенго садырдын тилин албагына
кочкуло дейт жаны мен билбеймин д Момокон билет дейт
Момокон ел у ойдо кочордо кочуб барам силердин устуңорго
талас жалбай сусамыр жашыным бир бале болсо кабар берер (берbegiz)
(жашаваш) сиздерге кеңешибей шш кылбайлы дейт азыркой туур жеңелеги уй
туур калды деб кайтарат, кебек ишенбей кайткан экен
Демсу эле ~~садыр Момокенго~~ тулобердин сен кабар бер деб
(мурунтулар) (бирдеме болсо)
Дашында деб кеткен экен кебек бий

садыр Момокенго ~~кабар бериб~~ кечиб кет талас сартулдун казактын
четти каролдоб жүргөн колунун бетин кайтарыб ташташы дейт
Момокон батыр Макул деб айткан, кыргыз арурун (бын) куну (ан) монголдордон чөгүптөн
кетмен тообдон аксыдан жерблоб калганбан кийин кочуб келген эл коб экен
таласттын өзүндө кобкада садыр бар экен садыр ~~[illegible]~~
өзүн кан деб атаган экен ага жаны батыр Момокон батыр макул болуб

Кыргыздын бир чоң жайын жерин кырган экен Саруйан
Тулма бий бар Абылайдан Мурун эле куралып калган эл болгон
чуйдун казакстанда Кара кыштак деген таласка агып түшө турган
тоо бар ошол жерден батыш жагы Олуйата шары жагы курулган
экен озубектер келип олуйатаны мазар кылып коргон олуйата пани Ажычылар
дын броюн туруму экен экен. ошо жерден ю садыр Тулма бий
жайын мамыконсуйлошуп экен болуп турган адам кыргызка ал киши
кичне узубектен адам алып келип кышлак кылат ошондо алат ал экени
озубектер жанында отурган кыргыздар кумбоз салып сыртына корган
салып Аулие-ата шары аталат ошол олуйатаның шарынын тегерегинин
бары боз уйлу кочмонду кыргыз садырга багынып турган аевиба
кыргыз жери кыргыз элдени таластын бөлү ~~ка~~ батыш жагы
тереңтин суусу болот таластын Кичи бурул чоң буурул деген тоо бар
ошондон тартып короцуту деген суу бар башы луговой станциядан
чыгат чуйдун карабалтанын ~~[illegible]~~ батыш жагында үч кашынды
суусунан о бар ошол суулар коротуга куят аламара мерке ~~[illegible]~~
Кара-кыштак Кара катын чоңор ушу суулар бары коротуга куят
коротту чуйга куят ошол үчкашындынын куйган жерин
туйушкон деп аталчу мурун ушул ортону бары кыргыз толо экен
мунун ичинде Солтобон мамыкон батыр баш болгон Талкан уруу бар

садырды кылыч нарнагын сарыкантайды туума бий бержесин момокон батр ушул адамдар башы екен жашы картайган кези бийлик момокондо. окуулорга белгилуу болсун кайнаттаган каканда баш болгон солто жамандын уулу ертечнин ер кошой жана маматкул кошой баш болуб киргизген калмакты кайта куган адамдар екөөнүн биесиздер конушту калмактан бошотуб тоо арасынан кочуб келгени жайын ошол кошойдун иниси кокурбайдын уулу атасы олуб кошой багыб катын алыб берген жамансарт момокон кошойдун уулу ~~екен~~ теке жашындын уулу. тилобердн Борубай жамансарттын уулу тууганукту болгонмыгар окуучуларга

~~момокон~~ жалгыз бир сөз салтадан башка бай сарбагыш чакр буту кава ~~[illegible]~~ бирлар карбалтадан ~~т~~ жару тартыб чыккомо менин екен ~~бол~~ ошол Абылай келген дорго арасы сейрек сейрек екен

момокон бий садыр баш болуб барыб кашогонун кок жото деген жерден казактан елчиб ботбай ~~[illegible]~~ урууну есен атын ушутуб кайтбтуурмун ботбай уруунун ичинен ~~[illegible]~~ кудайкул тукумунан Абылайдын кол баштыларын бири екен ошол адамды олтуруб кетет

бура ачуланыб Абылай аттаныб калың кол менен жасана келген елчилер-ден кабар байвайт кыргыз саа кылбасам деб чыккан Абылай казартар үчүн толобий алтын деген сөз бар ей сарт анык енди

кены болдуңкой деб. казактар айтат. Абылай довулвака чуко
окчогон екен аңгысы тааны боосу ичиси ургачы оукасу бары кыргыздыкы
еркек оңкасы менин казактыкы деб чукону окчогондо чуко зыр деб
барыб довулвака туракалган екен дешет казактын чалдары
ал учуру менен ботобай королом жогач батр деген адам момокон менен
дос экен ошол мени Абылай жиберди мен саган келдим сен садырга
~~[illegible]~~ кошулба Абылай жаасы каты [illegible]ынан келген ишин
айтавайт кыргыздын есенкул качике кевек омолорго ~~[illegible]~~ мунаву
тулобердини жибер тилимди ал дос едим кой дейт ага момокон
батр кудай алсын сорт кулуду сатыб алам, андан кару аксооттну
[illegible] чечендичи деген е момокон батр. жогач батрга
жогач батр озунан тооб кылган екен. болбосон озуң бил
деб кой ели кыргыз мен тусом сен алсан алыб алыб кал
казакка сен тушсон мен анан алыб калайын деб момокон
жогач око увада кылат жогач жалу болбой кайтат Абылай аттанат
ал момокон садырга барат садыр кетмен тово чаткал талаака
мен кавар берейин, сен озубуздун бутун тагай уруна кавар бер
деит сак болоу деб момокон садыр око Абылай бетешиб урушаты
денетта тарайт ~~момон~~ момокон келиб тулобердини живерет
каварын кылыб есенкул батрга тулоберди момоконду садыр окоонтон

кыргыздар кошогонун кок жсотосуна аттаныб барганда есенкул качыке (айткан)
кевек отолорго кабар береш десе мамыкон ее сен Абылай сартка барыб
коркуб калган турбайсыныб сен барбай койдеб тилдеб сунлонуб кеткен
болуну жана жоган келенда да айткан агасына ез ушуру
увада кылызыз садыр тил алса качыраб жиберет жогорку
батр-ды кевекти качыкени айдырам деб андада сунлонуб койгон
агасы мамыкон с / мамыкон сен тулоберди иниси коркбо кубаня алган сарт кулду
бар инин ноч батр ошол жаңы карызка бут алыб калган деб айтат
тулоберди ал да екен кашб ажуда отурган кевек биттен жашыруб кабар бил
сен келенче бизда кабар алыб турар быз чоц батрга айт мен айтты деб
деб ошол жакы ене бутун кабар берсин деб тулобердини жонотот-
ил тога тартыб калган кез екен есенкул батр ушаммат дан кочуб
келб ак бешинге азыри токмоктун тубу ошо жерге коныб жатканда
тулоберди барган екен есенкулдукуна. есенкул батр кабрай
кудай сактай кор Абылайдын оз башы ак ее казак болбосо
Абылай урукка кан емесби ууканын урукка уста адам деб
бетеш бей кош болуб болуб тун жалынтыб бир баланы бытабаса
болду жак жак болуб в бетеныб качыкб калсак армен жок
тулоберди балам деб бурга саяка киши чабтрыб келе берсин
деб кайра кеткен кишисинанб жеруб калган о дейт
есенкул батр

Абылай колун үч болуб брон Садыр деп коздой брон коргутонун башкан
коздой бирон озу баш болуб олуятаны коздой аттандырган дейт
Садыр жаш сары катай түркүзгөн келген кого байкап баш бастырыб кабыжан
~~[illegible]~~да Садыр-дын коргонун басыб калган дейт. Абылай озу келиб олуятаны
басыб отуб ошонон берки елди коздой жонокой дейт кыргыз адеб ~~[illegible]~~
тезбу коздой кача берген ~~де~~ казактар ашыдан басыб калганда болгон
~~адеб~~ катын баланы жесирлеб ала берген үч булум мал.
ал корготу карачтын чонор Момокон у жашынан уезн теке кевек билдин
ичинен Муратын уулу Эркемиш батырды билиб келчи Талкан елине
болуб жатыр деб желвереп екен кевек бит Садырдын айлына түндо казак келиб тр-деб
уктурабаб кечирүүл екен. Момокон жамаы колкураб жүрүн жаткан
~~жерин~~ уйатылганда Эркемиш келет кайта кабар бербей ~~[illegible]~~
Момокон кудалашын салыб алабыз алжеоалыб ананкет деб еричиб
Садырды коздой жүрөт таншы аладынан казактын колу чыгат
коргуту ~~[illegible]~~ сайышат качат казак ~~[illegible]~~ кыргыз айылдарын басыб
~~казак~~ качат казак кот жагынан Абылайдын оз колу олунуп ита
жаштан кабтаб келаткан солтонун кот жагынан түшот, чонор ашыб
~~сары~~дан курбулок колбоч келет солто кууб кетти уруб казактын
качканын уруб алар-да жоной ар жагынан жеткен Абылай озу
баштаган кол ~~[illegible]~~ калган казактан ~~[illegible]~~ ко түшукон жака
башка

71 ~~~~ 329

Да болунгону бар экен ~~~~ казатын алар айылынан чыгып ортосунда ~~ортолордон~~ калат кирпиз ~~жана тушуп урушта барып жазатын~~ б Бору бай 20 жашта экен ошол баштап жарым жортуулай ~~анан кайта~~ адамды алып чыгат ~~~~ и Акылайдын алдынан, а деп ал тоо дукоздогу курузу сайто ичиндеги кочуп келучулор Сарыкатаи аралаш ~~~~ деп чүйду ордоб ~~~~ кача берет таластын коздон (Сару Тума бий каканалдан конкураб ~~~~ корашитак ылдый ~~~~ тушуп качып келаткан айды корот солтонун куубилек колбоч эшине болонуна бокторлоп ~~~~ жонойт Акылай корготкуну жекстеп ~~кетти~~ уят деп аймаранын озуна келенде кетмонтоводон аймора ылдый озон менен келаткан сейтике жолугат кетмон товолук кирпизди ерчитип келаткан Садырдын иниси тургатар уругу арзымоттын уулу Тума бий жолугат сейтке и эмне бийду а деп каккан кирпиз ~~~~ деп сурайт Тума бийден Тума эшне болоун ердиген ен сонтоо олду ел жоругкан ~~~~ сейит куубилек колбоч олду деит Садыр эшне болду деит + сейит о Садырды куп кошб жоргонун билген бормоп сеитти деп Тума бий. сейитке токто деген болбой кайта кыун алып журуп сейит кетет (Сеенкул батыр (сокулукка келенде келген болгон ~~~~ барын ~~~~ айтып берет ~~ошол болок бар~~ ошол жерге жетип Тумага бар кылганы барын келин деп таласка киши жиберат Тума бийген аймарагы ордоб барганда жолугат ~~~~

есенкулду Тумабий кандай кылам деб жашлаб катиб баратканын
кайта кайтат к чуйду ордоб качкан ел мен есенкул батырдын уктуно
кайт сокулукы кыргыздар ошол сокулука чогула берет кем турту
кем калды соттодон жашы уcон теке иттике уч баласы менен момокон
есиркемиш дагы башкалар сабыр баласы менен сарудан башка уруктардан
бир талай адам жок ... калыб жата турду.

Уылай кошунун тиш туруменге уч кайнындагын уктоны корготуу га
жата берет алда олонун себтеб кыргыздан комо турмонун олтургонун
олтуруб дарга куруб олтур бонун багыб комо туркон малды сойуб жеб
Сабыр баласы менен олтургон жашылды балдар менен олтурмой болот
момокон ду жогач сураб анат олумдон сатуеуменен берейиндеб
Момокон жогачка айтат — жатыбда кантеени картан немее балдары менен
бу олумдон куткар дейт жогач келиб сураса Уылай момун деседа башкасы козук
бербейт Уылай озун коруб турун бирон ~~сура~~ ды берейин дейт.
Жогач батыр жашына келат сизди бермей болду дейт мени кой картайыб калдым
текени сураб ал дейт текеуч уулум калды осонсен бор дейт текеуну ...
усондон усон айтат мендек ... уулу калды ошонда тукум болот деб
усон теке акылдашыб жогачке ... берсе болок ененин баласы еле
усон теке ... киши енесинин баласы иттикени олтуртуб озу калыбтыр
деб журбасун катын ... жаш бала еле ... ошол иттикени болот
дейт екен усон теке жогач батырга жогач иттикени да сурабалат Уылайдан
уулуну ... жогач аркалу момокон иттике олумдон куткулат

Абылай кан ошол жерде жаат берет бул жата бергенин билиб ~~[illegible]~~
Буру саяк солто солуркуу катагай сары ичине сиңген кыргыздар чогулушунне
кылабыз дейт сейит кеткен бошу менен келбейт.

✓ Эсенкул качкы батр келеби Тумабий дагы башкалары - аркайсыны
айтышат урууту калашбайт эсенкул батр айтат мурунку казактан эле
Абылайга келгенде бизден болданын жазасын тартык эми бир жыйылсак
коңур емес өзүбүз кайда кеткенибизди дайнын табалбай калабыз
аз чогулуб туруб кармашсак болот эле мындан болот белек болбойт
белек садыр мамокон тил албай ансилдак кылыб айкыныб кетти
от менин оюма келсоңор анча мунча конушума карабай ушул
Абылай менен сүйлөшүш керек дейт эсенкул батр Макул дешет көбчүлүк
кандай кылыб сүйлөшөбүз Абылайга ким барат дешет ~~[illegible]~~
тулоберди бала беркел отур сөздүрүб отурсун сен көргөн Абылайды
акылың жетсе Абылайга ишенсең барыб сүйлөшсөң сүйлөб
жок сен ишенбесең баагын тоо арасына барыб жата берем коюб дейт
эсенкул батр, тулоберди мени Абылай эчтеме кылбайт оң солдон
эки адам кошуб бериңиздер жана бул жерден олон мамыб болон
таланган колготушкон биздин солто жана менин бир тууганларым
сиздер айтбасаңыздар да мен барам брок батрлар олон солто садыр
таланган солто деб мени сөзкө калбыңыз кылбаңыз деген ~~экен~~
тулоберди

жана айтарын казактын сөз дегени. конуш. Абылай мен көрүн Абылай
болсо казак сөз дегени конуш. чаптырчу бердикожонун сөз дегени
Карабаштыктын куну жана мал мен уулдарынын барын билиб ачакелген
жакка карарсыңар дейт. макул барыб кел сени шиеңиб жиберибатурбуз
өзүң эле бир көнбогон кыргыздын көрөйүн дей есен-кул батыр балам
тулобер-ди кыргыздын тизгинин колуна тийгиз мен элем тайдашы
жашта болсоң баш болдуң сени ордун таабылмайт деб отурмун
көбке айтыб ~~кой деб~~ эмне кыламын дейт есен кул, кевек бий,
атасы жамансарт енеси жакшылык отуруб койот Абылай болвой
жатыр-дейт. ага баласы койдеб жатыр дейт. ошондо 27 де екен
тулоберди, есенкул, капке, Туума, кевес торто кеттиб есенкулдан уулу
екен жамансарт, есенкул батыр кой, жоге ~~ого~~ агай, бул сен үчүн туулган
емес ел үчүн туулган деб тартоолоб болвой жаныбатка миңгизген екен
дечу ене мурункучалдар, тулобердинин айганы Туума бийдин кызы екен
жамансарт өзүй кишиси екен, баласынан тилеген дечу ене илгерки чалдар
мен жазган жогорку еки сөздүн ковусонол тулобер-диден калган сөз кулактан
кулакка атадан ~~атаге~~ балага баладан балага тарыхы жомок болуб

ал тулобер-ди бир жолдош менен барган екен жолдо карачуулары
кармайт мен елчимин деб айтса болвой сендей жаш баланы

жаверчу беле. бизге айткан кыргыз-дан элчи (келсе) алыб келгин деб жүр эли
канга барамы деб алыб жонейт экен. канга барганда бүгүп отуб (бар) бар деб
балы экенин деб баламы катрды да кугуб койчу экен деб айтчу (эле) экен түлөберди
батр деб чалдар ~~[illegible]~~р айтар эле. ~~[illegible]~~
онону менен барат Абылайкан барчу кадамы билем адет канга барганда
чоголоб жакындаб барганда дечу экен түлөберди батр. ~~[illegible]~~ жакшылаб таанып
корушот (барат) болон шитин баштан жак кан айтыб берат түлөбердида сөзүнө
жоракша ламыкту сөз дуайтат түлөберди батр айтчу экен. Абылай өзүнө макул
сөзкө ор-дукан жылчу емес эле жана жанындагы батрлар биилери увазирлери
да барэле өзү билиб елемитей берчи эле. Абылай кеңешели отуралы
муктажу дечи емес ачыб ачыб эле өзү бутумду да ба кылыб койчу эле
казактар-ды бир талай жабыб жабыб сенин изденин ~~[illegible]~~ жер
онон кала ~~[illegible]~~ мал деб сөз баштады дечу экен түлөберди батр.
мен Абылайдын түлөбер-динин сөзүн жазыб отурганда артык кордум
кыскасы тиру калган жетим жесерди колдо калган малды барын
кайтарат ~~[illegible]~~ жер турасу ~~[illegible]~~ да мал-сал айтат талас жагына метели
дейт чүй узун түшүткен болсун (шандык учурун басып) токмордун бели болсун ~~дейт~~ онон
жогорку чүйдүн тоо екі жакы карагаи тескей ырайтына чейин)
кыргыз сенин жерин болсун болсун дейт Абылай. түлөберди
мунуу ду айтыб ~~барыб~~ бийлер алыб келем (бул) бирок өз бетимден

бир сөз косуом ~~Т~~ сиз Таластын суусу чек болсун дейиз Күшүттүн баш
чек болсунчу Буурул ноң Буурул тоо-су чек болуб аягы түб туура түмөнкенттен
~~кечиб~~ Таластын суусун кечиб Двыл кайырды басыб корогутуну жээктеб
туруштенге кечиб Уландын учун басыб тескейге түшүб Ирчайтыга
чейин дейсиз Менин копорум кыргыздан канча коб тогулган жер экенин
билесиз ошол чокмордон тартыб леге барыб Сартогулдан
токтосун дейт казактар чынаайт. // Абылай о казактар бизде
эмнеси калды деб отурой деген экен, ошондо такыр кыргыздын азатыб
калганы же тоо арасына кириб кеткени жана жарымы Ферганага жакка
ооб кеткенинге Куйуктун бели менен Буурулдан Бетеги Койташка чейин
канча жер андан тартыб Буурул түмөнкенттен төмөн Таластын аягы
канча жер Таластан Двылкайырды басыб корогутуга кечиб ~~ту~~ жээктеб
туруштенге кечиб мунадан ылдый ~~кж~~ канча жер Уландын учу менен
чокмордун бели ~~канча жер~~ андан ылдый канча жер ~~Т~~
кан тоо-су Байгара жамбыл тоо-суна чейин канча жер жана
ленин наркысы канча жер деген экен ошон Толо бий менен Букар
жыр~~оо~~ абылай жас бала ~~бу~~ мунча жерди кайдан билиб алдың
деген экен, ошондо Тулоберди ар бир адам баласы өзүнүн туулуб өскөн
~~жеринен~~ киндик кесиб кир жуурган жерин билиб жүрүү милдет эмесби
бийлер деген Абылай мен бу баланы сендерге айтыб ~~жу~~ жүргөнмүн

сыгай деген дейт Абылай. тулобердиге кыргыздын баштарын
алып калыш болуп уваа кылып малдыайдап жетим жер-ди
тиру калган ар азаматты алып Момокон агасын ерчитип
созукта отурган айлына жана кыргыздын инен атынкези чолуп жаткан жерине
келген дейт. тулобердиден созду угуп жер туралу таап айтып
кочуп келбеген оусолдун жерин таламып журуп отурдубуз отту

сарбагыш солто саяк бугу кытай сору элдери ата бабыз дан бери
тукумубузда эсбе калды деп эсенкул батр кохарманып ачуланып
бир тасмай кеп айтсан экен арман кылып деп илгеричилдар айтчу
оконумен атты айтылган батрлар бийлер аруустан бир ашы болуп
тутумсонго Абылайга канап барып жерчилин ажыратып мурун откон отту кылып кетирген
кылып ортосунан мурукдай чабышты коюп доо тамыр куда болуп
журо турган кылып бир-чатан болсо бирине кашп суйлошуп
журмой болуп кошушуп Абылай дыналдында
казак кыргыз ынтымак болушат. Абылай алды салык албас болот
бир болок бирге менен ыссолашып жар-дам сураса жардам бере турган
болот. кыргыз жерчилин батыш жагы
3 бурул тумогент, Абылкаир туушкен кутуктун бели
коргонунун чуйго кылган жери оконочунбу сууерн кечип отуп

чокмор-дун кайткасын басып отуб ленин суусун жээктеб келиб ун ~~ал~~
алматынын токтойт ~~зоди~~ ~~кыргыз~~ кыргыз жери бамы ун алматы тундугу ~~ак~~ ак-ле бойу
аягы чокмордун баш корготтун чуйок кыргыз жери. ~~ка~~ батыш жагы
кичи баруу чоң буруу, кыркуктун белесинин чек болуб, казак кыргызка
Абылайдын алдында бутум болот. Тулобердини елчиске
агутуу дочу екен елчини кочуруб ерет Абылайдын жанына
казак кыргыздан елчини чатак чыкса бутуруб турга
Сартогуй казака калат сартогуй деген жер жакшы жер болот дешу
чалдар ~~алсуу~~ ак сартогуй + ак-ле бойунда болот дешу чалдар

уругу менен казак кыргыз Абылай олончо тынч болот &
Бердикожону Абылай кой дейт учунун чокбайы тоолода кой дейт
~~казакы алматадан бери чуйдун кууп жетейлад~~
ленин наржагында ~~жургон~~ жургон сартогумда жургон кыргыздан тийген жерде
жургон Абылайдын алдында бонон ~~бутумдон~~ казак кыргыздын бутумугон
кийин. Бердикожо тил алган учунду ерчитиб алиб кыргызка аттана
берген бирде жоолубалуб бирде жоолу болбой. Тулобердинин уну кайта
кыргызка кочуб кыргыз казактан бир атпым чыкса. Абылайга салт барыб
турган тулоберди келген Бердикожо аттаныб келген жагы ун Алматада
отургон Сарбагыш уругу бонон есенкул батр бар ~~бар~~ тулоберди Абылайга

айтат Абылай уйсундун толо биине айтыр деди башкаларына айттыңы
өзүндө айттыңы тил албады не кылайын ~~деди~~ деген Абылай,
тулоберди рухсат бериңиз биздин сарбагыш солто ~~есенкул~~ өз жанындан
калбасын мен сиздин алдыңыздан өтөйүн деб калды Бердикожонуда
ошол биздин кыргыздан чыккан жерден уйсундун ~~то~~ кову ериб жүр
агар биздин . солто сарбагыш ошол Бердикожону ерген уйсундон
жеңилиб калсак өз увалыбыз өзүбүзгө. агар ~~и~~ Бердикожону менен
биз сарбагыш солто жеңиб кетсек жаныңыз ачуусун деген
тулоберди батр. ага Абылай Бердикожону өлтүрсөңдө
капчык кылам жана уйсундун Толобийи баштаб тентек деб
билет ондон наркысын өзүң бил деген. тулоберди келиб есенкул батрга
жай маанисин айтат Абылайдан угуб келген сөзүн. есенкул батр тулоберда
сарбагыш солтонун баш адамдарын батрларын чогултубатиб келемет
аттаниб барсы дешет айлынын үстүнө. есенку тулоберди алде мурун
чалыб кетиле дейт ошол Манап болот. солтодон боруубайды белекбай
мырзаны сарбагыштан да еки адам тартадам башкылыб 10 адамды
чалыб келдеб жиберет. бул адамдар күндүз бекиниб түнүүсүн жүрүб
барыб Бердикожонунун айлын чалмай болуруб чалат, Борубай батр
алдынан коб кол менен Бердикожо өзү чыгыб калыб короолоб кошо
туңуруб алат Борубай батрды. жолдоштору уваадаш кылган жерге

329 87 328

тавышады деген Борувай жок бала неме ише кириб барыб кото
түшкөн экен деб Мырза батр жүр кайта ваз ~~каза~~ казмоцун казакыңы
жолу болбоцун ~~дан~~ деген экен еле эрте кабар береш дейт ~~тару~~
Борувайдын жолдоштору жүрүб кетет √

Бердикожо лөкин бойунда экен атлы нар жакында Борубайды
атына алыб барыб байлаб койот 'тару орок увактисы экен ~~авылын~~
кузгу Бердикожонун кок чолок деген аты бар экен ~~б~~ күнүк Бердикожо
~~[illegible]~~ Борувайды билет күндүз сыртка оч далага алыб коб. сүйлошуу боруи деб
коб узавай эле бир күн кечкемдал кок чолокту чылвырын чуватыб кадасына
Борувайды алыб сүйлошүб отурат Борувай овоно отурган экен кок чолок жандаб
отуоб калаенде Бердикожо ~~н~~ карма кок чолокту борумдун когуотуб кетти
дегенче коцунда кол чылвыр менен байлаб котон экен Борувайды байлаган
кыл чылвырды ~~ша~~ тиши менен шарт кыйыб кок чолокко ырғыб минген
экен дешу эле Мурунку чалдар. кок чолокту миниб кош батр деген экен
Борувай. Бердикожо борум кош кок чолокту миндин сени куумаймын
куугаи менен кок чолок жеткирмейт кутту болсун борум деген экен
лебин отуб алыб үйүнө келген Борубай кордойдо экен. тулоберди
Авылайга жүрөцун деб жаткан экен. кол жасаб эсенкул баш болуб
сайто сарбагыш жүрөмү десе тулоберди биз оҙуз барыб тутуук
казак камыб айылдан ~~колот жон~~ байлаб алыб кеткен жок дейт

Сарбагыш солтон

Мен розумын деб
болвойт тулоберди

Тулөбердинин адети бир солто казактан барыб жылкы тийиб келсе
жаратчу эмес экен тынч жаткан элди тынч жаткырбайсыңар
же өзүңөр тыйыб аласыңар анан казак муртту дебайтасыңар
деч экен казак кууб келсе алыб бериб койчу экен Борубайга үчүн жаваб
барбай эле кой дегенде солто баршна Тулөбер учундай эсенго дешкен экен
Эсенкул батр борумду олтурбайт + Абылайдын алдында
казак кыргыз убада кылган дейт. Абылайдан кийин казак кыргыз
калың кошунду талашыб кайта (омондон) Жыман тие баштаган дешет
Тулөберди 50 чамалаб калың кези экен. Миң жылкысы бар экен
казак келиб келиб. Калы кутудан тийиб алыб алыб кеткен дейт
Солто чогулуб сиздин жылкыңызды(дын) төлөб беребиз деген дейт ага болбон
эмес дейт же болбосо ордуна казактан жылкы тийиб алыб
келиб берели деген дей Тулөберди солто, мен разы эмес силерге
солто туган мен үчүн аттанбагыла менин жылкым үчүн эмес
өзүңөр олжо кылмакка дагы Мага айтбай аттаныб жүр сүзөрго
олжо өзүңөргө ~~олто~~ керек болуб аттаныб жылкы алыб келсеңер казактан
~~олжо~~ казактан алыб келген жылкыңордун ичинде мен
таанылу жылкым болсо бергиле деген экен солтого Тулөберди батр
Солто ар убак жылкы тийиб келсе кайсы солто болсо да Тулөберди
батрды чакрыб Тулөберди энду таанылу жылкы бере берген дейт
солто 3 уч жылда Тулөбердинин миң жылкысы(ны) бутбаган ~~дешет~~
Мурунку солтонун карыялары айтчу

ал Борубай аттанчак киши екен тулоберди кой деб болчу емес екен антчу екен Борувайга
бок аны менен араз болчу емес. тулоберди Борувай

Борувай келгенден кийин солто сарбагыш чогулат карысы есенкул кебек, кана Борувай емне кылабыз дейт Борувай айтат азыр Бердикожо нун конушу берик баруга болбойт дейт, жай болгондо сартогушка келгенде барсак болот дейт Борувай, тулоберди ~~бармактак~~ талабтагы казактын чатагы учун Абылайга бармай екен. азыр койгула дейт жана сак болгула солто сарбагыш деб Борувай айтат мен корген Бердикожо биз кышка жакын чуй тоосуна чыкканча Бердикожо бир келет дейт ерте тоо тараб кочу керек дейт макул болушат ~~то~~ чуйдун тоосун коздой кочуб жаткан кезде солтодонда сарбагыштан да арт жакта калган елди чабат калмак жургон ел котобу кайта кайра сайыб кыйыб ~~олтуруб~~ олтуруб леге кола тушкону ажо кылыб жыгыб отуруб менин нарынак жеги кыштаб отурган ар атадан учурдун малын учун чаб Бердикожону чтуруб а, коб мал менен коб адамды байлаб алыб Сарбагыш солто коб олжо менен уйлоруно келишет сарбагыш солтонун чалдары коб мактаны екен илерки чалдар ~~солто~~ ~~[illegible]~~ ~~кебек Бору~~ ~~[illegible] батыр~~ е башынан есенкул атаке кебек Борувай екен тулоберди Абылайга кеткен екен ошол убакта

Бердикожону ~~өлтүр~~ кандай өлтүргөнү жонунэ жаза кетейин

лешин мандайына ~~есенкул кевек атеке~~ [чыккандан кийин] [ге] Борубай мырза батрайтат

казака камо тушуб бала кезинде тулберди кочуб барыб елчи болуб

жүргөндө казака камо тушуб кеткен кыргыздан коб табалыб келген

башы кайта кочуб келгенде. тулберди 3 жыл тур~~уб~~ган

бир жыл Абылайдын өзүндө турган бир жыл Абылайга карашту

орт жузду башкарыб турган Абыл мейне торого турган елчи болуб

бир жыл кулаксер кудаменде торге турган кичи жузду башкарыб

турган туро кудай менде. онон кочуб кыргыз елине [тулберди] келгенде коб укушел

болуб кочуб келген деши казака камо тушкан кыргыздарды ерчитиб о

ар кыргыздын ар уругнан бар екен деши чалдар. ошол кочуб кашуругу

биро балокбай Ача батр деген адагы бар екен. ошону болокбай

мырза батр Борубатр око Ача ели Бердикожону ушул казактын

арасында калыб калган уйдо жатат чалыб билиб келесизби

батыр макул деб Ача батр калыт. Борубай мырза [батр] Есенкул Кевек

Атекеге айтат биз Бердикожону чалыб кел деб катен жатканын [жерде]

билиб келдеб ~~жатат~~ Ача батрды таштаб калдык руксат

берсеңиздер сар-башы солтонун талыб кер келебакан батрларын

ерчитиб [барыб] олтуруб кайтамыз Бердикожону кол кете берин сиздер

баш болуб деди. Борубай Мырза окоо.

ага эсенкул батр борум учутум сенен учун кене кокжеерлик ~~Бакты~~ Баракты жабект учун Бердикожону куйб Борак канды жабекти олтургенде батамды бериб учун касык мойун казак а сени салам борум дедим эле ~~дан~~ ~~сени~~ ~~кусо~~ ~~батр~~, атеке кевек оконор силер колду малды комо тумкон кишй салыб эле журо бергиле мен балдарга баш болуб мунда каламын куда каласа казык мойун казакты олтуруб чыгабыз антбесе тынык бербейт казык мойун казак, казактар кыргыз кетиб калды менен тынч жатиб калат чарчаган немелер дал учундан куч кетиб турганда кайта кайрылыз кылалы казакты. Уча батр жык чаныб келет кай жерде жатканын билиб Учанын казактан айырмасы жок деб эсенкул батр комо оз бийнарга ишенген солто варбоштун жана биздин ичибизде жүргөн ~~болос~~ уруктан талабкерин биз менен калгыла деб эсенку батр ~~жарык~~ салат. оз бойуна ишенген 500 адам калган. Атаке кевектин колду алыб журуб кетет кыш жуш-лок куз айынын аяги чен экен убакты тун узун кадур суук экен дечу карылар. Бердикожону казына суйлоб чалып Уча батр калет. келиб ~~П~~ комо айтат эс казактарда оргун учун сокотоң аралаш ортоэуннан 90 жаман уй бериб ~~ортоэун~~ ~~кайр~~ ~~батр~~ чоң айылда жатр экен бирок чакасынан тушуб жаткан ортоэуннан союш бериб жаткан экен ~~топоюну~~ ~~чуй~~ агынан кеңен казак бир кондум, а бее сойдуруб бериште ~~ж~~ орто четинде айлы озорок айлы. Бердикожонун агынан нарыр тур

Казактар деген Очабатр. Оча батр жолбашчы болуб аилдын жанына барыб ушул айыл деген екен. есенкул колду еки болуб бирон аиылдын башынан бироон аягынан озу Бердикожонун кишисин Оча батрды алыб Борубатр да алыб онбешче киши менен мен айылдын жанына барганда качан менин о ушум уран деб чыкканда ошондо ат койгула биздин издегенибиз бердикожо деб кыйкра бергиле айлы кайда менин ушумду улаб журо бергиле калганга кимдеки болбосо ишиментине тийбегиле деб есенкул батр буйрук кылган деиш екен карылар, ошол айткандай болуб Берикожонун уйунун жанына келгенде туруб калган дейт мерген алле екен дешу казактар-дын айлы Бердикожонун озунун жанына барган есенкул батр жан[коргоо]кордоб уран салган-да айылды курчаб калган-да есенкул казактар качма кылалбай шашыб калган екен дешу мурункулар есенкул батр-кайсы уйдо [оша] бул уй дегенде туш борумдеб [акыны есенкул] уй дун ишигин ачыб койгон екен Бердикожо озу чырагын жарык кылыб колуна [найзасын алыб] кылычын алыб Бердикожо караб турган екен дешу жанындагы адамдары менен ичке мыктыбай калган екен дешу есенкул уйду которгуло деб уйге кирейин дегенде батр мен кирейин деб Борубай киргенче уйду которуб таштаган екен дешу [мурункулар] мурункулар-га борун келиб колдорбы кочколокту мин...иб качканда осуметтин болорун билдим еле деб найзасын

суйөдүра келген Бердикожо Бордубай око найзасын терешиб турганда
есенкул батр жакадан алган екен дешу чалдар даяр турган
оңдон батр койову озүн тынч тур деб Бердикожонун кишилерин
катын баласын бошуб Бердикожону байлаб атындан түшкөн екен дешу
бучу булдургосун албасына деб есенкул Борувай атындан тынч
чыгыб кеткен дейт Бердикожону есенкул атчан туруб отургун
деб олтуртуб есенку батр ал Бердикожонун олгун деб кыйкыртыб
журуб кеткен екен дешу мурунку чалдар ал мен Бердикожонун
олгун жазканымдан алыб корбойсуздар менин жазганым торуна жазылыб окугу
ал казактар Абылайга барган ~~дейт~~ арызданыб тулоберди тала
кыргызды чапты учун ошол Абылайдын жанында екен жана Бердик
ууру Абылай менен сүйлошкон созу барекенин жазышкан кыргыздан
есенкул кебек барган, Абылайдын алдында казак кыргыздын башылары
атташыб отуруб есебтешиб отуруб бутуштум кылган дешу чалдар
Бердикожо[нун] куну 9 байталга кесилген екен дешу чалдар ушундан казак
кыргыз Абылай доруна кокону корганга чейин тынч болгон
мал тиниш болуб турган анда мунда ел чабканы айыл чабканы жок болгон
андан кийин чоң ли казак кыргыз ортосунда Кенесарынын кийин олугу
биздин кыргыз калмактан качканда калмакты куганда Абылай мен
урушканда Бердикожону олтургондо эбаринда тең жанкорыздаб урандага
есенкул адамдын зору уйу бийлик бизнине кезде малдын чогу болсо малдан
чогу болгон малдым есенкулча екен дешу куштун чогу болсава ел

ДЕЛО

№ (II 65)/364

D-№2.

[illegible]

[illegible]

Начато ____________ 19__ г.

Окончено ____________ 19__ г.

<u>Мазмуну</u>

D-v2.

<u>Алымбеков.</u> <u>бети</u>

1/ Кыргыз урууларынын чыгыш жөнүндө 25-48,

23

Мениң ыныма (ыгыма) пашыйтан жолдошторум.

Мунапу отурганда палынчам мунапу отурган

жалгыз эркекче паккан кызым аты разы.

апан палдарды коб тапты ырок пуйурган жок пары тез

токтоподу. чока келгенде ушул разыны ~~тото~~ ~~тууду~~ тууду

токтото корбеб кудайга жалынып агар токтосо (токтоо) кудай

сага разыкын деб шерт кылып атын разы койдум.

муна разы чонойду. эркек адам кылган ишти пуда кылып

жур. кыз-дечу емес (емес) кыз жаны (екенин) билдик

апаң окообуз. Мунапу Турта пул келбир-

дин атасынын инисинин палдары озу жаман

жигит емес жарамду жигит чока

жакындап палдары деле пар. аялыда

жаман киши емес. жакшы киши. озунун

акылыдаа пар еле. (озу) патр жолдошука тукумду

кишичилиги пар ойчон-немеле. кудаи урук

напсы пузулуп 3-4 ай полду разыны пер деб.

озунудун жесеним деб ~~раз~~ келбирдин инилери

жеууну салды. разынын кыз анан (екенин) билдик к

апка канча адам олуб кетбейт екен чыдайт (екен)

е

емине каласа ошону берем деб. мегем ойуна
емине салык келсе ~~салсын~~ ошону берем деб.
анан мен беребмин деб жооп кайыр-дым.
ага Турта колунан емине жаманадык кылай келсе
турган кылыгын билдирди, еми мен разыны
бербей койсомда колумдан келет еле.
разы озу деле Турта менен салуушка жарайт
еле. ~~курга~~ куураган кун намыс мени Туртага
пас тидир-ди. муна пу еки чалделе
19 урууну конур-ат-тын жашы деле кудай
алсын Турттаны ошондон келгенди
корабуз деши. ага мен нары ойлонуп
бери ойлонуп: агар качылып кетсек
муна пу 12 урууну 5 тайчыкты ерчитиб
ерендерге кире качып кетеби деб. намысынан
ыза болуп, урууш чыгарары анык андан чоң
согуш болору анык; таягы сарытай
картайганда 19 урууну конуратты
12 урууну тайчыкты пузду деген жамга калам
деб емине кыларым билбей разынын

21 ~~Туртаны калайса~~

озу менен акылдаштым. разы бир кезен деб
тапты. ата сен Туртага колунан кенеш келбей
турган бир салык ~~сал~~ салык салсан
поло деди. мен Туртага тийбейтмин
деди ата ~~деди~~. ал ар намыс кылып
сарынай пузду деб уйалып Туртаныз рас.
ата мени калапаган жерине сизди
пере ~~кал~~ койот деб еч. увакта ойлонойлук.
Турта емине салык полсада чыдаймын
деп турго, ага ~~ата~~ атла тапым керек деди.
Муна пу разы. и. айланайын ага кандай
айла керек дедим. разы сизге палам макул келсе
ага бир айла пар деди. кит качланды дедим
емесе Туртаны ~~менен~~ ороздун уйну оторду
алып келиб бер деп мен конео пала кылып
аламын де. ал оторду де, конбосо озу алым
озумо де. анан сага разыны берейин де.
а. Оторду кармап жесалдап келе алат
деп ышыбы. атанны увара алып полуп журуб
койотто. жес отор-дун колуна тушуб бардене
полотдады.

Разынын сӧзун муна отурган екичалыма
жана 19 уруулу конгуратын 3-ч жашытары
пар пат полуп журген парын оолорго
айтым. Муна пулар гада тӱра келди.
пулар парып Туртага сен ешине салык
полсода чыдаймын дедин [ее], биздин пайтр
макул деди, салыгыма чыдаса мен салык
салам деди. ешине салык полсода чыдаймын
дептр. андай полсо салган салыгы
Оразбун ушуу отор ду кармапты алдатып
алып келиб берсин пала кылып алайын.
конбосо озувалымо [озумо], айтор [бу] алып келиб берсе
кызымды берем [озумо] ди [деди] дебтр. бизке ошал
макул болду. дешибтр. жок ал ~~ногравай~~ [шике]
турган полсон колундан ешине келсе ошону
кыл ~~биз саган~~ дешибтр. биз сага разыны
бербейбиз деб ачык айтыптр. Туртага
[Турта] ешине кыларын билбей отурут. ал озунун
[еш] акылдаша турган кишилери менен
кенешиб. мен алыб келиб берейн дебтр.

онгор шт. ошонтуб 19 урууну коңураттын
12 урууну тайчыктын пашы атка минген
жакшылары увада кылдык, биздин
тилекибиз дей полбой, алар-дын тилегине
кудай бериб жолу полуп. муна палам
отор сени пуйрук полуп. увадама жеттим
пайлап матап карман келиб отур. дийди деб.
сарыгай. эми эртең качан той полот деб келмедин
инилери келиб калат. эми сөзко увадага жыгылдык,
айла парны беребиз деб айтабыз да. амал канча.
отор палам. коом эми өзүбүздүн сөздөн тушому.
сени кантиб кармаганын парын уктум. 4 урууда
7 пашту желдең атына парган экенсиң. пул айр капр
сени капысынан дин карматтр. пуйрук деген ошол. паласи
ононордун жолдо сүйлөшкөнүңөрдү уктум. ал сенен
өзүнүн кылган ишин айып экенин билиб. Турта кечирим суран-
тр. сен ага өзүңдүн ойлоп жүргөн ишиңдин четин билдириб
сиң. алсага увада бериптр увадага тура турган неме.
кудай жолуңду полдурса, а Турта кан мисе полсада
жарай турган жигит деген экен, сарыбай
Турта сени мактап келибтр бир сыр берген жок жолдо [illegible] пала экен деб

31

куда каласа отор-бу кан кылатаз деб пайдышына жарай турган пала екен деб чеэр деп турэ..

сарыбай ~~кайын~~ а отор менен Туртанын жолдогу

сүйлөшкөнү ~~[illegible]да~~ нигеде отордун елине ойунда пар-екенин

билиб. сарыпай ~~пайын~~, палам отор куда каласа мундан ары

өмүрдү сен үчүн сарп кылам, деген екен. ели мейиниң палам

мага пала пол. ошол ~~[illegible] такан [illegible]~~ нады алып б

ороз полсо-да жалгыз паласын. мейинин окунганын десеңда

өзүң бил. жок пала окунпаймын десеңда пала өзүң бил.

ушуну да парып турарсың, орок турганын меники полсун.

жок пала окунпаймын десең өзүң бил. анда аттап

тондон ушуну кайтарам деб сарыбай ~~пайын~~ сөзүн

бүтүргөн екен. ертең менен жооп бер туну менен

ойлонуп деген сарыбай.

ушуну менен ~~сарыпай~~ отор коб ойлобой еле

елинесин ойломуну мен пашмы полмок ойумда пар

ошонтуб угуз елин чогултуп кан полуп

ерендин самаркандан куул чыгып

угуз елин пошотуп алсам полбуда.

атам ороздун ордосун чоротуп отор деген

шар койсом дечу емес белем. тактырого

ошол мудам поло турган полпобубу

пул жерден пала окусам еле иш бутпоодубу
Турта да колдо. тируп арманды алсам
желденда колдо. жана пашка
~~кара~~ казак туркмен катаган кытай
жеедигер калча ~~кыр~~ кыпчак курама
мангыт озулору еле макул полуп
жүрушот атам орозко сенин паланды
кан кылапыз деб жургени анык. ~~одого~~ атамдын
ордосуна келиб зыярат кылып журген уруздун
аксакалдары. мен коб ойлопой еле сарыбайга
макул дейин ушул сарыбайды ушунтуб колго
алайын. бала болбосом сарыбай оңой менен
колго тушбойт озуда жандатып убада кылып
отур деб отор уктап калган екен.
ертең менен разы кечиб отурган екен
оторса турса ер кызга кейиниб караса
аялдан пашкача екен ~~арман~~ ашынган
~~арман~~ колдон иш отуб кетти ~~...~~ деб
~~андан кору арман ... келду екен~~
~~оруп кызды ... ...~~

бени колун жеуун чай келди. разы чыйды око
биргенчиб. Разынын турун карап бир соз уксам
деб отурганын пайкап, отор разы мен тундаз
патр айткан созке Макул полдум атаца айты
ал кишинин келгенде айтар созум пар.
ал кишинин созундо пойум ериди мене макул.
андан аркысын ишне полсада кор жатарныз деб отор.
Разы ерте турун кейиб айтар созум мунапу
атам Турта жонунчо бир топ соз айтты. Мактап
ал кишиде Туртанын сырын билет пирок
Турта мундай Турта андан деб айтуга
полнолтеда. айткени жер тар. Сага ушуну
айтып коюн дедим. Турта мунтан аяр
напсан. жаман киши. ага ишенбе. ал ерендерге
сатылган киши. сырынды ага айтпа деди разы.
мунавуу мен жата турган үй тунде тыныч
уктасын чаргап келген неме дедим. Мундан ары
Менда ушунда жатам. полиделл пайсундун
азы кет полот. 19 уруулу конурат тимцашалу
ел. аны аралап Туртанын пайлап жатан
алып келгени

33

соҙулуҙдоҳ чыгарам деб. тамыгта кычыр
кӧ кулген екен разы. отор шешиб калган ол
тургага
неме хайран полгон екен. жсаңразыныҥ сӧзуно
таҥ касыган екен, Туртаны жсактрпаганы
кандай деб, муныҥ артын корормун ~~деб~~ деген
екен. ол разы атасына отордуҥ макул полгонун
айткан екен. патр уйуно киириб кыгы макул
полупсуҥ айтар сӧзуҥ полсо айт дебтр, отор сизке
пала полмокс макул полдум. сӧзуӊуз айткан дег
атаӊдыҥ жсалгыз паласы екенин рас. ами чыдаалайт,
атаҥ
пун уруунуҥ ушпвай кайам дейсизби. жсе ӧзу келебиби
калакалга
і жсе кижиси келиб ~~калган~~ ешине полото деген
кана ойум пар деди отор. сарыбай рас паласы
~~атаҥ ор пала~~ чыкканыга канча полду бир айча полду
деди. емесе д-ал ушул кезде булуныб жсаткан
кези екен. атаҥ ороз ӧзу келген жсайны
меҥтуҥдода айттым ами айтайын Туртаны
сени кадап келет деген уктаса турумдо
жок нерсе. мунанасып полуп келиб отурсуҥ
Мен тык кана сени мунча келсеҥбен кижин

24 билемизн котурзусун

Мага кандай пала полсун деб. коӊулун разы оконзор
таӊ тамаша кылык 19 уруу коӊуратты
аралап ~~коӊулан~~ коӊулун ачын деб. отурмун
ал болбосоо эшиле кетирер эмеи. атаӊ ороз
келсе мына палаӊ магада пала полду оконбуз
Таланым журмой полбук. палаӊ эрчисе
алып кетдеб. бир четин тамашакылып.
палам отор коӊулун келбесин сени атаӊ орозДуӊ
колуна тапшырам деб. жана ороз оӊой мага.
менин кыйнала турган бир нашка жерим
пар, чанышту желодеӊ оконбуз катарпыз.
жана бирбиздин сыр сымпатыбызды
билесиз оконбуз. еч увакта ораз полгон эмессиз.
тату полгон кишибиз. искибтерге оконбуз пашы
масакыттарга
полуб, нарын угуздарды эрчитип урушуб жешиб.
коб олжо алыб келген кишибиз. жана
эрендерге да оконбуз тең паш ийбеген кишибиз.
полуп
эрендерге да айтак пар. учобуз бир согушуп
эрен менен аман ынтымак полуп теӊдике
жеткенбиз. ал полсо эрендер алды салык алуп

~~ошону~~ силер жак жашындан паш кордду келатыр алды самыктан Ороз парман Той тарагы желдеш паш полгондон бери деди. желдеш мага келип конокту пайлап алып келгениң эмине деп мага тарынат. менден жайын укпадан кийин ал тик Туртаны менда пайлап алам деп пала кылат. ошону үчүн сенин ~~атаң~~ Ороздун келгенин жа калаймын. жана касыетуугу кийин биз үйдөн бир адам сызканы керек. Дагы айтар созум коп пакы ошол пала полгон созуно Муналу кутуну кокуругиноучур паласи отор деген сарыбай, отор сиздин атам Ороздон кем корбойун деп учурган экен. Сарыбай палам разыдан кем корбойун жана разы оконор умурун жолдош полгула деп учурган экен. ошону менен сарыбай мал сойуп той кылып элди кайтарган экен. Жана кемпирдин инилери келген. Туртага качан бересиз деп. Сарыбай тыл шилтин аягы ко 2 айга чейин бир жагына ачылар ошондон кийин.

ороз менен желден келбей койо от - дейсбин,
аларды ылыма жараша болуп кайтарып
анан озунор менен акылдашып кандай
той беребиз аны озунор билсинер деб.
кайтарган екен, отор ели ертең мененки
разынын созу. Жана сарыбайдын омурлук
пала пол жана разы ошоозор омурлук жолдош
полула дегени кан дай дезонго тушкен экен
себеби ага карындашы пол дебей жана
дагы аттар созуи пар деий пулангане
полмой полду паягы арлан кыздын кереги
жура келиб жүрбосун деб. Мейли елине
полсо увактысын да торор буз деб журо берди
аларазы оторду ерчитиб 19 уруун коңурат-
ты аралатып куш вага салдырып садак
тартрып аң коб жеиде пайсунду кашкен жер
екен жана оленге ат чапкан пайгеда коб
ол бир жатат бир турат. р
разынын сагыскан деген аты пар. Стаскан.
сагыскан жүүнду кара-ала ат екен чапса еле чыгат

V 37

Жана жоого минчи ат экен. андан Сары палка баштын
60 тулпарлары экен разы озу атка тапчы уу экен
отор ичкенден кийин парын кармап саяпкерге
таптатып котон экен. ночен турсу жарак жапдык
кылдыра паштаган экен. мунда атасы билиб
журсодо эптеме айтпайт 19 урууну
конгураттын жаштарын угут кылып камдап
даярлап жур. конурат пул элинеси
па пул элинеуучун
камданып жур деб отор аркайсыны
отлоп. пу калыны пул Туртага тийбейтко
пу калынычы озуда атасыда куукорунот.
созуну биро жеерден чыгат. Мунун арты
канвай полот. разы мага тийген жуурген
коцму паровы деб отор аркайсыны журотда.
корормун артын. биро полор деб отлоп токтоттот.
10 – 15 кун откенден кийин разы эл обун
жатып и калай кезде келди. отор оого эле
нырак жатып турвайсыныбы отор Мен сага бир
сыр айтам элине кенсин берсин. сен ококобуз

умурлук ~~[illegible]~~ жолдош полбодук беле деб. сөз паштан
~~окен~~, менин таякелерим келиптр. апасды сени
мени апамды ~~чыгып~~ чыкырып. сенин пашыңды
күттүк тайпыз деб. турсугуну пармай полдук.
Турган келиптр мени чыкыртыптр. мен коруб
Турта емеспи еминесин теменетин журген
пардым. сени сурайт аман-сен жатырпы ер туру-
луң айтып сенин жолдо келаткандагы кылыгыңды
айтып мактайт. и. түзүк жигит корунот деб кан[illegible]
кондум. мени имериб тамаша кылып беркелиптыр
келди. мен ага сыр берген жокмун, емине айтса
макул дей бердим. акыр сага пармай полдумго
сен азыр шатпа атамды увадасында жакын
калды, сага берерине. озуң алып келген оторду
бир жаңыл. атасы келсе колуна к бериб окоздун
кылып,
камытыныздын кылатко дедим. ошондо Турта
оку кувара тушуб ~~айтты~~ ороз ошо жакы
уруздун-ызрын ерчитиб келет деб уктум жана
жана о 7 пашту жолдон 7 урууду чогултуб
коңурат тайынкты чап сарыбайды Туртаны

иштнапалам деб жатр деит. деди. мен оторун колуна
берсек ога деле боьб полгой чаап алам десе
кудайдын салганын коробуз да; андан кору
ерендер колунда жарды дедиш. мага ишениб
сырын айта салды. ерендерге кече келди кишилер
алар кандай (полсода) биз жердамныз деб бир кишисин
жиберибтр деди. Жана оторду конокко чыкырам
дамын күтүүктам деди Турта. ~~ыдан~~ үйүнө менен
кайттым. оторынтасы менен кулагын салыб отурганын
байкаб. разы отор оз созүмдөн баштатты.
мен ото Туртага тийбеймин. Мен сени
корбой сүйгөн кишимсин эми коруб отурмун сенин
мүнөзүң кылыгың жоругун мага жакты.
менин сырымды жорунумду абдан билдиң
коб сиинесин айтам мени ала турган (полсот) сага мен
тийет болдум. атам сарыбайдын созун тандыдыц
мени карындаш деб айтбай жолдош пол
омуршук дегенин ~~деб~~ оторду караган ~~[illegible]~~
оч отор Туртаны (билбин) кантебиз уваданы кантебиз
деди. разы Туртага жанында амал менен

полгон жүрүмүш. Мен сага тиймей полчумун
ышпанганым емес чыным. Мага лайык жигитти
оторо дечумун. емди пул сөздүн жайын ушу
пысык атасының ордосуна атам апам учообуз
барганай полчубуз зыярат кылып. ага муна Турган
кесебет 4-5 айдан бери кеер полуп пазуб калды.
емди атасында айттыго ар-намыстан уялыб
к 19 19 урууму конураттон 12 урууму пышнакты
сарыбай бузубтр деген сөздон кысылып, разы менен
акылдаштым девсеңизби андагы сөздү өзүң
уктуң. емди өзүм оторду айтсам
ал оторду кармап келиб бер деген сөзге
полбойтко деб ойлодум. мени болок елменен
каскылганы жүрдеб ойлобойбу дедим. Турган.
жсе полбосо о сени кармат деб ойлогон
жокмун. ожор ийт еле макул деб кармап
келиб калса. өзүм сүйлөшөтом дедим
муна өзүм менен сүйлөшүб отурвым бы, агар макулмун десең
мундан аркы сөздү өзүң акылдашам, макул
полбосо башка кылма турган менен ишим коб

отор анда кандай ~~кылмак~~ кылмакчысың мен макул
болбосоом деди. разы ушун атам айткандай
сенин атаң. желдечби калыма турган болсо атам
жик кармашка кыгат анда ууз эли бут кало тилет
алар сени алыб эле тынчый турган болсо
биздин камданыб жүргөнүбүздү байкаб жүрсүнүг
тыю туртаны алдап жүрүб сен алыб чыгыб атыб
олтурамын да. тура берем ага тайнык эрлер келиб
уушат жеңем жийдели пайсундуа тура берем
жеңилсем ~~ча~~ 19 уруулу коңураттын эрчитиб
алып 7 су алтай аркага отуб кетем деген экен
разы. отор патр кыздын кайратына таң
калган экен. отор узунун башында разы[ны] алам
деб жүргөнүн жана атасы ороз алыб
берем деб айтыб разыны сарыбай ~~эркек~~
[жүргөнүн] эркекче кутуб жүргөнүн айтыб жана
разынын өзүнүн эркекчелигин кылыб жүргөнүн
айтты. токтор кантыкени агасын айтыб
ага атасы ороз око куттуу айта [жолсун] парып о кантике деп
орлоган кызды ужанын айтыб аны увада кылганын
айтыб   Урманкулменен

кандай болуб сүйлөшкөтүн айтыб ал Эрман кыздын көргөнүн айтыб. Туртанын курман апасынын кыз менен кумары кандай колго түшүб кеткенин айтыб. ели ойгон ишин ~~ж~~ бу жерге келгенде өзүнүн ~~ал~~ хайран таң калыб жүргөнүн айтыб разынын өзүнөн бир сөз чыгар деб күтүб жүргөнүн айтыб. ал сөздү укканын айтыб отор сөзүн бүтүргөн екен. разы арман менен кылган убаданды мен бузбаймын. арман мага жолдош полот мен жого аттаныб кеткенде ал үйдү ата енем жан малды жаңа келген кеткен елди жанды өзүбүздүн елди парын ордуна келтириб багыб карап турат. жаңа об жести пашту жолдош биздин ыктыярбыздагы киши полот. жаңа менин сапа тишсем ерендө куюб самаркандан алыб үгүз етин боготту деген нам кана керек деген екен разы. ер отор макул полгон екен. разы күтүсалган бой түсмарды алыб ~~ке ке~~ келиб отор учуруб

разы учуруб ~~уй~~ кунактатыб тоңке бир жатын каман екен

разы
ертең Менен отор туруштуб чайын ичиб полгондон
кийин сарыбай отордур чыкартыб палам кече
обандын иниллери сенин башыңды куттуктайбыз деб
чыкырыб келибтир ошого ертең обаһзда разыда
Менда тортобузда баранзыз деди. разы ~~...~~ кочу
тең
кочучкан кого-аланы алып келиб отор доступа
~~...~~ Миңкизиб кор. ертең ошону Миниб барсын
атын жанырткайлыгыбыз келишибес деген
екен. сарыбай разы кочукенеди алыб
келген екен. ер токум токтуб ~~...~~ отордун
озуна лайык жаран жапдык шаймалы
менен камчына чейин, жана соот калкан
кийилилмейсе
парын оторго кийменен даярдап койоны
екен. отургузиб когугукен кого-аланы Миңкизиб
Сарыбай палам отор сен насипи полуп
полдуң
кудай буйруб бир себеб менен мага бала
Мен сени жанырташин деб берген жокмун
сенин конулуң ачылсын деб бериб отурмун
Менин палам полдуң деб палам саныскан
~~...~~ кара-аланы бербеди деве

пу кочуп кон кп-ала сагыскан око бир агырдын
паласы кочукен пышыл учасыт, сагыскан
пытыл в асып жана разы миниб журген аты
пул кочукен андан кымамес миниседен
китин корорсун. жана кудай тилекти
берсе паласы пары сеники деген екен.
отор сарыбайдын ушул айткан сөзунон
разынын айтканын пары рас екенин билген
екен. ертеси 19 уруулу кочуратпын
жакынлары патрлары бийлери ырчылары
кернейчи сурнайчылары пары чогулуб атка
миниб коломолу кол полуб жонолгон екен шакан
июкот менен. паягы 60 тулпар минилген пары
разынын кандай журген жарактарынын аркимге алып
келиб бериб атыр. сарыбай кок тулпар деген
атын миниб жарагын асынып жоога тийе турган
кишидей озунуб ерчиген елине бирток
кайрат соз айтып сак полула уктавагыла деб
кандай заман полот озунун иненген патрларына
ковунче силер етият полула тобунарды жазпагыла

аржагында, катагындар, аржанга ат чабавыз деб
кабар берибтир ошого пары о кайтпагыз
пары сарыбай эренден коркуб келбей
конуб отур дебесин. эсе тынч келербиз
эсе полбосо качышча жургон качышча
келербиз, катагаан кытай пары эрендин
жанында полуб сатылган (тайчык) кишилери кор
жана коркуб качыныл калган ма деб сарыбай
нойон куулануб жсонгон экен.
ошону менен тайчыка эки конуп, бир тоб
кебтер полду. Турта сарыбайга алтыдын
от оторду эрендин ношат деген пайчысы
менин колума бер деб жатр бербесенер
Сарыбай Турта сени эшиди чаап зулорду
майып кылагыз деб жатр пуга кандай
жооб айтагыз деит экен; сарыбай мен
тиру турдуб оторду бербей мин жана
мунун атасы жолдон оно, ошо жакы
угуздун потрлары жакшылары кол жасап
келатр деит аларга сыйне жооб. айтгыз

мен оорду атасынын колуна беремин эмне кытат озумру билсин менин сырым малумпо аны озунор билсиңер деди сарыбаи. акеми айтканынан кайтпайт деб кытай катаган тайчык эдери Туртаны жана катаган кытай тайчыктын ерендик полуб бирдар жүргөн кишилерин кой дешет экен себеби Турта паша болуб жүргөн ошо үч уруктун бирдар пашчылары ерендар башланышыб ошол үч уруктун алды салык бериб мурунку калыбынча пагыныб журучуу экен

ал уруктардан сыр пашындагы уздар пашлоттун менен да ~~ныа~~ ерендерге ж паш итбет жүргөндериде пар экен. ерендин ношад кудаз-кустаан деген пашчылары пар экен. ~~анда жакыры ерендин. самаркандагы сыштандын тукуму жецуб алып озуларына баныштыб алган кезде мундашларынын пашчысы жоторку адамдар экен.~~ Туртанын самриб куч алыб жүргөн киши ошо ношад экен. ношадта Туртанын айлында экен

отор-ду Турта колуна беремдеб увада кылыб
кылыб алыб келген екен, себеби
биринчи сарыбайга ишенбейт сарыбай
Туртагага ычын 5 тапса разыны бербесин
билчу екен пашында Турта өзүнүн
алдатканын билиб отор-ду колдан
чыгарыб жиберив эмне кыларын
билбей ерендер менен сүйлөшүб увада
кылышын оторду бериб кан толмокчу
екен ошол эле жана отор келгенден
бери разы отор менен бир үйдө жатат
бир турат кайда бир парат жана
айтуучулар отор менен разынын еч
айрылмасы жок үйди катынындан сени
алдап жүрөт деби угат екен, Турта
отору менен разынын оттоштерунун
биринин ушуну разыны чакырттыб алыб сүйлөштү
сүйлөштү кана мага кылган пан күнү увадан
расбы дейт отомсозум соз дейт разы
андай ж болсо деб үйгө ушак торун айтат

Жана атасы сарыбалга оторду колума бер ~~мен~~ ерендерге беретин дегенин ага сарыбат полбой койгонун айтат, эми сен мага тие турган полсон оторду кармап бер деб ерендер аны озун кан кылмай полгонун айтат, разы атаси айта берет, менин бирги жүргенимди делерас ел айткандам ел анн алдап жүрүшүн сени кан кыла турган болсо болду, сен нешдагы ерчитиб түндүн паслан увактысында кел, ~~мен~~ ал отор- емине айтсам ишенет дагы алдаб ерчитиб чыгам атам озу кайтарып отур дейт анан мас кылы силер кармап алыб кеткиле мен озумда силер, менен кошо кетем менин качувум полбойт ~~отор кетсе~~ анда отор учун мени тик-муздайт дейт. Журтаның мойнуна кучактайт Журта етинен соб жаны ериб кетиб макул нешатты ерчитиб парайын дейт,

ДЕЛО

№ 1165/364

Д-№3.

[illegible]

[illegible]

Начато ______________ 19__ г.

Окончено ______________ 19__ г.

Мазмуну

Ахмедбеков — бети

1) Кырк урукмактарын чагы-
ма поэмасы — 49-78.

ал разы келиб оторго Турта менен сүйлешкенин
парын айтат ~~тур~~ отор сарыбайдын уйдон
чыкканда бурушты кыларын пайкаган колуна
коңулдагу кишиси тийсе. Туржаемес
оюн жакшуз ерени менен бириб келседа
качпан согуштарын таныган болучу.
отор атама айталыбы деб тур атама айтыб
айтыб келдим рас кылыпсың деди жур
атама паравыз окобузке акыл корсотот дебтур
отор окоо Сарыбайга келген экен. сарыбай
отор сен иерийакта тур разы [жалгыз]
парын арака мас кылыб койдум дароо
журише атан билиб ~~ал~~ котот де кооб
турган [нимелет] келе берет. отор сен садагынды
алыб акырын мас полгон кишини [жаткан] [болуп]
бер. х разы сен [оторбун] ~~отор~~ жанына келгенде
Туртаны ~~атын~~ тил койуб жанагы
ношадты атыб ташта отор сен кыйкыр
жанына келгенин майли Турта полсун
пашка бо полсун ата бер оюн [устата] [эрди]

Таар колом айтор Туртаны тиру тушурум
керек деген екен. разы Туртага корсоткен
жерине оторду котуб озу увада кылган жерине
парган екен. кол пат атам билиб котот
кур кырын чыгат ношат бегим ерге отормас
пашуб кылды есалыб калат екинчиге кайтар-
тыб котдум ерте алыб сиздин шаарга
парабыз колуга Турта бегим деб мойнунан
кучактап бенинен обтуруб алыб жоногон
екен колуменен ношат Турта келсе
еки киши отор жатр устомонунон
ал тушкиле деген де карма деген де отор
садак менен тартыб жиберип кыйкыр
ган екен разы ~~ек~~ алдан увак еле ношатты
атыб таштаган екен ~~ку Туртаны~~
Туртаменен салышыб ~~каш~~ обарашыб
тиру карма деген атасынын созун кармай
атса мурун еле атып таштамак екен
онон туб Турта. разы~~ны~~ пала елесби жесдеб
турган кезде отор Туртаны ургута

Сайган экен Сарыбай отордун уну чыкканда
ура урузбеб уран дап келиб калган экен
ношат менен Туртанын колу ноштты
атыб таштапан разыны коздой Турта
качырыб калган экен отор садагы менен
келгенин жашап дароо атын минген экен
миниб разыны издеб унунон билиб
Туртаны куугунга салган экен
ан Сарыбайдын унун уккандан кийин
Тарн еле качып журуб берген экен
Сарыбай болду эми Турта турубу деген
экен. Отор сен тушуб байлабасаң мен
аттан тушоала турган элемин деб деб
разы менимчы найза тийиб калды
саныма
деген экен отор тушо калып садагын
колуна алыб качпа деб караб турган экен
унменен Сарыбай келиб айланашындар
отуру сикерби деген экен турубуз разыга
найза тийиб калды деген экен отор
карасе саныма. э тилам дулманды

олтургенде кишинин чыны соо калганы
жакшы болбойт отор сенин отор кулген екен
мени менен петашкен киши жок деб
ал жеургиле деб калунун пары дайын
сарыбай Туртаны пашлаб алыб жоно
гон екен разыга аттан түшүрүб караса сынынын
етин ашыб кеткен екен палван кыз аттан
жыгылбай Турта менен жакалашыб
оодарышып турган оша екен.
разынын жарасына кытайдын кырма
кызыл дарысын кырыб суртуб капатма
кара дарысын кырыб суртуб белем таңыб
аты уситу жерниндеб байбичесин жаткан
уйге келиб мин атка деб миндириб алыб жеуро
берген екен. кайын ындары бугода унчуга
алган емесскен антисени сарыбайдын
ырын билет агар бирдеме деб айтса
жеге пул ешике кылганың деб айтса
бирин келтырбай кырыб кетерин
билет пу паяысын карман калыбтыр унчукбай
жатыб калган — бир паланын маманы

ал эми Ороз бир атча палан кезде отордон
эч хабар жон жураш токтото албай
Тарманга киши жиберген экен Токторго
барам деб кетти эле деб. кечикти эмне
учун. кылведби деб. оруп калдыбы деб. жиберди
эле деб. келген ~~экен~~ Ороздун кишиси Тарманга.
Токтор атасына 4 пашту желдендин
атына кеткен деб. пар палган созду айтат,
жур палам, байкуш Ороз чыдабай жаткан
турбайбы деб паласын эргитиб
Озунун керекту кишисин алыб Ороздун атына
келген экен келиб соз дун жонун айтыб. эмне
кылабыз дешкен экен. ары акыл дашыб
бери акылдашыб казактан Таракты алыб
Маныттан желонду алыб. жаран жасадык
менен коб кол палноса да Ортоно кол менен
журуб калган ~~экен~~.
ал желден кочуб келиб конуб кызынын жайын
келбринен сурабтр кече келген ~~бо~~ пала Ороздун
жамасы экен мыкты пала деку эле.

алда жакпаптырбы сурачы деген экен, кызы
ороздун паласы екени анык екен аты омор
екен. ал кетиб калды үйүнө барыб атама
акылдашыб киши жибертем деб кетти
мен макул болдум дебтир Арлан кыз.
кайтыб келиби айткан ~~екен~~, ата палам
бекер кылыбтыр ал паланы уйара кылбай
ушул жерден чоң той кылыб Ороздун
чыгарыб албайт белем деген екен
~~кы~~ Арлан кыз жүргөн тошок көтөрүб барып
караса Омор жок нары чуркап бери чуркап
караса ың деген дайын жок кыздун паш
кези мезгили екен Арлан кыз колунан алдырган
борудой полуп емине кыларын билбей
түшүндө көрүб анык полгон немеси чыныт
таштап кеткенин билбей бир ыза полуп
ыйлап атам айтпай кудай урсачы деб
еми кантем деб уйкуруб ертең менен байкарымын
деб үйүнө келиб бир нары бир бери кайгырыб жатыб
о так аттары менен пазы таштын түбүнө

келе жердин пары кишинин изи утпланып
жаткан чоб. мени таштап кетпеск эмес эле,
бир пале киши калду полгон екен бир
эрешикен кижи алыб кеткен екен алтурбосо
полду. кыз муну атама айтайын деб чуркап
келиб полгон ишти апазына айткан ~~екен~~,
апасы желдечи онготуп полгон иштин
барын айткан екен. желдеч тура калыб
куу пала айтбаш бизди бирдин жалгыз
палазынын доозуна калтрпан екен деб
чуркаб келиб караса бир тоб киши алыб
кеткенин байкаб атын алдырыб минип
палдарына кабар бериб озу кыраксы кишилери
менен из чалып туикечейин жанылбай
келиб андан мал пасын издеп адалыб
ушуно кайтыб келиб еки жака оз палдарын
чаптрыб издетиб. Дорон деген сыкчу улун
айтакса туруктенге четин барыб кайт
кудай билет алуд дарыяга четин
издеб кел ерен жака алыб кетбесе полду

56

жалын айт деб орозко полгон иштин озубуздун
эки жака издетиб увара полуп жаткандыбызды
билдиралбагы жалгыз паласынындан жаткан
емести деб бир удуне чаптырды
желдецдин паласы жалдон жолугуб Маниси
орозкайтыб алыма журуңуздор бир кабар
полуп калгандыр деб калдуалыб жонгон экен
жети ~~ж~~ паштуу желдецдин алына келиб
дал ~~[illegible]~~ желдец кылмышту кишиде
полуп, орозко ши кылып озунун айыпту екенин
айтып кандай полсода ~~[illegible]~~ оторду озу издеб
жаап кимдин колуна тушсоба отону менен
берип калган кар^а^машарын айтыб жообту
~~жо~~ екенин билдирди, эми эки жака жиберген
кишилерин айтыб жата бергиле деген
отону менен ороз шашпаган адам екен
товокел куда каласа ечкимге жазыгым
жок еле и^п^амал амын болор бир жерде
о пагылып жаткандыр желдецдин
желдецдин кылып жаткан ~~[illegible]~~ кутпууда
ишин

деген ~~екен~~ жолдошторуна, жолдошторуда
омол озунку макул артын корорбуз сабыр
кылыу керек дешкен ~~екен~~ конок пошут жасата
беришкен ~~екен~~, еки жака жиберген кишилери
еч кабар жок деб келе берген акырында Доорон
келиб кабарын айтып келген ~~екен~~
айтыска бардым айтак угуб алып ~~алып~~
ешме билбей ~~отурганым~~ аткан екен, менден
жайын уккандан кийн, бир пала желдеңдин
айлынан кармап кашб Турта, Сарыбайга
бериб кызы разы сарыбай бермей пашутур
Сарыбайга парамды, же силерге кабар
сиберемби деб отур елем ол пала кимдин паласы
желдеңдин оз паладарыны же пашкабы деб
билеин деб отур-елем ой сарыбай оңбоган
кандай иш менен олоп кылды екен деб
мени кайта кайта жонотту парапада
орозко кабар берсин камынып келе берсин,
кабар берендир катагандар ержандык
ашына парабыз деб ушугу айтып ~~айтак~~

Айтак

Туртаа эрендерге шиненген акмак кыз алам
деб та бирөөдүн жалгыз паласын кармап
келгенин карачы пашына ал тале полорун
билбейте акмак. Сарыбай пиру жанадын
күүсү кылган шыман карачы өзүнө жолдош
таап акмак үчүн сарыбайдын сырын
мен андан билемин ал эрендерге сатылвайт
мунун аягынан бир чоң иш чыгат, сарыбай
ушу күндө эле кыларын паштан койгондур
мен билген сарыбай болсо. сен кайт
мен сарыбайга жашырын парып сырын
~~ды~~ билейин деди деб айтак деб. доорон ушу айтып сөздү
келген экен, эми ороз жейдең парман жолон тарак салып
акылдашып жейдең кол жыйнап барыб Туртааны
пайлап алам деген. ага ороз ~~Парман от~~
айтак эмне билер екен олого жараша полому
• жана мала алан полсо полду коб кол алвасакта
кайсыз парвайлы биздин ушу кишибиз жоотет
төрт уруктун оңчоо келе пакан патрмалары
жана чатагы жок паланы бере салса

чатактын

чактын emine керегi кереги пар угуз елин булдуруб
Мен жаймыкты жакшы корорумду билесинер
коб кол асып барсак коңурат тайчык
катаган кытай чочуб кетиб бу олгенче
кармашыб, ерендерге қошулуб менен алып пошыбыз
жакы кутулатын дегенде. еренди дагы коч
алдырып дагы пукара болуб калый журвошу
деген екен, Парман кувасы айтпын
сарыбайга ишенгенин айтыб жана
сарыбай еренге сатылвайт деген созуно
аштактын айтканына ишенемин айток
бибей айтчу емес ем жана сарыбайды
мактачу еле сарыбайдын колуна елбум
тиесе енме шинесеба жорайт турган киши
кече искибтерге желден учубуз парманды
кацулыкты ошол сарыбай кылган
озу сатыо му патр жана андан урушун
адисин билген куу асылы коб киши
Жана ушу журген парыныздан оноору артык
Мен ошол кудадын созуно карап ороз дун акылы
журот сорол деген Парман

желдең айтактын ошол айтканы рас сарыбай
Мактаганыңдан эле киши өзү кыла берет шишти
кишиге айтпбайт ошо жакк паргында билбеген эмолу
да жок жаңа эшиге айтсада уга берет
екен
жаңа өзүнүн мезгеген ишинен катбайт
ынсамду болоп иш кылат сен колума тийсең
ушу жакы үүздүн жармы колума тийсе
еренди бир эле күндө пувар элем дечу эле
аманчылык болсо иштин бир кырдалы келсе
паштабан койбоймун дечу эле самарканды
бир пошолсок болор эле деб армын кылчу
эле ~~Сарыба~~ сарыбай. Мен Туртаны
пайлап алам деген маниси турта менин
айлына келиб ораздун паласын пайлап алыб
кетишти ораз менен жоо кылыб эсе Турта менен
ортодо бир иш өтсө экен үчүнү ызапонун колум
колум
жеткен 4 уруунун жыйнап сарыбай туртадан
кийинди коройун дедим эле Мейли еренимменен
парын бир - коруштун дедим эле эми силерге
айт болсо
макул болбоду канааттыкту колду тынтык. арыкасын
дагы үйгөндүн алына чогу парып кайтсам деб

желден учуну айткан ~~[illegible]~~
макул болушуб үүздун бир сиинси 100 кишиге татой турган
келе пакен патрлары жана пашкарган ташуулары
озчон савагой саалактары оргу кернейи сурнайчы
үүздун ~~[illegible]~~ согуш уранына салыб жоношкен экен
ал айтак билдирбей барыб жансыз киши
жиберип сарыбай менен суйлошкон ~~[illegible]~~
түндо парын сарыбай болгон иштин
парын айтыб кызын Туржага бербей
жүргонын айтып кызын оторо бериб о мол
үүз колуна эрен менен курналып самаркандо
пошотуп алып отордукан кылып бир М.
озуно мамлекет болуп ороздун ордо-сун ортолук
кылып, сарыбай самаркандан ~~[illegible]~~ бери карай
эренге жакын ошол ар сырдын чоюн кантура
турган пала кылып жана ороздун ордосун
ел пара турган мекес турак кылсак деб
анидбесек кочмонду [сыяктуу] елбиз ошондой ар кансы
туруктуу жерге мекен кылбасак пу калып менен
ел болуб пашы бошо албайбыз самаркандын жаныр
кутуб туруу кылын десе сарыбай айтгака

ушуча макулде олумдо жолдош болгон киши
эмес бөлөк алыс жерлерге барып бир наам
калсын деген экен. Айтак ушунчулук бай
макул болгон экен. Сарыбай сөз баштап отор
разы око тамаша кылыб ойноп 19 уруулу конуратты
аралап жүр баласын мен бала окудум аны
көңүлүнө албасын орозлун баласын кан кылам
жана желдездан көңүлүнө албасын менин
кызым төлмей болгон күтөсүн Сарыбай карматкан
алып кызын бериптир деген майда сөздү көңүлүнө
албай турган болуп желдез өзү деле андан иштин атлыбол
турган киши мен бы көргөн желдез болсо. оторду
желдездин кызын ал деб айтам жана менин
кызым ат чыгарганы жүргөн батыр кыз.
алдагы желдездин кызын алса жок дебейт
Мен кызымды ушу ороздун ушуу оторго
татымдай берем деб жүргөн ойум бар болчу
Бурка акмак оторду кармап кел деб
айтсам эле макул дебедиби кобкен ол
акмак эрен менен менен баргылашыб алыб

ал акмак мени корк онунан корkунан берем деб айтты
деб ойлоб жур сарыбай эмне ой менен айтканын
ал ит билген н-сок эми билиб жур деб уккан
сарыбай мени алдаган экен деб. жана
Туртаны мен отор ду кармап алып келиб бер
десем. а к макул деб айтпайт деб ойлогонемесмин
макул деб нерса отор ага кармата койот деб
ойлогонемесмин отор кармап келсе ал мактайт
озумо жакса разыны бериб озумо жолдош полсо
кылыб алам дедим жана кара паскан
Турта карапасып желдеудин алынан кармап
келгенин караны бир ойлобогон акмакта
эми сакендин отор колго тийгенден кийин.
жана жана озуно кулду угузка пейпаш
полорун Туртага кантиб кыз берсин
билбеген сарыбай эми каталын кытай
пайчык полбосо пары угуз колума тийди
айтак: желдеуз оконорге айткан созду
орду келбейдиби эми куда кылса ерен ди
кууб салсаркандын кыштуш керек айтак

ушуну бекем карма жеесине дейсин деген екен
сарыбай, Айтак тынч жаткан елди булдуруб
озуно душман таап ерендин тилин алыб
булдуруб отургонун карачы, биронун паласын
калыӊ~~ыӊ~~ыӊа кармап келиб отол сенин кызыӊды
тынчтык менен алам дегенин карачы келоо
Туртаны ол эми мен желбездин борбу деген
паласы келибтр ага айттым орозко кабар
берсин жетимишту кол менен келсин
Эржандын атына пайрам деб коб патурлык сөздү
айтпай сарыбайдын колуна парыптр мен
элер келгенче жатыб паруш билиб турайын
дедим муна ушул иш учун келиб отурмун
эми сенин ойлогон (шиниң) орду келе тургон (етиң) (тийбей) полду
мен Макулмун бироодун камын желдош
полобу оокобуздой кунде ерен менен ~~салышыб~~
салышбай алыста тынч жаткан немелер озу
конушмай полду. чегерада жатыб канча азап
коруб жүрбуз деген Айтак
~~екен~~

ал кыздардын жаты өзүм бүтүрөмүн жолдоштун
сырын өзүң билесиң кыйык киши эмес экенин аны ойлобой
эле кой кыла турган ишиңден калба мен жолдошумун
жана Турта сага ишенбей эренди паштан
алып колуна тийип катпаган кытайды тайчыкты
эчтишип алып бермиштир паштары аны эржандын
ашында деген экен Айтмак. Сарыбай азыр эле
эрен менен сөзүм бир деп мактаныптыр разыга
разы азыр мунабу оторду атасына
таанышкандан кийин берем деп жатыр деп
алдап алдап айтыптыр. Сыр потундагы
үйүздар жана 4 уруу үйүздары жолдош ороз
пашмы болуп келатыр деп ан уктум деп айтыптыр
Турта разыга алда билдирбей камданып
жатса керек мага ишенбейт азыр разыга
ишенип тур разы айтыптыр Туртага малысын
берсе ишенем мал ага болбой к тийсе кудайдын
эптапни
көрөбүз же кудай ага берер же бизге берер
деп тур. Турта жолдош менин ишимдан
пайлап кеткен немелерди Сарыбай турта оксонтан
пимлан алам
деп айтып атат

разыга
уктум деп тур

эми мен өзүшүмдү кыла берем [illegible] жайды өзүң билесиң
деб кутуну кокуроктуруно үч уруя айтакты түндө
Сарыбай кайтарган экен, пул Айтакка жолукканын
оторго ризыга айткан эмес экен оторго ошолорго
ишениб шыкыларынын чекесин айткан экен сарыбай
анын атаң ороз жана желдең ошол жоолу үйүздү
жоо жолуп жасак кылып алыб келатыр деб уктум
деб айткан экен

палдары менен
ал ороз пашту желдең Пармантактор
[illegible] тарак жолон колу менен неча күн жүрүб
Айтактын айлына келген экен
Туркмендер келе турган коноко Айтактан
үгүшкан чак болуб дайын болушуб турган экен
[illegible]нан тосуб чыгыб булуб кондурушуб үйдү
бир тигишкен экен кутушуб 1-2 күн жатышыб
тындаңыб 19 уруулу коңураттын сөздөй жоношкон
Сарыбайга кабар берген экен Сарыбай Туртаны
кармап байлап алып ношадты өлтүрүб
үйүнө келген экен өзү кандай кобуруук
болсада дайыма кандаңын

лар Чек
пар ишинин жат артурлу Мейман куто
турган Сарамжалын даярын бтдрчу экен
Сарыбаын жана 19 уруусу конурат кыз разылыгын
ишине айтса макул болуб Сарыбай туруку
Майнандар айлына келиб жаныб калган экен
Сарыбай оучоң аксакалдарын бир
үйгө киргизген . О Сарыбай өзү келиб
н
учурашыб айтыпыб Жолдоц менен
аманатык
тамак аламын картайбабенудеб
пашкаларына көрүн богондуп айтыб ороз менен
бир жолу корушкен экен Жолдоц сөзүнө
жарашка сөз айтыб Сарыбай калжыңдашыб
ош
отурган ошону менен томорук торун
салдырыб кош айтыб чыгыб айтыб кеткен
Майтакты чыгарыб оозобуз бир жатамы
деб, пас па пашкалары Сарыбайга
п берен берен
ба берипиб барен экенге дешиб анык
Сарыбай дегендей эле бар экен дешиб
капрай биздин жогубуз учун ишке
айтбаптко дешиб пар кимиси аркайсын

сарыбайдын айтында тре етиб уй жок
Манк манк эткен довотфордун үнгөн уну
гана пар олончо калың киши кемо
коносодо еч бир каңылдаган тавыш жок
Жана 19 уруулу козурапттын уй жасалгасы
китиимдери ~~ак~~ адебтүүгү сыныктыгы
озунорунон ошык екенин моңун барына айтып
жатышкан ~~экен~~. ~~эртен~~
сарыбай Дайтака бүгүн иштин барын
айтыб Дайтак азу суйлошуб кеткен ден
кийин озуну тообай гайрат бутуб пашнан
аяк барын айтыб ношадт олтуруб
Туртаны тиру о байлоналганын айтыб
айтыб разынын жарадар болуб
жатканын айтыб Отордуразыны
эртең жолугуштурарын айтыб оз созун
эмине болду деген экен Сарыбай
Дайтак умутум сенден ушул эле,
Маңкыр кемен аксакалдардын барын
о байяы сени менен убада кылганышке

кондурдум. отор^ду^ разы. арслан булчоон
пашкоштуруга макул болушту жана
жана ар отордуу кан кылууга да
макул болушту. ороз айтты отордуу кан
кан ^болушу^ туралу мен кемпирлерди алайын бир чоң
той беретин бүтүн уйзду чыкарамын
анан ошондо кылар-ын ар жана отор
жаман жакшыны эми жаңыс көрдү
эл эржан дын ананда жана бүтүн
уйзду корот, жана эрендер тынч болот
дейсиңби отор ошондой жерде бир корунсун
Турта карап жатат дейсиңби Айтак
сенин сөз созуңо караганда сарыбай тынч
жатат дейсиңби деди ороз шатен суйлошо
бериш. деп ороз жана тайчык пер кыпчакпар
жесбирлер пар калча пар кыпатан пар алар
эмне деят. эрендер бир кудай берсе бир сыйра
салынамын бамыб анан кан кылып отордо
неш сууктуу жакшы жаманды коруб кылыб
алсын. менин силерге айтар сөзум ушундеди ороз

деб Айтак айткан екен Сарыбай тапылган соз деген
ороз ошондой кытмыр өлгөн киши екенго деген ~~екенге~~.
ортосунде турушуб сарыбай тарап конгон
ел чогултуб туруб, сөздү башынан полгон шитин
аягына чейин тинесинен желбине чейин калтырбай
тугол келген коноторго айтып. муна желден сени
булуке салган айыпту Туртан деб алдырып кыыб
Туртаны, жана орозко жалгыз паламды карматкан
Сарыбайды кордугу ай сени сенден келгенди корамдеб
ачуланып кулду уузка ~~шили~~ ак деб чаап алам деб
же полвосо пара корор мундоб келгендирсин -
Муна палан деген екен Сарыбай
ал ел коргунуда корбогонуда оторду коробуз деб
кандай отор болду екен дешиб тан калыб карап турган
~~сап~~ ырчылары камданып, а ал разы атка мингенге
дарынын себебинен жарап калган ~~сап~~ оке алдында
согуш кийим кийиб чоролору артында, погучен копо аланы
отор миниб сагызган кара-аланы разы миниб келишкен
~~сап~~ шан шокот менен, елге салам бериб тартаб...
менен бирден корушуб Токторго пайда жүрчу елек

сен ~~жалгыз~~ жасалыз пар деб. Сага жолукбай
сени коша ала кетбаспим арман дудмун жолдо
журганде жалгыздыктын азавын коб тартым деб
~~мунан~~ Моинунан ~~пар~~ токторду кучактап калган
екен отор. Токтор ошо Мага жолукпагынын
жакин полгон екен мен кошулеам мундай полот
пек. Муна сенин жоргуз учун бутун угуз чошуп
отур озуида бутун малым полуп алдын угуздун
бешиктеги паласыда билди еренге бут
угусдеб с достун кучактап биринен бири
ажыроашбай котгон екен, ел ажыратмаган екен
турган ел отор менен разынын оженун
келбетин бирине бири жаралыб ел отырмасы
жок екенине ажсана оженун патрыгына
кайраты бирвей калгенине таң калишкан екен.
Ислам дини арап, еран Мааданияты адабияты коша
Кириб ~~ну~~ мунун оры парекен келе келе дини пашка
полондун кийин жогалуб Манеук полуп калган
~~екен~~ аны жасын ислам дини арап еран жоолун
жазганда туммунукту полор

ал тургань элге ороз желди. Парман ал Тарак
жолон кайтак өзүмөрүкүн оюндагы сөздөрүн
айтыб кубанышыб Туртаны элине
кылабыз дешкен кобнугугу муну желдең менен
а отор Сарыбай билсин дешкен ~~өн~~
ошондо, отор аксакалдарга макул болсо Туртаны
пошотконду Макул кором Туртада кобдон чыга
койот дейсиңби. бир четин макты желдо келаткан
да керек киши экенин билдим эле жана
оособуз убада кылыштык эле бул ишин өч кимден
корор жону жок өз кылган ишин деген ~~өн~~
отор, ~~өн~~ ошону менен аксакалдар чечендер
перендер крандар нойон патырлар Туртага
бир топ кеб меймл озун бил эрене парган,
метир айтыл бизде турсан бизде турсан пайгы озубуздун
Туртасын дешкен ошон туб ~~ооо~~ берген экен
Турта оз айтым озумдо мен оторго кылган
~~ойн~~ убадамдан кайтпаймын мен узуз элине
айтыту болгонумду жабы билдам эми
узуз элинен чыкбаймын эрене карпаймын

деб Турта еди кариган ~~карган~~ ~~[illegible]~~. катаган
кытаи жедигер канча тайчык иуларды
нам адамдарыда келген ~~[illegible]~~ Туртаны сурап
анан Турта кутуну кокурогуно уч уруб пата
кылыныб жарашыб бутун угуз ернсанды
коздой катаганды карап жонош екен
Менин атам Ашимбек айтчукон еле мурунку
аталардан укчулавм Сарыбайдын оторду алып
катындары тайчыкты коздой жоногону
ороз жетипашту жолдон полуб Тармаман
Тарак жолон 7 урудан чыгыб айтыка туруп-
мунге келиб анан (з) урууну кочуратса келиб
Сарыбайды тосуп алыб кутуб ертесинде Сарыбай
соз суйлоб. отормонен разынын елге келиб
амандашып ошондогу коргенушун оксону
жана ~~[illegible]~~ суйлогулор суйлоб отор Туртаны
лаб макул полсо понотсула деб айткан созун
Турганын айыбын моинума деб оторчо кылган
уводада турасын угуз елине ели шерменде
полмойлун деб кутуну кокурогуно уруп патамганы
пата алып

Жана кулду үгүз ели бир жыл полуп
бир жесуден кол чыгарып Эржандын атын
коздой жононо гонун айтчу экен мурунку
ырчылар иул тарыхы жомоктор ырлар
арап еран адабиятына карилы келе турган
пилондон кийин же китеб полпой жеи ыр болвосо
тимеле жоо жомок болубоздон оозко кала
берген экен дечу эле жана айткан
жерлер ...ын кыз полуп атам Акылбек айтулучу экен ырлары дечу эле
онло отонд калган ырлар деб ул салып палык
он
айтаканын уктум 10 жашымда атам Акылбек тикине
кыиынан келди ырдапан Балык кайсыны айтаын
дейт экен. Менин атам Акылбек о. бөке үгүз елин
куткарган откандан бир азырак баштаб
коюңуз деб деди. Палык ой Акылбегим
ал калган жомок турвайбы мурунку
аталарывыз пуппарас турвайбы бирдар
ырдап кеиб койгула муну айткан киши
кунокер болуп калат турбайбы андан коруп
атавыз манастан деди эле ошол жылда бар
паштакн Балык

75

дечу эле атам Улымбека жана казака
сиңиб ... еткен тубу куну куну ичинде сава-атар
екен атын кочуб келген екен кыргызка жаныш акын
айтчу екен анча мунчалаб жана туру сару екен
еки сокур ... чоңо акын кыргызка көрөшүндөб
келген екен ол дагы казака сиңген екен
Байтике келиб оның айтыб саруга таласка парып
кайтқан екен ошо кишиде айтчу екен
дечу эле ~~атам Улымбек~~ менин атам Улымбек
жана муну кече чыгатай улуунда чыкпан
Убол-казынын жазмасынан көрдүм дер эле
атам Улымбек. Муну ата мекен кийинки соңунда
казак болуб кетти менин жамалбек деген
балама окуб жүргөн де айтчу эле баламокуб жүр сүз
улуну жазыб китеб кыл боштончулук
замана. кандай сөз болсода дечу эле.
ошондо Талык рамалык баштаган да
жоошуштуб баштанчу эле бирине бирин
уластырын отуруб Манаска алыб барчу эле
эле ошондо оқулмады калганы деб айтчу эле

а атты Алыбек Алымбек

жоо ерендер ерендер — жоону жеңип кугандар

алып кушдай крандар — угуздан чыккан беренд[е]р

кол баштыган моюндор.

ал берендин жайын айтайын, — саназылгынды

куткарып. — отор Шаарын сандыргын

угуз елин куткарган — Оторкандай берендир,

атасы Сарыбайдан уулу алган оторкандай берендр деб екиайтышу екен

аяла аялдан чыккан ер екен

саадагын коло алганда — ирмегиин жазбаган

нашаалдан жасылагын = Оторкандын айымы турганы алдап башлаган

Сарыбайдын кызы екен = ал кырандын ичинде

разыдай Мерген пар.

керети ел елге белилу = кылган иши угулу

аялдардын иштери — айтканы ката кетбеген

оторкандын айымы — ал крандын ичинде

желдын еңдиң кызы Арлан пар,

сырдын сыдын тойун жайлаган — сыдра бе байлаган

уйу естобын базо пар == чогулушкан жоро пар

жоро сайын бийи пар == чоко салын ордо пар

и

кыргыз кыпчак курама мангыт эли пар
кыргыздан чыккан ороз деген пар
сырдын ботун кулдоткен -- ордо салыб турдоткон
уйдо жатып тилеген -- тилеги ката кетбеген
отор кандын атысын == пата гойу ороз пар.
каранкыд жол тапкан = жамо косом ер екен
ороз бийдин достусу = = ал кырадин ичинде
кыпчак тардан Парман пар.
коволок куба кыган = = кайнок ичсе бир кийген
тар тоцокто жатышкан = толосынын емчек эми
т атасы мен атасы = = тувай жатып дос кылганикен
оторкандын достусу = ал кран ичинде токтор
ичсенин шекер чай кылган = деген нойон пар
кийгенин макмал шай кылган = жаадеу пайсун жайлаган
19 урууну коңуратып — коңулдорун жай кылган
масакып мен искибке — Айтак жеелдең уоову
атаганышкан бир полуп = айтканынан кайтпаган
кайра тартып качпаган = келбети жуттан бир пашка
ал кран нойон пашыны = сарыбайдай берен пар
кунде ерен мен салышкан = кыла андан ашыккан

аярлыгы пар екен = Сарыбайдын дотусу
ал крандын ичинде = туркменден айтаканту
атту нойон пар,
7 уулу пар екен — — жестотең ер екен
7 пашту желдең дер екен = 7 уруга ее екен
Эрлан з кыздын атасы = алкрандын ичинде
7 пашту желдеңпар = желдеңден туган
ал крандын ичинде = Доорон атту нойон пар
ерендерге желишиб = пашынан чоң иш кылып
айтканымды кылам деб = оз ишине тутулуп
айынкар полуп уузка = кылганышын көр деб
отоpкандай адылкан = кобчулуке кеб айтып
ковуң билдеб деб айтып = кечирдиме деб айтыб
кечирген екен Туртшы = мыкты жолдош полуптур.
оторкандай буренге ал кырандын ичинде
Турта деген нойон пар,
казактардан Тарак пар — манкыттардан жолон пар
катагандан полон пар = жедигерден тулон пар
пуларды атын унутуб коюб турмун, оно кача кыпчай
ана
курама пуларды да айтып келип коюутуб

ДЕЛО

№ 1165/364

Д-№6.

Кыргыз [illegible]

чапан [illegible]

Начато ______________ 19 ___ г.

Окончено ______________ 19 ___ г.

Мазмұны.

Алимбеков.	бетте
1). Қырғыз уездерiндегi [illegible] [illegible]	125-148,

ал Карча бийдин адамы. отордо турган Кун тумага киргизген экен.
Жаварга келдим чыкрыб. сормак келибтр Т. жуугу болуб
бала сагындыгы баласы Ташынын эрчитиб дебтр
Кунтума жакшы болуптур. сен барабар бизда уктук
биздин катын барат Мен эртен барам мында ордово жумушум
бар. ой катын Мактым ашиге учун тийбей жур кочкорканга
десен озубуздун Ташы жеесинди таб алган турвайбы
учу бала кое келиб журчуее. ошол окоонун ортунда журуб
баш коштурмак турвайбы сен барыб кыз матын кылыш, Мен ~~эртен~~
эртен барам. сен ашиге учун эртен барасын сенин бир балаң
бар кочкорго увадага байланыб журген дейт экен катыны эренче.
~~ой эренче~~. кунтума катынын сырын билу экен. Мактымды
кочкорканга тиесиби (тиесинби) деб суйлошуб жургенин аялы эренче
жактрвай жургенин озуно малын олонгу учун эренчеден
~~[illegible] [illegible]~~. кочкордун атасынын кору Ташыга
ал берем мин берешин. кочкорда менин сырымды билет.
агар ~~болвой~~ мага бердесе колуздан келгениңди кыл десем
Мен Ташыны кошуб алыб бутун юсан Торканды кошуб
алып булук саларымди деб катыны эренчени жонотюкен ~~экен~~.
озу кочкорго ~~баратыб~~ болгон экен. кыскалак кочкор бирге осон немесе
учун отордун кандагын ал билбейт мен билешин окообуз о туб булукту
дос элек. намыс кылыб Мактымдын чоныр Ташыга тийгенине
ыза болуб Ташыны бирдеме кылыб бердесе ашик кыламын

анан Ташыны кармаб берсең Мактым кочкорго тиет деп ишуба
екинчи Карача олсо бул иштен кайтатат, картайганда да
чыйлатыб аны бездотуп масхара болгонум кандай.
Жана Ташыны кармаб берсем бул кочкор өзү олтур-албайт
Адолот кандан руксат тит бей, агар о Адолоткан өлтүр бой
кото берсе мен емне болом. үчүнчү к Карачаны Адолот кан
жакшы корот Карача тик Адолоткана барса емне кылады
анык тилин алат, барын айта турайын бала сагын кыргыз
казак манкытды ерчитиб алыб кешбурум салса анда
кантем жолу болуб турган неме сыяктан Тайнакан
чыкса отордуалыб кетсе мен шерменде бол болгонда ким
болот арвака чот болом, мунун Таш менен айтканы-
мдай болуб түшүрүб алсам жакшы, кемо түшүро албай
калсам менин атым ким болот. жана Мактымды ебтаб кондуруб
а беремин деб ушу күнгө чейин айтыб келдим буга емне жооб
айтамын жана курч, мит ele торпо турпа бал салыб
зындана салыб барыб колу дайын неме Ташыны сарман
сурманы олтуруб Мактымды олжесого түшүрүб кичне кей
кочкону чаап алыб анча мунча елди кан талоон кылса
кантем деб, кунтума бир жакка кетто албай ал
емне болсодо Ташыны коройун сынына жакса елден журттан
калбайын оз. Таш сынына жакбаса ... оксогон
бала мактымга оксогон кыз кыз кайда калвагын
Карача шилаб шилаб калар. кочкор менен дос елем достуруна
жараган болом. еми кочкордун түрүн корорун деб оюн бутурген
екен

еш кочкор Мактымчанын кеткенин угуб ыза болуб кунтума-
ны олтуруб карпа курпа барыб Карачаны табалыб Мактымды алыб
кылыб (кылыб) зордук аял кылыб алсанбы Ташыны жолдош жорогу менен
кириб адолотканга кабар берсембы деб Адолоткан ~~а~~ озумду орундан
калтырыб тоолердин барын боштуб. баласынан
коркуб уруш салыб оторду алыб озумду кошо жыгыб кыб дейби
ким билет баласынан дагы данкы кылын угулуп жатыр
кандай кылсам деб озунун ~~ата~~ аталарынан келаткан аяры
Байсак куу деген бар экен. ~~не~~ ошону менен акылдашайын деб
~~ал Байсак~~ Байсакты чакырыб алыб болон иштин (емене) кылам деб
(таркаласыб) ойун айтат экен. Мактым учун ашык болуб ичим куйуб олуб
баратам, Байсак. деген экен биргеоскон кече аярды Баракан
болондо сенин атаң менин атам кошчо менен болон экен
Каны ичме Карачта олтурганде Батавыз Жоокекан
Сенин аталарын жараган экен. еми акылын таб Мактымды
алыб бербейсинби деген кочкоркан. Куу Байсак озу менен
биргеостум еле муна окобуз тен жигиттилигтен отуб 40 ка
чамалаб калдык атын чыкпаса жер ортдо деген менин акылыма
консон Мактымды колуңа бир тийгизем деген экен куу Байсак
кочкорканга. ал кочкоркан кандай кыласын деген экен
куу Байсак сенин Казыр кунтуманы олтуруб барыб чаыб
алам деген ~~экен~~ ниң. меничче макул емес, Сарман Карача
Ташыны & Эгишты кандай патр экенин деги угуб жатрбы

Мактымды оңой емес оңчон потролор, кунтумани ол олтуруб
барыбалорды наоб алыш оңой емес тири сениң колуңа оңой
Мелен тушубойт же ани олтуруб жооу болсо отордуң ойны
мундагы ногойдун кырыб ~~ат~~ ал турул Адолотканга баш салат
Атасы Карачтын оңун алам деб мен уккан Ташы
болсо жооу болвогон кундода далайовыздын кырат
андан кору. кун тумааны алдаб Ташыны колго тушуру керек
Адолот канды да алдов керек же се ~~болвосо~~ ал кими
бул иштерды жоастырвайт, кун тумааны алдашп Ташыны колго тушуруб ~~кун тумааны алдашп~~
алсаң, бала сагын адолот канга барыб алдыма жуупугот
деген ~~сөз~~. куу Пайсак Мактымды огачейин кондуруб
алвашпазбы деген екен куу Пайсак Кочкорканга
ал Кочкоркан кана кандай кылу керек ~~деп екен~~ деген куу Пайсак
куу Пайсак кун тума келгенде сыр берве. кун тумага
тийбеген Мактымга оңуна кетбесин деб кун тумааның
бизден жакшы билемиң. ошонун козунчо мени акылдошкан
болуп Адолотканга жибер Мен барып Адолотканды
кап айтып пузун келетин. кун тумааны колго тушуруб алдап
алсаң Ташын ушыштын колго тушуруб алыш оңой
себеби Ташын атасын ордоеун мурдоеун
суроторун кореун деб кетб каноок полсун барывоз бир
ороз ор оторкан дын тукуушубуз о. тиги Адолот кан
менен Пайсакан деле акылдашып бир жеурвойбы

окообуз деле Остонкой бузбу Кунтуманы озун менен бир
деген ~~ен сеен~~ куу Тамеси кочкорканга
кочкор ор Макул деб
Кунтума кельбесам берген екен кочкорканга. Кочкоркан кундогусинде
еле Кунтумага. кандай Сарман Таши кельбтрби деген екен
Таши кельбтр мен уккан созду сен деле укандырсын
Мактымды алам деб кельбтр. Дяни куу ~~орну~~ озуго деле айтыб
журу емесбелем Мактымды бузуб жорет деб айтканым келди
Ташига Карындашыңды берве десең кайтарайын кетдеб
ешине айтасың деген екен Кунтума
кочкоркан. Мага тийбей Ташига тийиб алган келеки
Мен кантем. Ташины кетр деб ешне кылам. озуң деле Мактым
Ташга ешне Мамле жатканын. козу Ташида екен
окообуз канча иметген менен кылыб билгендерин болгон жок мактым Мен койдум
Мактым Ташыга бере бер деген екен кочкоркан
андай болсо озуң айтканын бары Мактым Карана билдин
Озу деле Ташыга беруге Макул, корунот Мени тилмее
алган жогунан ~~кана~~ картайыб калыб кан а чыкрыб отур
ал озуго Мамым Корачынын сиры ал Долотканга
кана Караб ~~жол~~ жур ал ~~полбос~~ полвосо тили коб ~~мак~~ Манкытка
баяле кетиб калмак болуп Мактымды басың деле сага
берет болгулун деген екен. кунтума, кочкоркана.
кочкоркан Кунтума сен Мага кылмыштуу кимдей болво полво

Сенин сырын Мага малым. акыр барывыз бир кишинин
тукумувуз Ташы окобуз. Ташынын сырын била

Тайчакан менен Адолоткан око деле Мурунку кекти ташташын [сан]
око эки чоң кан болуб жатб-айвы, ушул ю Паракан ю сан ногой-
догу майда кандын пар еле ошол оконен коркот, ошол ынтымагына
себеби емесби. Күн туумаи сага ~~а~~ макул болео ~~мен~~ Ташка
ишенсен окообузду аралаштрыб бири биздин созувузду бирывыз
уга турган кыл. анын атасында кан болуб балачын [балавагын] деген кала сайин
жатбайвы еми менин сырымды билдиң. Муна Пайзак та ошону
макул коруб отур деген екен кочкорка. Күнтумага.

күнтума андай полсо Ташынын сырын билиб анаан жообун
айтайын деген екен күнтума кочкорканкана. узавай еле айтасынго деген
екен. Макул деб күнтума жүрүб кетсен екен.

кочкоркан. Пайсака сен барвай еле кой адолотканга алкиши бизге
алдантайт. жана кечилип кетет сы пат [парын] келгенде токтовой ~~[illegible]~~
2 айда келесин, ~~пат~~ оже болвосо. 3. айда келесиң. Күн тума мага
ишениб кетти. жана Ташы бат еле кетем дейт. жана бул иштин
бат бутуву керек Мактымдын зордук менен ерте алу керек
болвосо олтуру керек. колго түшүрсок Ташыны да олтуру керек
анан баласын Адолоткан Тайчакан бул иш бүткондон кийин
керек ~~деген екен кан~~ [короровуз] аларды. андан кору сени ~~кан~~ сен түшүро тури [ии]
кана жонун айтчы деген екен кочкор~~кана~~ кан Пайсака
Сен конок кыласын Маскосын. анда түшоровуз ~~жа~~на.

анда тушбосо ордого киргенде эшигин бекитиб коюб анда тушуровуз
деген ~~экен~~ 5 куу Тайзак. кочкоркан макул ал ордонуз карат кылыб
жургондо ~~ал~~ Ташылар озу болбойтко анын жанында киши болуперекко
деген ~~экен~~. рас сен болбосун сен оруб качсаң. мен боломун. бизден
2 деген, ~~экен~~ Тайсак кочкорканга. кочкоркан ал жарак жабдыгы менен
кирет сени жана ордону башкарыб турган 3 торо бар алар анык
болот анан силерди олтурот. жана чо жигит Ташы куштума
дыш учо оной мен колго туботко деген экен Тайсака. Тайсак
торолор жоголотда мен сага кызмат кылгандан кийин башымды
сайдымда ата бабам силердин жолунарда олубде келатат турда
болуб келатат иш кылыб силерден окат кылыб бергенинерди ичиб
келатырбыз жана 5 билимиктин бири биздин колубузда. анан
силердин мундан ишинизерге жоравасак силерге кылыб журген
кызматыбыз арамда деген экен куу Тайсак жана алар ордого
камалгандан кийин бат эле колго тушот себеби алардын тышынан
кайтарыб туру керек 3-4 кундо курсагы ачыб суусап чарчаб колго
озу жарак жабдыгын таштаб тушуб берет мени олтур-со мейли
деген экен Тайсак. айланайын Тайсагым жарайсың деб казнадан
озу озу которгондон алтын дилде берген экен кочкоркан Тайсака
Тайсак алтындыкоторуб алыб кубаныб уйуно кеткен ~~экен~~
менин тукумум уйун дай иш болбосо сатан жорыган элек
кочкордун олону. Ташынын олону ма не керек
кайыштырыб уйунтуб алтын ~~табу~~ табу керек

Ташы менен ордого камаганда эне олтурор анда коробуз увактында деб. Байсак жата берген экен.

Кун тума келиб Карача Сарманга жолугуб. Муна келдим мен деген экен. Карача Сарман аган. Кан бийдин баласы Ташыны ерчитиб Карын дашың Мактымга жуӊу болуб келибтир кана буга эмне жооб айтабыз кунтумага. Кун тума биздин кыз болон менен бир чети сарман аке озукого биле туруп им. Сарман аке Мактымды, кочкор кана мага бер деб жүрген болучу. Мен Мактым тиесине берейин дегеним рас болучу. Бирок Мактым болбой койду. кочкор басиб бер деб айтды. Мен ага Карача бий Адалатканга барса окообузда эмне боловуз айт боловузда деб, жооб айтыб жана Мактым абдан чоӊ ойсун анан озунда мен бир жагынан болуб аласыӊда деб ушу кунге келдим. Мактым мага сырын айткан деле жок. Мен озум деле билиб жүрдум Угумду Мырзанын келиб кетиб жургенинен.

Муна Ташыны алыб келиб калыбсыз Сарман аке. Мен жок дейт белем озуӊуз билиӊиз деген кунтума болду соз бутту. Кун тума коӊулду кутуб качан жонотосуӊ озуӊ кыла бер Сарман окообуз озубуздун акемебиз менен жата берели деген екен Карача бий

Ташын сарман иним мени сыйласаӊ сени кудай сыйласын. Канын созу болсо эмне болуб жатканын озуӊ байкаб келгендирсиӊ. Аны жай сыйлаорбуз. Ташы жеесинде корорсуӊ муна Угуш озуӊор биле бериӊ. силерди баш кошкурайын деб кана жургону кишимин. Калмакты куув казак кыргыз манысын

...чообуз ортовуздан Саныдын кан котордук. 7 суу кандыгы кылыб.
...жын шаар салды шардын атын бала сагын койдук. шаар кооз
...ынар болду. сагындын кан шайлаган жылында Карача оконор
жана калмак менен уруша болвой калды деб кыстаалык ногойлордун
керги деб коб кайгырдым. эми да болсо талай иш оюмда бар,
жай жата сүйлөшорбуз деген экен Сарман күн тумага.
күн тума рас айтасыз менин үстүмдөн бир топ макталым эмес
далай ушак угуб жаткандырсыз. иштен корорбуз. муна карача бийге
киуч айтдым. кел ата кошуну таштаб кетели тууганга деб.
бий эч иштин кабары жок Адолотхан болсо мен эмне айтсам
макул деййт, сен оторду озун билесин. кошчону таштаб
анча мангыт (муна) бар оомолорду коруб отура берем бар иштин
созги келер деген Карача акем. ариш ойдо бар дедиңиз. ушака
ишен бей эле коюңуз. мен ичинде ололом. ишинде эмес мурунку болсо
башында болом. деген күн тума Сарман батырга, Сарман батыр
болду айланайын мен разымын барышыңды кыла бер деген экен
күн тумада нын эки уулу бар эле. бири ордо. бири коосодо озунун жери кошо.
күнтума кененде. Уулум кайда эле чолдор дана үстүнө күнтумага
турасан деб. күнтума бала сагын катар аны эле. Улуш Таш
батар эле. күнтума кочкорканды айткан созүно үчү кыйрына
жетбей бул эмне деб айткан созу. Мага ишенбей айтыбы. же
же озу айткандай мартым Ташы менен бирге жатып
калыптыр деб коюп айтыбы. же Тайчканды
Адолотканды айтыб мисал кылыб олтурат бир жаакымык
...го тутатувду же куу Пайсак бир озүнчо салыб отурву деб

Мени ~~туура~~ кыскан Жок. Мага оцутуу келди Ташыны корбтун
дедим еле сынайын дедим еле. x мунаву сарман батр дыр дын
созу шумдуко Ташы сынама тура келсе Мактым ды ерте
жонотуу керек жок бага Мактым деп еле болвойт эти уконотукер
кочкоркан калб еле айтыб жатр. барыб тишне Ташыз мен болуп калыб байм
бар билгенизди кыла бер деминдеб. " еки чалдын устунон чыкканда
оцун ушул созке биттиб чыкан ~~ока~~ кунтума. Агыш Кунтуманын калыны ого
тушуб бараткынын байкаб Ташин ни х устуно келген ~~стон~~. Агыш ~~калаб~~ келсе
Ташы мактым чожлашт чокыз ~~шабар~~ менен теебойноб жаткан екен
-и Кунтума келди бардым чалдар менен бмон созун барын айтды тугол-
Мактым Кунтуманын турун кандай байкадын. дебтр Агышка. Мактым
Агыш кунтума калын ого тушкен кишн. Мага кандай жаңылыкты
кылыб жатрсынар бы Ташы оконор Ташыга мен барам бы емне
кылам деб есту куу неме ичи бейладик кылды, жок агай ал емне
дегениңиз биз баравыз сиз жок деле эренке жеңем менен уңуңузко
барып кече-еле Ташыны таныштрыб жеңе куйо кылыб койгонмун
дедим. ал хайт ташыб кетерин деле мени мага урушуб сен кызды кочкоркана
берем жүрсүн оныңды кой, кыз озу калаган омол жеенге тиет деб
кече еле урушуб кеткен деб кулдукунтума деди Агыш. Ташы андай
болсо каминыла жигиттер Тамга кеге барыб салам берер ми
оттарды алыб келгиле деб Тормолонуб урушка кичи кийимдерин
кийиб ондонуб жигитеринде ормолонтуп отор ду басыб ала турган
кишидей болуб жонолгон екен Агышта раскылдын бул жердеги Кочкоркан
башкаларды коруб журген Таң калыйм жонубашка турвалбы деб
отуркан Таракан тиримб каланты деб ~~деген~~ Агыш. ~~пали~~
таң калышы

балтаб алыб жоноҕон екен. Кун тума ноҕо бормо-су шар бормо кандардын
ы ордосундай еле уну отор каласындаҕы ~~жуту~~ кокюлозуушуда утуда. Озунун
Салтанатыда келген киши еле. ут жалыда рет жогида
Мактым Тамы менен Ҷышка абдан байкышла Кунтуманы сырын
абдан ойчон куу киши бир карлалса чыкбайт увададан
~~аа~~ еренче женемдин созуно карганда жаткан емес кунтума
мен суйлошсом ку кандай куулугун жаткандын байкар елем
силер-де билесиңер брок мурун корушуб иштеш болвогон кишилаңер
деген екен мактым, Тамы менен Ҷышка.
Ташы артырак мактадың аҕын дале корорбуз деген екен
тамаша кылыб. Менин айтканым раррас кунтуманы
коло ал тунурбосоңор ши кыйын болот деген екен ~~т~~ Мактым Ташыга
ашы кулген екен бизке и адам тугул бери Ҷжендеге коло тушор
деб. Ошону менен Кун туманын ушуноклеген ~~[illegible]~~
кешиб салаба бериб Ташы Ҷыш. Ташы караса ут бормосу рести
Салтанаты озулору кочмонду болуб журген пелелер тац калган
Ташы, куда каласа ат ал баласанындын салыб жаткан
шары улору ушундай сонуну болотко деген ~~екен~~ Ташы кун туманын
~~ж озузу~~ куу киши жана битимке лайык киши екенин ташыб
байкаган екен. Ташы Кун тума Ташыны корганда суротун коруб
журген оторкан ~~[illegible]~~ Паракандай еле курун ду
ай бул чындаса отор емес 10 сан ноҕой 10 сан Паракандай бир
салтанатлу алатко андан кору мунун акылын корошун деб
ар турлу созке салыб озу Ташыны сынаб отурганын
Ташы байкаб отурган екен, кун тума. Ташы озу корон
не бир атакту адамдардын ичинен ең еки созке оторкан
Паракан Ҷланча Торукекан Ҷышакан екен Паракан 10 сан ноҕоо
булардын ~~орту~~ ортосундаҕы отоон айтерге сук абдан билешурган

кунтумдан артык биле турган киши жок екенин билди Ташы
кунтума арак алыб келиб ичиб омасыныб сулову Ташы ~~Манчы~~
ещаагы Ташыга еми канын сөздү ертең ~~келиб~~ сулошорбуз ол сөзке
чадар ~~керек~~ да керек сен аралаб сүлөсүндөй Мактым ды кошуб алыб
жүрө бер муна жеңен мурунтан еле сенин кылычынды чабыб
жүрген болучу деб кайтарган ~~ол~~ екен Кунтума. Ташыны
кунтума Ташынын оторду алыб мурунку аталарын чоксандын
орун летей турганын сүлошуб отуруб билди андан ушу жакы
Юсан Поркан юсан ногой бары бирисе да кайтбай турганын ~~байдарды~~
билди жана ушу жолу ол атасынын ордосун коруб кетерин билди
кунтума. Кунтума салыб айтбаса болду кочкор деб арага түшүб
жатыб ертеменен туруб Кунтума Ташы менен Ашитты чыкарыб
алыб кочкордун айтканын бүт айтты. мени жообун бат бер
деди анын кандай екенин билбедим еминеден шашыб
турганын өзүм таң калдым деген екен Кунтума. Ташы баса
анын еминеси бирге оскон сырдаш кишиңиз емесби деген екен
кунтумага. Кунтума. ~~же коркону~~ - же бир арамдык ойлогону же болбосо
сенден корккону үрүп салыб оторго бир бузук салабы деб кайсынысы
екенин билалбай турмун Куу Байсак деген бар арыбызде [ичибизде] ол
ески аталарыңдын айырларынын тукуму. бул кече ~~кол~~ [кокчону] атаң Поракан
Юсан ногойго кан кылыб жибергенде кошуб берген айырларынын
тукумунан. ~~Кан~~ Карачт өлтүргенде Улукан оторду алганда
~~[illegible]~~ шике жоралган айры ушул Куу Байсактын аталары болучу
деген ~~екен~~ Ташы емтае ~~[illegible]~~ [кылсын] кылсын ш кылыб оторго барыб
кунтумага

ордону коруб кету керек бул жерден Кочкорқандан коруб Ташы
оторду корбой атасынын ордосун корбой кетти ~~дед~~ деген создон
кочкор кан ~~два~~ улутуруб койсада кереги жок деген Ташы. Кунтумага
кунтума Ташынын бекемдигин коруб ~~таң~~ калган ~~екен~~
Кун тууму журешсе Ташы Ыгым + еки чалга барады деб
~~[illegible]~~ Сарман Карача ~~не~~ га келген екен. Кун тума
Кочкорқандын созунун барын айтты Сарман Карача жакшы
болуптур. и Ташы сен эмне дейсиң деген екен. Ташы
огун айтты Ташы
Кунтумага айткан созун айткан ~~екен~~ жана урушу болсо урушу
менен урушу болбосо ындамаган менен сүйлөшүб ~~ата~~ ортого [illegible]
салыб атасы баласагындан салган тары бутоондон кийин
~~Ташы~~ ~~талас~~ таластагы ноғой ду озуно каратыб
алыб ~~Т~~ шарсаларын жана оторду жакшылык менен болбосо
кыйратыб Сарайчыка чейин басыб аларын айтты Ташы
Кун тума Кар-ача жакшы атаң бала сагын эмне
деит. Сагын жаратбай койсо эмне дейсиң деген екен
а Ташыга. Ташы ошол атам бала сагын дин буланы
деген екен. Муна ~~ен~~ Тахатамда Ыкытта
жана ошол уч уруктун ак[illegible] жакшылары потулары
Тары бериб кутуну ортого коюб бата кылган
создү
булашткандыр озуңузке деген екен Ташы. Карача менен кунтума
ошол
ага. эми андай болсо ~~ертең айтат~~ ертең мен барам
эмне айтыб барайын кочкорқана деген ~~екен~~ кунтума
Ташы эмне озу айтса макул деб бериңиз

ш кылыб отордy аралаб ордону курдо зыярат кылсам
болду аталардын суротун атам бала сагын акры
Зулмдуку болосуңго деб суроторун аталардыкын
~~ортону~~ тамкалабы. же ортосбу неок кылбаса олурмук кы-
на салдым деди еле уму жерге кашб корбои кеткеним
кочкордон уят елесби деген ~~екен~~ Ташы
коркуб
отурган кунтума карачага Сарманчыгышка
Карача балам Ташы оторго барма сен азыы бизда
асбыз Кочкор алдаб окуе матыб кылыб койуб журбосун
~~деген екен~~ шарга бир кирсең сыртын бекем кайта
чыгалалбай калыб журво деген ~~екен~~ Карча бий
Ташы мен отол шаардын ичине өтпей келдаб
киралалбай жатабайлды. кочкор латыни увада-
сына турбай бир булук баштаса болду
жана отордогу елдин кову кыргыз казак Манкыт
деб отурбайбы кунтума аке агар булук чыкса
отолордун бары мага ирет ногойлордун
зордугун корген кишилер себеби алардын
озулору жасаган шар деген екен Ташы
отурган кишилерге отурган адамдар сознабалбай
озуго макул болсо болду деб кунтумагы ешике
макул деб айт деб жиберген екен кунтуманы айтса
Карача Сарман. Кунтума журуп кеткен ~~екен~~

кунтума кочкорканга барган екен. Кочкоркан кунтумага келдиңби калай амансыңбы Ташы аман есенби деген екен канабаягы сөз емне болду деген екен кочкоркан, кунтума Ташы макул болду менин деле ебтешиб аралашыб кетмей болок тере ой жок деди. дейт екен кунтума. кочкорканга кочкоркан андай болсо мун коно камытын кылалы өз шары келиб коңшун аксына деб кубаныб жакшы болду барывыз бир кишинин баласывыз деб кунтуманы качан келесиңер деген екен, кочкоркан. кунтума качан келе турган болгонду кабар берем бир киши жиберемин деген екен кочкорканга

от ал кунтума кочкого калаcына келиб ~~ташына и чаавары~~ кандай кылсам кабрай кочкор сыр бервейт. бул мунтауб емне учун кичи бейил болуб калды текеверем же ташыдан корктуву. емне макул деб кел дейт ташы бузукчулук киме өз башында калсын ебтеб өзүмө кочкоркан тийсе болбду анан мени коруб ал дейт. кимсе ишениб бул от иш отлоб кылыб жатат ерчитиб кишиси деле аз. жарагы мыкты екен ошонусуна ишениб жатырвы өзү күчтү жүргөн корунот ошонусуна ишениб жатырвы таныбаган отордун ичиндеги ел меники болот деб олуйалык кылат к оторго бир кириб алсам болду дейт. жана өзүм тийветмин дейт ~~нак~~ иш кылыб кочкор тийсе деген ой турат учун дай журтунда кара жок немеби же кичнесинен калмак менен коб урушуб камбы болуб калган немеви, ~~[illegible]~~ ~~неме~~ тилачу неме корундбот ~~өз айткаттан турган~~

эгер неме корунот бир соз айтайын мен шиибешиш
барва деб Ташына деб кунтума созун ушул ж-серге
токтотуб кунтума чалдардын и. Ташынын
устуно келген
кунтума кандай соз. соз кандай болор башыла мен айткан
соз Ташы келгин оковуз бир оторкандын тукумувуз конок болсуб
Муна отор атасын шаары Муна ордо пашу тамаша
кылыб журо берсин [ын] Жарача кызын жонотот мен да тамаша
барайын тауурарга Муна келсин Ташы Карча бий Сарман
пат иатр биз дайынбыз деб касылдайт кочкор кан муна
кочкордун созу озунуз дар сынашыла деген Кунтума
Сарман патр сен озун ешне деб келдин барабыз деб келди чыбы
кунтума
Макул деб келдим барсахар ко бор ман болдук деб кабар айтам
брок мен шенобейшин кочкорка деген кунтума
Ташы севеб кунтума сырын билем айтар кандай
кылсада бир булук башытайт, Анда барва лывы
Ташы, деген Ташы ко кунтума барудун
керем жок Моктычилы алыб кетебер аланык
котжагын дан куубчыпат онорун болсо
болсун деб
ошондо корумо-суу биз болсок сенин жолун тура
бермей, эгер сенин жолуз болвосо онож Сарман акенин
устуно качыб бар Май деген кунтума Ташы
бия кунку айткан созум соз силердин увалынга

Калбатмын эмне болсо ордун ичинен королук дейт эк
Жашы коркуб качты дегенче болду менин сөзүм деди Ташы
отургандарга. сарман Карача баш болуб жасак менен
~~парачыдан~~ бармак болушту. күн тума каварга киши
жиберген ~~экен~~ кочкорканга.

Ташыны мактым кой дейт ~~экен~~ күнтума акемдин
айтканына эмне кон болдуң? дейт ~~экен~~ Ташы күндо эле
айтыб жүр болум ордону отор шарын көрбөй кетбейтмин ~~деб~~
сен корбо. азар болсо комо тумордун мактым мен
оно менен комо тумот дейсизби комо тумсам кочкор мага
жаманатда. андан көрү сенин тушкон жесин сен кой
Ташы. мени көруб аларсың ши чатак чыкса болду отор ду
анык алам деб Ташы сөзүн кыскорткан ~~экен~~.
мактым болбосун көруб бок болгула деб Ташыны колунан
бооб жонотконон ~~экен~~
~~кок~~ ордонун жашын айтуу керек. О отор шары
сырты чоң корган ~~экен~~ 12 капкасы бар экен ар капканын
темирден кылган дарвазасы мунарасы бар ~~экен~~. ордо ичинде
ороз дун ордосу деген созошол. мурунда айтылган эле
туркестан калкынын сына турган меккеси ~~экен~~
Мусулмандардын Мекеси сыяктудеб христиандардын
Иерусалими сыякту деб биринчи болумдо жазылган эле
ордонун ~~сырты~~ корган бир түрү кылыш ар түрлү
сыр менен оюлдар артурлу кушдун суротун салган экен
мудам жайнап туручу ~~экен~~

бир ажайып кана ~~[illegible]~~ бакиш Музей сыяктуу
√ эки дарвазасы бар экен, биринчи киргенде арыстан, пил
жолборс ар түрлүү жиштей турган айбандарды тирү байлаб
коюлган жана бирешик ар түрлүү айбан бар экен.

андан откондон кийин Ороз оторкан Сарыбай желдең
Атпак Парман Токтор Доорон жолон Торак Турта
оторкан разы салышкан караланы минип жарак жабдыгын
садагын саяна алыб коюшкан кооаланы оторкан минип
Сарыбайдын айлындагы калың калык келиб корунуб
амандашыб турганы салынган топурактан оюн ошол
~~адардан~~ адамдардын озунун суротун дой кылыб
сырдаб болот ~~алтын керек алты кумуш керек~~
алтын керек болгон жерине алтын салыб
кумуш керек болгон жерине кумуш кавхар
Мерварит шуру ар түрлүү асыл таштар керекту
лайыкту жерине салынган жогорку аты бар
адамдардын суротуно. булардын очпос жерде
~~жоо~~ учун сыртын булгандай турган кылыб жаб
койгон муну оторкан озу кылдырган экен ~~[illegible]~~ Баракан
андан аркысы бары там Ороз оторкандын Баракандын
н озулорунун уйлору. Ороздун оторкандын жолдошторун
балдары кыздары аялдары келиндери уйлорудун
порымсо суроту кийимдери жарак жандыктары
ин бары ошол чокуудун ~~болмосунда~~.

143

болмолорунда екен. Мунун барын Баракан өзү өтүшкөн уйлордун ичинде кымпатпаха путумдар менен асемделген, кишинин чоңкандар ~~[illegible]~~ ай аламдагыраган Уланчакан бар бөркер турган Бөрукекан

аты чуруу Утылакан, кан ичме каратиш суротун алы алыб таштапган ~~екен~~ ~~[illegible]~~

а Улоокекандын ~~кар~~ суроту бар андан кийин каисыньсы Кайсагсал кан болсоошонун суроту бар ~~екен~~ учун дай анчалыб кана ~~екен~~. ~~андан өзүн~~ андан ары жана биркаишикен уй

биринчи уйге киргенде асемделген уй ~~екен~~ куну бар куну бир сурот ~~екен~~ же хайванга окшош емес же адамга окшош емес көрүге абдансулу ~~екен~~. торгу уйдо устун жаныб койгон ~~ек~~ куту бар жаткырыб ~~коюу екен~~ койгон. куну кутунун жумшаб тура турган жигитти билуу ~~екен~~ эмне ~~полсо~~ кунуга кавар айтыб турат деб ~~билчу~~ ~~екен~~

~~[illegible]~~ жана куну эмне болсо өзу билиб турат деб билчу ~~екен~~

Билгенин ~~бары~~ бары кунуга айтат, куну елге кавар берт ~~[illegible]~~ деб түшүнүчү екен елек ~~[illegible]~~ ~~алк ал увактага~~ гы биздин аталары ~~[illegible]~~ внз дин дини учун дай ~~екен~~

Муну жазканымды севеби Ташынын ~~[illegible]~~ оторорду орозду олсом да корвой кетбеймин дегени ~~[illegible]~~ ошол ордонун ~~[illegible] здүнү екен~~ ордо Утылакандан кийин коозду гу

Оз болгон емес ногой кандары. болок уруктардын ели кандары
асылдык жагынан бол турган нерселерден ~~кан~~ жардам
кылган ~~екен~~ туругу. живектен жундон кылпат ба буюмдарды алыб
келиб беручекен соов учун, баласагын саякат кылыб оторго
устамын деб келгенде ~~а~~ Ибдолоткан жангаркага
буйруб бир оздоткон екен, андан мурун үйрөнчүн каны
оздоткон
ертегинин ерморук деген адам бир оздоткон екен
Муна биздин ~~му~~ мурунку бабаларыбыздын шары ели дини
ушундай екен Исламм дининен Араб эран Мадыянынетынан
и. адабиятынан мурун. окуучулар муну епине тыгынтырат деб
сын кайвогула себеби отор кандай шар ордо кандай сазсайин
кана кандай музей екенин ~~туп~~ билсин деб жазыб отурмун

Ал киши барыб кочкор кан алдынан мосуб чыккан екен
кучаттал шоб корушуб мундан барган елдер андан келген дер
аралашыб жатыб калган кочкорканга конок болуб.
ел таң калган ~~екен~~ Тамынын суротуно ~~тарт~~. оторкандын
кор разынын кор Баракандын кор Кумушайдын кор Тамынны
кор озуозу дешиб. кумушай менен Баракан ~~[illegible]~~ жемою
акылга сыйгыз создору коб Тоштуко окшогон шол себебту
аны жазган жокмун.
учун конок кочкорканга кочкоркан озу ерчитиб барыб
ордону корсутуб калган ~~[illegible]~~ кызматым кыламын деб жаныма
куу Байтакты кошуб кандан журо бер деб Тамыга айткан
журсон

Ташыны кыргыз казак манғыт курамадан калган отордогу ел
башчылары и дин башкаруучулары жана ел конок кылат ~~екен~~
ордону башкарган 5 уруктан 5 киши турчу екен ичи уч ешик екен
сырты чоң коргон ~~..~~ еки ешик екен, 5 урук кайсы ногой кыпчак
кыргыз манғыт казак мунун 5 нон 5 киши туручу екен башкарыб
~~турчу~~ ал ~~...~~ бешоон торо дечу екен алардында ~~.~~ даражасынын
улу кичүү бар екен
ал конок болуб Таш жанында куу Байсак бар Ташыны ойлдуруб
бейлине жага турган сөздү айтыб куулантыб жүрген орой ~~екен~~
Ташыны куу Байсак ичинде жаратпан ~~екен~~
Ташы оңондой кишини жакшы кору ~~екен~~ анча мунча
шит сөздү байкап ангдуну емес екен чоң иштерди байкачы
~~...~~ кочкоркан дин туруу буук екенин байкап ешине
кылсы кылганы анан корормун деб кана (ано) койгон Ташы.
уо жеңитпан бышынын жорак жабдыктарын
бөйүңардан таштабагыла деб койгон екен Ташы
ко чоро менен Ұлынка бовуңор дин жазыбай сак болуб
жүргүле деген ~~екен~~, (товуңарды) кунтумага сиз ешине байкаб
жүргүз деген Таш кунтума жанындагы Байсака
ишенбе кочкорканга мен ишен бейлин кандоныб
жургондой корунот сырткы ногой кыпчак жана башка
озуно караштуу майда кандарга кабар бериб журот
Ташын келди учурашыб калыла деб

146

Адолот канга кабар берди Ташыны учун сыйлаб туб
жатырмын деб. билбеймин ошон туб бериб жатрвы ~~жок~~ кол
~~же кыздар жасалгы орды алыб~~ келиш деб жатрвы
Ташы ын отордуу алмак деб ким билет ошон туб ~~а~~ мен ийшен беймин
деген келе экен кун туума. бирок се сенда камыкыб жалгыздын
жоры кудай деб деген экен кун туума. андай болсо кандай
кылуу керек. сен ертен коштошуб кайтуу керек. мен барыб
мактымды сага бериб жонотуу керек, емесе бугун ордону
арабаб ~~ерте~~ ертен жонов керек деген ~~экен~~ Ташы
кун туума андай болсо мен барыб ертен Ташы кетет
деб айтайынбы же ордого барайынбы сени менен деген ~~экен~~
кун туума Ташы кунтаны мени менен ~~сол~~ деген ~~экен~~ Ташы
кунтуума бизди ошол ордого камаб коюуб п журбосун ~~деген экен~~
куу Байсак жана 5 торо ордону башкарган к жан ошол
ордонун ичинде жүргөн кызматчылар жумушчулар ошонун
баарын камалвы деген екен Ташы. кунтуума арыйне барсын
калайт, деген ~~экен~~. Ташы андай жакшы болду мени
журогу батыб ошону кылсын суу барвы деген ~~экен~~ кунтуумага
Ташынын суу кордугу байлаб коюотко авыздагы суу барго деген ~~экен~~
кунтуума. ~~ен~~ Ташы сиз барбай эле коюнуз деген ~~экен~~
кунтуума шенбей калатко деб ордодон чыккандан кийин деб
барармын деген ~~экен~~ Ташыга

I кочкар Байзак уну келбеди. Кыстамак Жер туума
мактымды жоошуб чуруб, Ушыштан Ташын чыртыб
алыб бергени оз киленсиб. Ташын кочкор[го] шенбе деб
айтыб жургенин карачы Ташы сак болуб ен ышын келтирбеди
кулмускан жана башкандар алды ертеңден баштаб [к]
асты келет ~~талаштан~~ бөрки ногойлор болсо алды келиб
[талаштан]
о калды ким кандай кыламыз деген екен кочкорбаке. Куу Байсака
куу Байсак андай болсо башка айла жок Ташынын
сиртеб ордого алыб а барайын ордонун сыртынан
бекуту керек деген куу Байсак кочкорхонго
кы-коркан куттуманы жанапагы уч тороңу комо бекиту
керек алар ертеда болсо ал болунот анык ал торто елди болот
Коңур сен емне дейсиң деди екен кочкор кан. Коңур ~~кото~~ дун
жайын айтайын Коңур огол кутуш кунунун еӊ ноӊ башыңсы
ордоң сыртында чоң ме[м]кеси бар Коңур ошондо турат озу дун
[ун] башы мундай айткан доро башы. Мундай турушунуз
болот, исламлардын Шаныхы Ислам дегениндей
христиандардын Метр помит дегениндей соз
Коңурдун ~~ор~~ амалы. Коңур озу Арланкыздан туулган
[Арлан]
оторкандын кокчо деген уулунун тукуму. Кочкор
дайыма акылдамыла тура туган кишиси
Жана туганы озу карыб калган киши Коңур

Жана кочкорду дин жашынан куту куну сенин ушул кылган ишиңди жакшы корот деб куулоб журген эң акылдуу киши кочкордун. Коңур абдан жакшы мен сыртын алба деб кетот андан аркысын коро жатарбыз. Таш бала сагын коб кучалакте куруту керек алоко абдан кучуно Минген куну оторо кол салбай койбоить жана Торакандар орнотушу келет деген Коңур кочкорго.

ал кочкор нагайдун торосу кытчактын торосу эмне болот деген ~~экен~~ Коңурга. кочкоркан ей алар эмне болмок болсун Байзак деле мейли мени өлтүрсө деб отурбады деген ~~экен~~ Коңур, ~~Таш~~ Байзак Ташка келот ырдаб күлдүрүб. Таш Байзак жүр биз эртен жүрөбүз ~~барыб~~ ордону ~~тамаша кылып~~ ~~зыр~~ зыярат кылыб коруб о кайталы дейт ~~экен~~ Байзака Таш. андан жакшы болот мен барыб торолорду калдакыб жүр деди Коңур чоң торого айтамын деб жүрүб кеткен ~~экен~~. ~~Карача~~ (Куу Байзак.

~~Куттуулук Караса ..... сарман калуга ......~~
~~парбайла~~ Таш~~и~~ ~~колбой койду парбайлы деген~~
би~~з өзүбүз колуп калган ...... пулнсер ...... эди~~
би~~здин кишилерди алып сыртаб колукордан~~
~~келген жар дамды кылып ...... чаки~~ Маштыны
~~ат~~ конушко салып ~~......~~ ~~алат деб~~ ~~ал андан жанатан~~

ДЕЛО

№ 1165/384

Д-№7

[illegible]

[illegible]

Начато ______________ 19 __ г.

Окончено ______________ 19 __ г.

Мазмуну:

Д-№7.

Алымбеков

бети

1) Кыргыз урууларынын 149-174
чыгыш тегине.

Куу Батзак Кочкор коцур окоонатыб Датындаб келген ~~экен~~
келсе. Ташы ~~далан~~ чалдорун ~~чор~~ чоролорун кунтуусманы
алыб отурган ~~экен~~ келиб аттарын байлаб ордого кирген ~~экен~~
аттарды ордонун жигиттери караб калат.

Ташылар ордого кирет ишик бекилет. тамама кылыб
кылыб журо берет. ал кочкор ордонун тегерегин кол курчатыб озу
кочону коздой жоногон экен. Мактым баланын болонун бышо
40 кулач чачты буб алыб белди бекем буубалыб эркекче кийнам
кийиб алыб жарак жабдыкты комо алыб эторго келет ~~экен~~
~~ат~~ чалкар кок деген аты бар экен минибалыб Саадатын байланыб
алыб. оторго келсе отордун сырты тамон кол. Мактым
колго кимди ким байкаб жатр ~~оролоштп~~ ~~бирде~~ ~~сурактырса~~
~~ка~~ караса чуулдаб жүргөн элдин созун угат бала сагындын
уулу Ташыны Кочкоркан ордого бекитиб таштабтр
Кочкоркан Кокчого борат дейт деб укпук Мактымды алыб
кокчону чаба алат деб укпук деб бирине бири чуулдаб айтыб
журген элди корот. аттын башын кайра тартыб жоногон
~~экен~~. ойго тушуб Ташы колго тушубтур атам ~~агам~~ бары тен
ажалы болсо олот ажалы жок болсо кутулорбуз бул мен учун
болгон чатак. Кочкор мени колго тушуруб алмакчы ~~ма~~ г
кочкордун колуна тушконумду бары кармамайын ды. жок
ал болбойт кобке топрак чачыб болову кочкор жеекеге дейчыс байт
андан кору коб ~~малы~~ мигит коб кыргызка бала сагынга кабар
берейин. мундан башка айла жок эми кочкорго тушуб кор-
болмуб
жургонча куйнымты журо берсем тавамын
деб
коздон

кол чалкарды үйүб жоногондо кайда барасың деб кол сураб калат
~~кочкорго~~ мен кетиб бараткан кишимин кулмоскандын
колумун деб жонои берди. кол ногойлор дун кошуккан кочкорканга
чакрганына жыйналыб (ошон) келаткан. бир башсыз ~~по~~ булсоо кишини (анда)
Муну ~~кармов~~ кармоов керек кочкорканга алыб ~~барууга~~ ~~жүгүн~~ керек
аты туру башка корунот деб токто деб кайрыб ~~калган~~ екен
Мактым келгениңер соо калбайсыңар деб саадак менен
тартыб калган кол ~~...~~
(ага, полвон кууб калган ~~екен~~)
Мактым коб мнгыт кыб кыргыз баласын кайдасың деб
жоногон ~~екен~~. кочкоркан кокчону коздон жоноб баратыб
~~кол~~ Мактымга жолуккан колго жолугат, ~~и алар колдун пайдасы~~
~~бо колдун кал~~ кочкор кан ~~...~~ га ~~...~~ алар айтат туру аты
жоорак жабдын кемишкен бир бала жемишке жолуктук
кармайлы десек 2-3 кишибизди жетти барын саадак менен
атыб таштап аты кыйн екен коздон гайыб (болуб) жоголду кырумулар
ортосунан кууб кетти биз сизге кабар берели дедис дейт екен
баягы Мактымга жолуккан кол. кочкорканга кочкоркан кандай
~~кол~~ от минген туру ~~кандай~~ тусу кандай. (дейт) баягы кол кок ат
мы минген туру тусу мындай деб айтыб берген ~~екен~~ екен
кочкор кан ай мактым турбайбы кок палкар деген аты бар ошол ~~...~~
бир ~~кишинин~~ сен барыб кокчону барыб алыб кел кутуулганы
адам (адамы) ~~...~~ болуб деб озу Мактымдын изине салат. э Мактымды
баягы колдун бирдар адамдар жеталбай аттарын чарчатыб

Кочкорканга жолугат. кочкоркан деш куруб бир талаа жерге
нетин барыб кайтакайт ат ушкуруб бишкирип. жолдон кочкорго
буягы коччого жиберген адамы жолугат. енине мактым келеле
Оторго кетсен жалгыз озу кок чалкарда минип алыб жарак жапдыгын
асын алыб дейт екен жиберген жигитти кочкорканга.
кочкор каба болуб бир жагынан, мактымдын куруту екинчи мактым колу тийбей
калды. жана чоң булукту баштаб таштадым. Ташыны сени мактым
жакшы корду деб ордого камаб таштадым. жана жозугу жок
куштуурман Карачаны кошкамадым мыни озумо алыб дое кишилер еле
бир жолдошумдан айрылдым алардын ичинен отордун кабгугу
алат елдин. жана кулмаскан башканкандарды Ташы ор оторду
алааны жайтр деб чыкды да еле ж алар келиб калды жана адолоткан
да ~~[illegible]~~ калб айтыб кочор жибердим деб каба болуб о же Мактым
колу тийбей калды дей менден ийт киши болдубу. ~~енин~~
Ташыны ж кармаб ~~[illegible]~~ олтурсам жакшы отуралбай калам
кантем жана боласагын учурук елди алыб аның сойуш кылат
адолоткан мени айыбтар кылыб кармаб берсе кантем
деген ошон менен ушуну угуб кочкоркан барын айтыб кой мунун барын
баштаб журген Коңур куу Гаизак Байзак болсо жок
Коңур-~~[illegible]~~га айтыбдашатын деб жоногон ~~[illegible]~~
коңурга келиб ~~[illegible]~~ ойлогон ойунун барын айтат~~[illegible]~~
баштан аяк кочкор, Коңур анда кылмак ниетиң дейт кочкорго
кочкор Мактым колу тийбей кетти ташыны ордодон чыгарыб
бизден отсон болсо кечтеб айтавыз дейт. Коңур ал болбойт
Ташы ордодон чыкса еле тик оторду алмака бош салат

азыр ынтымакташкан менен Мактым барат баласынга
баласын кол алыб келет ар сооун кылат андан кору Тайшын
баласыны менен кармаб олтурушу керек ал оозо туру болсо
тынчтык берет дейсизби алар ды олтургенден кийин Мактым
Карача ~~Күнтууна~~ озу ала келет мен баяле куну айтбадым беле
дейт Конур ~~жатпартпен~~ кулмаскан башка кандар сени күтүб
туралорго барыш керек ошолорго Тайшынын ~~к~~ ордого камаганды
кандар
айтуу керек дейт Конур кочкор кангол. бары чогулуб ар кайсысы
ар кайсыны айтыб сөздү бир жерге койуб Тайшыны ордодон
чыгарбай кармаш керек баласын кол алыб келет ал Мактым
оного барат. башкага барбайт дешиб башылары жашыган
елдин сөзү улуу болот ~~ар~~ отор шарын сыртын дарвазаларды
бекитиб кочкор башболуб ордого келишет, ал Тайшылар
караса ордо бекилген сырты ~~кыш~~ крык чуулган кол жасап
Тайшы комо түшүтүн жарагын таштаб бериш деб бакырган ел
Күнтууна айтбадым беле тайшы дейт кайнурба агай
көрөрбүз кудай ага берер жо бизге берер дейт Тайшы
ерчиген чоролору жан Карача Күнтуунанын кишилери
бары ерчитиб жүргөн ордонун башылары 5 торону жана
куу Байсакты алыб ~~[illegible]~~ олтуробуз деп тайшынын
тоо
алдына алыб ~~кош~~ келет барыктоу чогулуб. Тайшы
~~[illegible]~~
атыб еки уч кишиде кулмаскан Конур кочкор

бул учоонон [башка] бирин айтбыту емес деит отурган Карача сарман кунтуумага. Ажыштын чорлору еле Тайынын ерчитиб жүргөн чорлору Тайынын оз кишиси аз еле чоролор аксакалдар олтуру керек акр бизди олтурот деген кошула деит, [Тайы] ен болбосо Конурдун кочкордун акылдашы куу Байзакты олтуровуз деген, чоролор куу Байзак атына кызыгыб алыб кылар ишти кылыб койуб олтурорду коргондон кийин етине таяк отуб кудай мени урсачы алтын жевей таш жесемчи деб. емне болмой болдум олмой болбумсе алтын алам деб жүргөн куу напсе деб Тайынын жыйу соз чыккандан кийин о кудам берекор деб емидек кийин мурдан шике жаловой кылбосом деб озуно озу каргансы Тайынын оозун карган куу Байзак бул создуңичинен шерт кылыб отур ойлондуб. Тайы ко-б нулуко корк болула бүгүндүк окат бор ертең Тайынын емне кылганын корорсуңор атам бала салыш уч-4 торт кундон калбай кол алыб келет алкыш толгосу далысы менен билдалыб [билиб] дал ушу куну до күйүб туңдоб жүрүб келатыр олобуз деб коркбой еле кой жолдошторум мен олуб туруб анан силер олосуңор андан кору куу Байзакты койо бергиле бул ? бечеранын кесеби ошол атавасынан [атавасынан калган кезде] бура мунтгбосо окат кайдан табылат кочкор Тайынын колго түшүрүж озуң олсоң дагы деб бир топ алтын бергенде койо бергиле атуу сырткачыгыб дагы жардам

барсын Ташы
~~барсын~~ кочкорканга деп ~~экен~~ куу Байзак тура калыб
бир ит болдум озуң айткан аттын учун насибим бузулуб мен
кочкордой Коңурдан кун туулмадан башка ~~жакшы~~ и кишини
корбон эмес экенмин. а жаратылган адамдын ар турлуусу болот
турбайбы. менин корген адамдарым ~~ар~~ оз башынын каны
авиширин издеген кишилер турбайбы. Жаңылдым жаздым
деп экен куу олтур. соңда разымын деб куу Байзак созун ~~ту~~
бутурген экен. ~~[illegible]~~ ал Ташы мен сенин
каныңды ичем деб келген эмесмин куу Байзак ~~ордодон~~ ордону зыярат
кылыб ~~алар~~ ар алар-башкылган иштерин жана суроттарын
коромун деб келгенмин жана о торду. кочкор Коңур озу тиши ти
эчимде жакшысы жок отордо кудай буйурса оторду алам ~~[illegible]~~
кочкор Коңур тугул а Долотканын тиши ну болсо анда
аламын ~~ат~~ по титишбесе озумо баланыб ала турган
кыламын ~~[illegible]~~
ажыдаардын кубуругун басты деб ~~деп~~ ко куу Байзака Ташы.
бар кете бер дебтр. берки У5 торону да ~~[illegible]~~ куу Байзак
эч торо бизде иштебей олтуруб конуб жүрбосун дейт ~~[illegible]~~ у торо куу Байзакак
куу Байзак ташыны кароб мен эшик жарды ал тийпзейин деген ~~экен~~
ерте
~~ерезен бурсуйуден~~ калбай Мактымдын кабарын бер кайердек ~~[illegible]~~
анан башка айтар созум жок сизге суу окат керек эмес бы дейт ~~экен~~
куу Байзак ошол келгенинде айтарын ~~дейт~~ Ташы берки 5 торонун
болуштот
кичик ногойдун торолорун ~~[illegible]~~ ~~жарат~~ учкелиб тургусун

аяр емесби куу Байзактын андай тамдан түшө турган чыгып
турган дагын аргалжылары а шишиб кала турган ичиктери дайын
жанында ~~экен~~ кочур куу Байзакты чыгыб түшүб кетет учун
сакчылар кармаб алат караса ~~куу Байзак~~ ~~качыб кутурады~~
~~куу Байзак~~ ~~...~~ кочкорконго алыб барат учоон
кочкор коңур и качыб кутулдуң тобо ~~дейт~~. куругун Ташы бизди
ебтеб куткара ~~...~~ кор + Байзак торолор шерди алтынга
тогузагын ~~де~~ Коңур кочкорго айт деб еси ооб калды
ешине колдорын билбей ~~еси ооб~~ олдук деб жатр еки учунудо эле
комо түшөт туру абдан жеүдөб калды бир жагынан күн тууна
бизди уволывазка калдың Карача учтөрө бизди айтпа бар
кочрсин кон деб жатр деб куу Байзак бир тоб калыбтан айтат
жана мактымды ~~Т~~ Ташыга беребейбиз деб жатр
Карачалар андан кору мактымды ала берсин деб айтты
күн тууна Ташынын козун ~~чо~~ эле айтты баягы озгорон
Ташы жок + батрсыңган. коркуб ооу саматта эле катыб
калды. дейт ~~экен~~ куу Байзак кочкор Коңурга. Коңур
~~кочур~~ мен айтпадым беле ордого камалды ши ну бутот
деб. мына мы бутту бала согын озу ~~алып~~ алыб келиб
~~берет~~ мактымды сага кочкоркон дейт Коңур
отону мнен мактымдын качыб кеткенин байкайт билет
куу Байзак еки жолдошу менен уйуну барыб жатат

ал Тащы эртесин туруб ~~ал~~ алыб кел менин куржунумду ~~деб~~ алыб келдеш (бейт)
жигитерине. алыб келет куржунду атам бала сарын берди эле деб
куржун (үн) ~~бурчуну~~ согот караб бир топ ай балка андан ковурок уштаб кеткен
тамбузар. жыгачка сабтаб ала турган ~~сы~~ найза сыякту темир
Тащы атам башыга иш тушсоо же бир не буза турган
болсон ушу найзаларды сабтаб алыб урсан кандай Тащ
болсода темир болсада тутбойт жана ай балкаларда кандай
темирге урсаңда кесиб турот деди эле жана менин
кылычым Угыштын кылычын Сарман Таятамдын кылычын
жана менин Угыштың чоролорунун кылычыв аздa караб
озу усталарга жаңыдан соктуруб берди эле ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Т жана моценем Кайсулу озенем
Таглан бир окат керек болмон жерде ичерсиң деб берди
эле деб б туганбоз кул азык деб б ~~аны~~ соңуб майда талкан
о тоголокто койгон жана курут май кулазыктан бир
тоголок сал курутту езиб суга жана казанга кайнатыб
иче бер деди эле деит Тащы ~~экен~~, ордонун чоролорусу тазалаб
шыпырыб турындары жана айвандарды багыб турганлары бары
кошо камаман Тащы барын чыкрыб баягы кулазыкты ордунун
чоң казандарына кайнатыб бышыртыб бирин калтырбай ордодогу адам-
дардын барын чогултуб анын ичинде аздаб зыяратка келген
кишилерде бар эле барына кулазыктан ичириб тойгузуб алыб

кана эмне айтасыңар менин себебимден жазыгы жок ~~адар~~
адамдарда копо камалдыңар мен өз жолдош жорум менен ме
калабын силер ~~чыгыб~~ чыгыб кетесиңерби эмне кыласыңар дейт ~~оон~~ Ташы
буюгу копо камалган ~~адар~~ адамдар бары тең кунтуманы т. өзүнүн
башчы ~~т дан~~ торолорун карайт, кунтума торолор „кашка түшкөндүн
жаны бирге" деген биз деле бир кылмыш кол болдук жарак жок туру
болсо а биздеде бул ишке уза болуб отурвуз дейт + ~~оон~~
Ташы андай болсо. ~~силерде~~ ~~па~~ ордону бузууб сыртка
чыгалыбы эмне кылалыбы дейт. оторуктар кайда барсаң
бир баравыз биз сени келди деб өзүбүзгө конок кылдык + жана
кыз бериб отурвуз жана бир уруубуз деб сага жан тартыб деб ~~отурат~~
ногойлорго арам болуб отурвуз. бизди өз кишиңдей билиб иштей
бер дейт ~~оон~~. Ташы сыртка чыгалы ~~силер~~ ордону чек кылалы
~~жаныбызга~~ жаныбызка кун келсе ордого бекиниб
туралы. силер жарагыңарды алыб бизке уйдоб коюлтуб
коюла бериңиз алдыңарда мен болойун күндүз бузбай түндө
бузалы ордонун башка жерин бузбай кишинин кан а кыя
чабалы ошол ишти бек кайтарыб туралы дейт Ташы.
Макул сен ол деген жерге оло беревиз дейт ~~оо~~ оторуктар
Карача бий андай жүргиле деб кутукуну турган үйгө барыб
бата кылышыб өлсөк бир жерде ~~туру~~ деб
ошону менен Ташы тирилеел жарак тулар ды бир болуб жарак
сыздарды бир болуб Карачаны сарманды бат кылыб

Мыздер ешикти өздөр көбтүр коңузардагы жарак менен жарагын
жогузар мунабу таш менен уруб кирбеше деб таш уйуб бериб
ешикти ~~ны~~ ойбалта менен кыя чаб бузуб ешикти тосуб
тургандарды өзу баштаб саадакчандар алдында орозбоб
уурган самыб реттеб аман кол жасагын ~~+~~ Обушка кирет ~~екен~~
э еки ешикти Корача Сарман ~~баш~~ болуб кайтарыб тур
Тагы суруб кочкордун колун кан турган ~~кагтор~~ ордого ~~менен~~
ф ордого ~~ны~~ чейин суруб Коңур турган ~~мале~~ мекемеге кылыб ~~ешик~~
Ордонун ешигиндеги ~~кагтор~~ мекемени өзунө каратыб алыб ~~ал кан~~ салат
~~менен~~ ордого карашту айвандарды бага турган окатын
жана казыдыка карай турган ордого зыярат кылыб ~~келген~~
келген ~~туушкен~~ өлген дунуйо окат өзунчө бир ~~ноу~~ ~~казна~~ ~~екен~~ казна еле
Коңур ошону башкаргу ~~екен~~ еле. Кочкор Жолы кан ордосун
чеб кылыб алыб. Тагы жолы зыярат кылчу ордону чеб
кылыб алыб алыб сагына берет ~~екен~~ жана Күн туулма уе торо
Булар өзунун кишилерин үндөб жарак жабдык менен
тобтоб кошула берет ~~екен~~
ал бала согын берер кундо кийин ~~панап~~ Тагы ешине
полду екен деб тоно ачыб дамысын корсо бала согун
баласы Тагы бир шике крибтар болорун ~~бай~~ ~~кайаб~~ өзунун
Сырдаш муңдашы Чон кошой деген адамы бар ~~екен~~ ага жагдайын
айтат Тагы бир балеге учураганы тур ошого колалыб
журбаймбу дейт ~~екен~~ ~~менен~~

~~Маташ~~ Метешку эмне айтасың андан пашка дейт ~~сен~~
чоң кошой. Бала Сагын сен Кошой менин ордума кал
~~муну~~ Мунаву баласагын шарын кайтарып 7 суу ешен
башкарып. балким жок кемп калавы же бал сагы жок
Ташы жок дейт деп угуп калмак кемп калавы дейт ~~сен~~
чоң кошойго. чоң кошой макул дейт ~~сен~~. баласагын кол
жасак алып. ордоду коздой Ташыны издеп жонойт ~~сен~~
озу жоо мурун журо берет. колун коткоактан келе бергиле
деп Урашты башы кылып калго.

сыночулар сиздердин оюңуздарга кетбесин манастагы
Кошой деп ойловонуздар. мурун уч кошой откон Кыргыздардан
чоңкошой. манастагы кошой катагандын канкошой
эртешинде ер кошой кизинди ер кошого тегин бердеген
кошой Такон бийдин баласы түйдогу калмакты кууган
Уч кошой солтоурунгу.

ал баласагын сайрамга калын маңгытка келе манкыттар
калыңып жатат. сагынды коруп алып сизке кишн жиберген
жатар элек. сарман Карача куштула Ташы Быши барын
кочкор Коуур алдап ордого калып калуутур дейт. канып
кармабай бизке Мактым келди дейт кана мактым
мына мактым. Мактым ~~кан~~ кайнататасы
бала сагынга келип амандашып Ташынын Карганан
баштап иннеснен жибине нейт айтып берет

калнын 160

~~Калнын~~ чатак сени үчүн ~~пого~~ болгон чатак

турвайы колго түшпөй келгенин жакшы болуптур

Ташыны алар алдаб ордого калмаса кочкоролор

Ташы алардын алдаб өтөб оторго кириб алган турвайбы

биз ерттан алар ичтен отордо көб кыйналалбай бат

ала турган болгон турвайбызбы ерте колду ~~жыйыштарга~~

биздин колдо келиб калат деб ~~өзү~~ сагын кайрат берген минкыттарга өзү өзүнө кыларын билбей

же качарын билбей же барарын билбей аң таң болуб

жаткан маңгыттар кудайы бериб бала сагын өзү келиб

мадай кайрат бутуб маңгыттар ушундай дайда ер адам

болот екен деб калыныб калоне баласын мактаб

мен ерттаган Ташы ичтен деб оторду ели алуучу

болду деб жатканын карачы дешиб бири мактаб бири

коркуб маңгыттар бала сагын дал ериниб алыб жоноогон

екен оторду коздан ~~ак Дарай~~ Арыштан ерчитиб алыб

жасак колду алыб келиб калган екен маңгыт казак

кыргыз уйгур сайрамдан чыгыб жоноогон екен ичинде.

Мектимде бар кол башчылардын бири болуб кот жесинен

келе бергиле деб бала сагын адетинче жео жеуро берген

~~бол~~ бала сагын келсе отор шаарынын сырты жык жык

кол жасак бала сагын дын ды ондай жерде ким ~~ого~~ болсо

ошо болуб ала турга кыяноттор кыйыб ала турган ~~кодан~~

~~еле турган колун~~ (17 жыл кыдырыб бар жүргөндө табалган

~~жеуро бере турган~~ оторундук бири ошол ~~онерлунуб бири ошол~~

бала сагын колдон отуб алыб дарвазаның биринен кириб
кароса о кан алыб жаткан согуш ордо жакта Ташылар
кандай ордосу жакта душмандар ~~Таш~~ бала сагын
ордо жака келиб кошулган кара ичордын ел еки
болунуб колуна жарак алыб Ташыга бараткан елге
кошулат уб алыб Ташыларга келет сарман
таныб алыб жанына келиб дашет Карача
Кунтууна сагынды корген емес таныбайт Ташы
келиб калат учурашыб болуб. баласагын сулашуб турар жер
емес ертең биздин кол келет биз ордо жагынан согушуб
жатыб киребиз силерда чебти бекем кылыбалыбсыңар
деб кайта жонойт. Карачи Кунтууна бул киши жаман
киши дейт сарманга бул бала сагын колум ертең келет
дейт озу же мурун жол чалыб журот адети ечувакта
ат минбейт айылда болбосо жолону жургенде же ушунда
ка галавада дайыма жо журот ечкимге кошулбайт
душмандын кайда жатканын кайда турганын ешине
кылыб жатканын кандай кылса онутун таб билиб мунун бу
жол менен мунатиги жол менен деб баштаб журот дейт
Сарман ~~кедой~~ Карача Кунтуумага. Сагын мен душман
жагы менен кетем менин каворимдын ертең учузчула
мактым биздин келдо деб журуб душман жагы менен
чыгыб кетет душман алы кетейин деб калганын
байкайт

куу Байзак баягы эки торо учо бир балуб куу Байзактын Ташыга жиберет увада кылган куну Байзак Ташыга келиб озунун ~~кал~~ кала айтыб кутулгонун айтыб мактымдын тируконо туш бой качыб кеткенин айтат. эмне ли буйруйсуӊ дейт куу Байзак Ташыга кошул десеӊ кошулайын ~~де~~ баягы эки торо колумда дейт Ташыга. Ташы кудай турса сенин кочкор Коӊур кулмоскон учо качпай кандай ли жакын дагында кавар бер озуӊ ишиӊиӊ кавар бериб тур дейт. куб болот деб куу Байзак журуб ~~кеткен экен~~

ал бала сагын кошу келиб ордо жакы дарвазадан ~~жакынты~~ кыйратыб озу баштаб алыб жарым колун жо кылыб алыб дарвазыны бузуб кирет кириб отуруб ордого келиб Ташылар менен кошулуб бала сагын келди дедиртиб уран салдырыб кандын ордосун коздой озу жо жасакка баш болуб баласы Ташы атчан жасакка баш болуб ат койот. куу Байсак Ташыга келиб кавар бериб турчу кулмоскон Коӊур Кочкор балан дарвазамынен качмай болду деб кавар берет озу кунтуулман сечтиб ~~атчан колду ...~~ кан ор ~~...~~ ордосуна ~~жакын~~ дагында куу Байз~~...~~ кавары менен ~~...~~ Угошунтын ордун а кайуб Ташы ~~...~~ барыб дарвазынын тосуб учоон тең кармаб алат

отор дун ами алама аламан деб багыныб караб берет
ошонтуб бала сагын оторду алат атасынын
ордуна минет барып элди чогултубнасат айтып
элде атыга жок екенин айтыб атыб Коңур кочордо кумаш
деб атылып мойнуна алдырыб дарга асыб олтурткен
~~[illegible]~~ куу Байзак атказкылган ~~[illegible]~~ Бала сагын үчөн
Оторду алыб кимдин кимдин кимдин заманы
бала сагын Тайчынын заманы болуб жатыб
Жатыб калган ~~[illegible]~~ Мактымды Тайчыга алыб
бериб. бул оторкандын учунчу болушу

ал оторго Адолоткан келет Адолоткан барган кишиге
канбей азкана адам менен келет Тайчанга
бала сагын кабар берген озу оторго келгенде Тайча канушун дай
ми бауб отордо бала сагындын уулу Тайчы. Мамыт
Карача бийдин кызын алам деб келе к кочкор Коңур коңко
чыкрыб алдаа ордого камаб алыб уруш кылыб жатр
ага кулмаскан баш болуб тил алган аркайсы уруктардын
майдакандарын ерчитиб алыб кеткен деб угуб
Тайчакан салмар кандан норкы еди жасыб алыб
~~кулла [illegible] ка дын алан [illegible] кан [illegible]~~
~~[illegible] [illegible] [illegible] барб [illegible]~~
~~кр барп [illegible] [illegible]~~

~~отарго изсе отордупаласын Тагы алын койгон экен~~

Тайчакан катаган кытай жеедилер канча уруктарын
эрчитиб алыб барын кылган 19 уруусу кошурат тайчык
кылган кычак деб кулмоскандын ошкычакты чаб
келет экен кычактар бирдары качыб кашкарга кетет экен
сарт кычак атаныб бирдоры качыб казака криб кетет
бирдары кыргызка *кирген* кирб кетет. биздеги кычак
ошол кычак. казактагы кычак ошол кычак
казак атаныб кеткен олонтуб дагыда кычак
кандыгы жок болон экен, кыргыз кирген кыргыз атаныб
кашкарга кирени ислам динине мурун криб сарт кычак
атанган кан ичме корчаты олтуренде сарт кычак атанган
севеби отордун оторкандын досу кычак Токтор нотондун
уулу сартка оторкандын *аясы* Урлан дан туурган *кызы* кумарыозду
алан сарт. Сартты Поракан кычак жеедилер канчага кан
кылган алардын ураны сарт деб уран даган. Жана кычак шок
уручок эл болон дешет мурунку карылардан калган сөз бар
ыс ислам дини кирген де кашкар да калганы да бар кайта
бул ~~ыс~~ фергана самаркан жака келген бир дары
жогорку болумдор-да да бар / брок мен кычактын
жайын дагы жазганым сарт атангандын севеби ушул
~~ж кереттошкууга мундан ашан чыгатар~~ ту монголдор
~~ал~~ чыныгы ~~кан ичинде туру л сарт атан атаналык~~

ал Тайчакан оторго келиб бала сагын ташы тоеуб
алыб кычкачты силер оторду алды дегенден кийин мен
кычкачтак наап чачын чыгарыб келдим деген ~~экен~~ Тайчакан
бала сагынга сагын бекер болуптур кек ~~и~~ кууб кереги жок эле
балорсиз болуптур Менин отконуз кайтыб келбейт эми
кууб кереги жок деген ~~экен~~ Бала сагын

Адолоткон келатр деб кабар келди эмне кылабыз
деген ~~экен~~ бала сагын Тайча каганга. Тайчакан
Мен ишим кычкачты чапа-май элем болду атам
эртегинин эрморук Тоокенди олтуруб самаркандды
билотуп алган ~~экен~~ муна менин ишим бутту
эмне кылсан озун биле бер Адолоткондо барыб
ногойду кычкачтай кылсакта колдон келеби ° тур
Сарайчукту басыб алсак деле деген ~~экен~~ Тайчакан.
бала сагынга. бала сагын Адолоткондын турумо
жараша болсу деген ~~экен~~ Тайча кана. Тайчакан
Адолоткон кенечесау менен жата берген ~~экен~~ оторду
Адолоткан жолдон баласагын Ташы Кулмоканды
Козурду кочкорканды учоон олтуруб оторду алды
баласагын озу оторго кан болду. Жана Тайчакан
озукту жыйыб кычкачты [алыб] онсулата часа ~~кашын~~
сипчактар качыб Кашкар жака отуб кетти каманыда
* сыр жака * суга отуб отуб кетти деб угат
кайта кайтамбы кайткан мененда сагын Тайчакан

Эл атарланып отурган немелер акр камб булук салатта
атаарывыз жаман кароосты олтурвой кулду Таракан
тукумун кууду еле. Жана Зулмоск Конур кочкор кылган
иштери айып оздору тийиб отур. Барып кайт айын
баласыны уста оболго ордону онбоптум еле Тайчакан болсо
ортовузда очкос эл-бок кыз алып кыз бериб ~~отурган~~
Кочмо менен уркердин тукумунун ортовузда эч чатак эл-сок
рас барткандын тукумун уркерйандын тукумунун
ортосунда кек бар ылоосокан Боокен с Карачтыны
олтургенде ул самаркандын алганда ортолай
уркергандын тукумун олтуруб эл-еиберген эле.
Эттен эр чоруган кан озунун уресин сактаб
алып калган аягында Боокенин уулу Тоокени олтуруб
самаркандын кайта болотуб алган. Ушул калыс
созумду айтайын Паласыныга ~~жана~~ Тайчаканга
~~Жаман~~ ага болвосо не мени озумору билеин урушбай
баныла берейин елден кирвей деб мени олтуруб жиберер эле деб
кобколун кайтарыб озуно жараша адам менен ~~ганна кепесен~~
~~дейениб деб~~ Эдерлоткан женоган екен ~~ордо~~ оторо
Баласын Тайчакан Эдолоткан жай колун кайтарыб
анча эзуна адам менен келатир деб уушат

андай болсо деб алдынан бары Тайчакан баласагын Двак
Карага сорман Ташы дагы баш адамдары калват
алдынан тосуб чыгат, корушуб андан дагы аралашыб
отургонсуб жатыб калат, Адамотпон жолдогу ойлоб ~~сазун~~ кепти
айтат омон олду калган калды елине айтыңыздар
дейт екен баласагын Тайчаканга.

баласагын мурдан ары тынчтык менен жанеактайлы
мен улу мамлекеттер-ди коруб келдим жана кече бир заманда
биздин улу мамлект екен атабыз атылакан ашра часы
андан кийин атабыз Каран залым болуб. ага атабыз
Улоокекан Карачты олтургон. ечтаке елес еле, аяк жагыно
бузуб Бокекандын тилин алыб елортусуна кек салыб иштин
аягын бузуб кеткен учуру менен тынык кылалалы кыпчактар булшытен
авыгер неиб калды кашкар кеткенин кайрыб алам. кыргыз
келгени бар екен мен аралашыб жүрө берсин деб руксат бердим
Казака киргенинда бар екен ага да казактар орун берипти
менин ойумча Таракандын чо убактысында бир чогулуб улугу
мону жыйын кылган екен. андан кийинки чогулуш улугу
чогулуш болду ойузарга кетбесин баласагын чокан
болбосун деген ойунда бирго деген ойузарга кетбесин
менин издегеним тынчтык отурду тузотолуну бузулуб
мурункудай коз болбой калган жана мен буга калыбтр учурда
илимгана аптрам жаңакайсы жерине чочон мунар а
салдырам

170 170

Сыртын ичин өзүм көргөн шаарлардан баарынан артык көз-
дөймүн, жана ~~көзүм~~ жеткен жерлердеги элде отуручу
кылам Чүй жакты. и. Сырдын баш жа агын барын кыргыз ды
түп алган элде отурукчу кылам д. магаторду ондого но
алтын күмүш темир жана башка асыл буюмдардан
кымбат таштардан менин сураганыма жардам бересиңер
~~мен керек~~, мен бул керек деб кабар айтамын силер кербен
жонотуб турасыңар жана адам керек болот уста керек болот
отолорду мен сураганда жиберип турасыңар жана окат
катын жагынан жардам бериб турасыңар деб бала сагын
жана айткан екен, үргенч кандыгы сарайчук кандыгы
отор кандыгы болуб үч кандыкка болуновуз жерлерин да болову
Самаркан ичинде батыш жагы үргенч кандыгы, арал колонунон
ыдыл костиге чейин сарайчук кандыгы андан бери сыр бою чүй
фергана отор кандыгы болсун деймин ковунорго деб баласагын
сөзүн буйурген екен кобчулук жайына, ол кобчулук баласагындын
оюна айран жана чоң кан болал деби кызык баганыка таң
калышкан екен кобчулук ел. Ташакан үдөлөткан жана
башка ел башчылары жана чогулган кобчулук жыйын ел бары бир
оздоон макул болуб ески калган адет ренке менен шыкыла
турган болуб ордого кириниб күтү күнүнү айдына коюуб бата
кылыб ~~чыгыб~~ кыркыб таркан екен чогулган ел үч кандыка
болунуб Юсан Таркан юсан ногой деген кандык жок болуб

171

оторкан дыгыргенч кандын Сарайчык кан дыгы болгон екен
оторго балсагын кан болгон ~~екен~~ ургенчкерчке Тайчакан болгон екен
Сарайчыка Удолоткан кан болгон екен орто азия еди
~~исло~~ Жашак елдери Ислам дини киргенге арап эран
маданияты и адабияты киргенчеге тынч ~~бол~~ бир жокшы
уч мамлекет болуб жаткан ~~екен~~ кой устун боз торгой
жумурткалаб жаткан ел болгон ~~екен~~ оторкан
Паракандын заманында болуб Ташины бек арстан нам алан екен
адабиятынан ошо энин
пул елдердин бир бирине чатак болуб оз утунан айрылыб
озун тарыхынан адашыб калыбаган ислам динининин кучу менен
арап еран ~~мад~~ дын маданиятынын еӊ жиӊичке
ислам динининин солчул катуу жагынан кармаб алышыб озунун
Туркун Адабиятынан еран араб индустан адабиятын ~~тарых~~
артык коруб, и ~~тилин~~ тилин артык коруб. ~~Маданиатын алу~~
~~[illegible]~~ озулорунун тилин таштаб арап парс
тил менен китеб жазыб Тарых адабият жазыб
жана кыскасы атына чейин уттуруб жиберген
хазырки орто азия ~~и тат~~ ели и татар ели айтарынын
100 пурасынтте жакыны арап аттары жана ислам динин
куваты арап калсын озулорунун азиз корген тилинда
адабиятын да, Шаа нама ерандагы алиф лайла мин бир тун
арап жагыгу хорун рашит халифа арап жомокторун
кочуртуб китеб кылдырган

[illegible]

Хамса навати 70 прасынты парсыча жазылган алдагы
еран арап үндустан адабияты. мунан пашка да адабиятар коб
муну мен кана билген иш емес мурунтан да айтылыб
жазылыб келген иштер болон бок кубу ~~ы~~ ислам динин
башкуручалар руксат бербей келген ~~[illegible]~~ ол создор жолок болуб
бирбири жок ковнулугу темир чоктон ~~бат~~ жок болгон
(болобергек) (кийин)
бок бул создор Кыргыз казак елдеринде чалдарда ески
атакту ырчылар акындардын кезек кезек жеринен да
билиниб калган. Хазыр мен муну жазыб отурганым
~~кагус~~ соз бошпондуру заманы болгон севеб пу жазыб ~~журумун~~
отурмун. ~~мен муну кат~~ менин мунум китебте
калган соз емес бул соз атадан атага калган соз атам
Укылбек Алимбек ~~[illegible]~~ тен калган соз ~~[illegible]~~
Мен бул создорду ыстамындан чыгарган коңусо тушсыясы
соз бошпондуу деген севебту жазыб отурмун мурун кузаман
болсо биздин аталарымызды бутабараскылыб ысламамга карши деб
~~[illegible]~~ деб, жаман корушорели. емде болсо бар ел арасында
бул капр болду дей тургандар кулагынын сырты менен
уга тургандар. севеб, мен мундан кийин ислам
динине и адабиятына орто азыя татар ногой
башар найман кандыгына кандай болуб дини ислам
жана адабияты маданиятына кандай багын дырыб
алганын кезекчу жери келет жан чын жазкан дорудабат еле
~~ы~~ ислам динине арап еран, маданиятына кирибкеткени билиниб
турак

баласагын кан болуп башыны 7 суу кандыгы кылып баласагын
шарына коюгон екен, баласагын талас деген уул дагы болгон екен

Бугундан хазыркы ~~жан~~тылда Ж-С амовында талас
суусунун бойунда тек турвас деген олуянын камбозу бар
~~п~~ муну тек турваз олуя деп жебайлолоо тек турвас ата
деп булар араб азирет алынын туму (тукуму) үчүн жерде олен
ошону үчүн тек турвас ата атанып калган
ошол тек турвастын жанына талас деген шар салган
таласты кан кылган баласагын андан төмөн дагы

~~же~~ таластын лойунда түймекент деген жер бар
~~ошор~~ ошол жерге да кала салган түймо деген таласкандын
кызы екен ошол жерде олен екен. ошонун үчүн түймогент
аталып калган талас шары и пала сагындын уулу
талас кан төмөн ~~атыгу талас атагын калган~~
жана баласагын чоңкошойду ошол талас менен
бирковгон. таластын паны еки айрылат бирө
каркол. бириуч кошой атанат чоң кошой орто кошой
жылаңач кошой ошол ~~ошол~~ үч кошой ошол ноц кошой
жургөн себеби атаныб калганы, ал еми жамбылдан
бери таш арр деген жер барчыгыш жагында
Ошону да баласагын салдырган мундашынча
айткан Д. а. м. каркра коген. ысыкол чуй таалас нарын
муна ушулар дагы торолор суу бойундагы жалналар
~~бала~~ сагын салдырган калалар муну калмак салган
деп кебиролор муну ~~ка~~ калмак салвайт ал бала сагын
кыргыздан кани нотордун кани салган

бала Сагын мунан башка таластан оторго чейин чаткан
пондалаш аксы бетегени койташ ашжылдызкен алат

мурунан тоолору кокон жерлери ошол жоктын ковун отуруну
кылган) жана ошол жака кыргыздардан аралаш болмон) атуучу
лар чолбчелик, мурун ~~сарт атанып~~ жүргөн. хазир озубек
атанып жүргөн лер тажиктен башкасы кыпчак кача
ак алардын бар түрүкчү кылган
жедилерер куралма мангыт: ал самаркаштан тартып
үргенчке жүргөн озубектер катаган кытай 19 уруулу конурат
12 уруулу тайчык. и каракалпак) пукарлыктын ковун
караманын) Таркаган сылы бирок кичине кылмак пукар
тарын салдырганы ошол жака алып барып котон —
кара мнойтулук
ал араптар еран дар келген ден кийин ташкенден
таласка чейин (7 кент) аталган ислам динине кирген ден
кийин. ал 7 капсы, ташкент, кожокент, бискент.
сайрам мангент, кара булак мангыт, чолок корган созак
мунда шаарлардар ковуду озун ушунун келген кыргыз казактар бар
ал бала сагын оторду сыртын тегерегин керегу кылмак
учун бийик кыштан корган кылып бүтүргөн ~~экен~~
ал учун ордону абдан кымбат баалу нерселер жасаган менен
жана кан тура турган сарайды и башка үйлөр окумот
тура турган ~~барын~~ асыл буюм дар менен живак жууп дан
тоопулган буюм дар менен жана асыл таштар менен

жана алтын күмүш менен ошол жогорку чоң чоң пайпалар койдуб
үйлөрдү айтылышы нерселер менен жасадыган ~~экен~~
~~жана чоң чоң пайпалар койдуб жерди~~
чоң чоң Мунаралар салдырган ~~экен~~ бала сагын ошонтуп озунун
коруулбоунушну 17 жыл ел кыдырып журуп калаган шаар бүтүргөн
~~экен~~ ошол заманда кос шаар болуп ~~экен~~ отур ордосунун бар

ДЕЛО

№ 1165/364

Д-№8.

Киргиз уруулерынын
чогушма теоцундо.

Начато ____________ 19__ г.
Окончено ____________ 19__ г.

Мазмуну

Д№8.

Аманбеков

		бети
1	Кыргыз урууларынын чыгышы жөнүндө.	175 - 198.

175

Бала сагын оторго баласагын шарына уйгурча мектеб ачкан ~~экен~~. Хозир-да бар деб уалы фергана шарына келе турган чоңсуу бар ошол озондун озуна учкорон деген кала салган ~~эмит~~ экен ~~киргизден~~ баласагын ошонтуб елдин ковун отурачуга айлан дурган ~~экен~~ ~~озу ков ноилдор~~ и; атасы (Отуркан Таракандан кыргызды калган адет ерелердин барын ~~колдо~~кан ~~экен~~ колдонгон. Баласагын кан ногой кандары ал мурунку адет еренсени колдонгон менен озоту менен да иши кыла берушу екен.

Ошонтуб Баласагын коб жашаган ~~екен~~ алмондон кийин Таши кан болгон ~~екен~~ оторго ~~бала сагын шарына уйгу~~ Таши бир нече жыл кандык кылма Ташыда ~~о~~лгон. Ордуна Белеке кан болгон ~~екен~~. Ошол уакта Мухаммеддин ~~Пайгамба~~ Пайгамбар болуб калган кези екен

Мен бул азырак кыскача арабтан и мухаммеддин и халифалнын жатынан бираз кошуб кетууду керек кылдым себеби биз дин бул жана ислам дининин и жана араб еран маданиятынын и ~~ар~~ ~~адаби~~ адабыятынын киргенинен баштагым келет биздидин бул жака 50 санайы хажариянын ~~ [illegible]~~ 53-54 нчы жылдарынан баштаб кирген

~~Мухаммеддин кийин~~

Институт языка, литературы и истории
Отд. рукописей
Инв. № 364
9-IV-8 1981
АН СССР гор. Фрунзе

Мухамеддин тукуму курайыш деген арап калкынын ак сөөгү болот. Меке де турган арап Ибрайым Байгамбардын уулу Исмайылды жаңа аялы бубу ажарды калдоруна алыныб ~~Байгар~~ Байгамбар кылган. Ибрайым хазыркы меке турган жерди Адам ата хава эне кудайдын дарпахынан куноокер болуб куулгандагы мекен кылганы үчүнүн орду деб ушул жерден Адам хава эне ешиз бир эркек бир кыздан туба берген ~~дейт ошонтуб~~ деб адам баласы ушул жерден ковоюб дунуйоге тараба берген деб бир үй салыб кудай буйур деб Исмайылды алыб келиб пилистинадан ~~елетынан~~ ошол араптардын ичине койгон Ибрайым Байгамбар. ошонтуб ошол жерге Меке шаарын ~~катон~~ жасаткан, Исмайылдын тукуму арап элин Курайыш атаган Ибрайым өзү текенин ~~менин~~ үчүн салган үйүн ~~айтш~~ кылыб Меке азиянын ар Африканын бир нөө зыярат канасы болгон ~~экен~~ жаңа ошол Мекенин үйүнө сыйына турган жерине. Жана Меке шаарына Исмайыл тукуму бирден бирге гашык боло берген ~~экен~~ нече миң жыл өткөндөн кийин Мекенин шайхы Абду-Манаб деген адамдан ~~[illegible]~~ егиз эки бала туулган ~~экен~~ аркасы жабышып туулган дейт оконун аркасын кылыч менен (жабышыб) болгон дейт бироонун атын Ашым койгон ~~дейт~~ бироонун атын Умуя койгон ~~дейт~~ ошол убактагы мунажымчылар таабырчылар ушул Ашым Умуянын тукумдары бирине бири душман ~~болон дейт~~. Меке өзү кумдак жер болуб (болот деп айткан ~~экен~~) калкы ошол зыярат кылган элден байданган ~~дейт экен~~

жана ошо замандын чоң бай шары болгон ~~[illegible]~~ жана
ар эки жактан келген чоң соодагерлер көб келчү шор болгон ~~экен~~
жана ~~[illegible]~~ Мекенин ен да асресе Курайыш уругу
ертеки атакту шарларга бара турган чоң содагерлерде
көб болгон ~~[illegible]~~ жана ерттан ирандылардан жуттандардан
руумулардан Вани исрайылдан окуган адамдардан да
көб барчу ~~экен~~ туруб калгандары ~~болчу экен~~ калган да болгон
~~[illegible]~~

Ашым атасынын ордуна шайык болгон ~~экен~~ Ашым
өлгөндөн кийин Абдулмуталып шайык болгон ~~экен~~
Абдулмуталыптын балясы 4 катыны болгон ~~экен~~ ошол 4 аялдан
11 уул туулган ~~экен~~ бир аялдан Абдулла Абуталыб
Хамза Аббас деген 4 уул болгон ~~экен~~

ошол Абдулладан Мухамед Пайгамбар туулган ~~экен~~
енесинин аты Амина ~~экен~~. Мухамедди туулгандан
кийин атасы Абдулла бир жашка жетпей өлгөн ~~экен~~

енеси 6 жашка келгенде өлгөн ~~экен~~ Мухамедди чоң атасы
Абдулмуталып баккан ~~экен~~ ~~[illegible]~~ Абдулмуталып
8 жашка келгенден кийин өлгөн ~~экен~~. (Мухамедди Абуталыбка тапшырган экен) Абдулмуталыптын
ордуна Абуталыб шайык болгон ~~экен~~ алынын атасы ушул адам
Мухамед 25 жашка келгенден кийин Хумид Воркака ~~[illegible]~~
ибни нофал деген адамдар окуушту адамдар ~~экен~~
ошол Мекке шарына барып туруб калган ~~экен~~

~~Чың соодогер~~ хумдден кашича деген кыз турмак ~~экен~~
ал кашича ~~турмак~~ турмашкан аял ~~экен~~ 40 жашта
озу чоң соодогер экен абдан алтын күмүш кымбат таштар
урунган ~~чоң~~ бай аял экен аны мухамед 25 жашында алган ~~экен~~
баккан атасы Абуталиб аркылу алган ~~экен~~ ошондуб
мухамед 40 жашка келгенде Пайгамбар болон ~~экен~~
Мен булардын кандай Пайгамбар болонун жаза кой-
жокмун менин мунаву Тарыхы жомогума кирише
тургон болсо, себебту кана жазыб отурмун
ал мухамеддин омол курамынан озуно сушуму 10 жолдошу
болгон экен олсо бирге оло турган. 1 Абубакр 2 Уммар
ини хоттап, 3. Осман ини Аппан 4 Алынини Абуталиб
5 зупаир ини оУвам 6 Абуубайда ини жара
7 Абдурахман ини ауф 8 саад ини окас. 9 убайдулла
ини. Талка. 10 зыяд ини сайд. Мухамеддин ушу 10
жолдошу ~~ушулар~~ буларды арапча ашарайы мушашара
деит. аны бероводу 10 сушунчу адам дегени ~~деит~~
себеби ушуну 10 кишини мухамед бейишке деб
кудай кавар берди деген деит
. ал эми мухамед 50 жашында мединеге кочуб барган
экен мекеден кочуб баручуларды махажырынлар деит
Мединада туручуларды Ансарылар деит исламлар
Мен себебту ансарылар дегенин себебин жазкан жокмун

Муна ушуна (уштукан) качтоо санайы хижерия деп
Муна ушу санага 1368 жыл болду

ал Мухамед 13 Пайгамбарлык кылып жана халыфалык
та кылган. Мухамед (13 жыл) (андан аскерди кайтарып жүрүп турган аяр кишен) аскер курган да деген де баш (кылып) ушушунун
тукумунан Омуру ибни ас деген адамды аскер башы
кылган ~~экен~~ (аяр) өзү өлгөнчө ошо киши ~~экен~~ аскер башы болгон (аяр башы кылып Баба Умар деген адамды кошкон)
экен. ~~ ~~ (~~та~~ арап тарыхында белгилүү Омур ас
деген адам ошол. Жана Мухамед өзү кошулбаган
аскерди бир жакка аттандырса сирия деб атаган. өзү кошулуп
аттанганында гызава деб ат койгон. Мухамед ал деб
аттандырганда Омур аст баш кылып мединанын
жанындагы жүйүттөргө аттандырган ~~экен~~ 125 киши
экен аскери жүйүттөр Мухамедке ортодогу убада шартын
бузгандан кийин Омур аст баш кылып ~~аттандырганын~~
себеби ошол ~~экен~~ кыскасы 11 (чи) жылы барып Мекени
караткан ~~экен~~ ошондо 13 аскер менен барган ~~экен~~ Меккеге,
өзү 13 чү жылы өлгөн ~~экен~~ (мин) экен арабистанды бүтүн өзүнө
караткан ~~экен~~ ошол 13 (нчү) жылдын башында сирия тараптарына
аттанган ~~экен~~ аскер алып ошондо аскери 30000 миңге жакын
~~экен~~, Жолдон тубук деген жерден кайткан ~~экен~~ себеби
ошо жакты (калаарг) ~~калара~~ (Обаа) оруу кабтандай (деб) угуп муну кудай
кабар берди деб барбагыла деб айттым деб аскерине
Ошонтуп угузуп кайткан ~~экен~~ (Мухамед) ошонон кемтбаган ~~экен~~

ал Мухамеддин Наамы болгон ~~экен~~ екөөн кыз алган ~~экен~~
бирө Айша деген Абубакрдын кызы бирө Марыя деген кызды
Искандарыянын Падышасы Макукас деген адам белеке берген
бир качр бир кылыч ошол Марыя кызды берген Марыяны
Мухамед алган экен андан Ибрайым деген бала туугоң ~~экен~~
ал бала чоңоюб кетбөгөн ~~экен~~. качр Дулдул ошол кылычы
Зулпукар деген кылыч ошол Мухамед өлгөндөн кийин алыга
калган ~~экен~~ Дулдул Зулпукар энчиге. себеби мухамедин
Кадыйчадан эки эркек бала 4 кыз болгон ~~экен~~ эки эркек бала
өлгөн ~~экен~~ 4 ~~кыз~~ кыз калган ~~экен~~, Патыма, рукуия, кулсум,
Зайниб. Патыманы Алы ибни Абу талыб алган ~~экен~~
~~ошону~~ ошону үчүн Зулпукар Дулдул ~~а~~ Алыга калган ~~экен~~ энчиге.
~~ал~~ эки кызын Осмон ибни Аппан алган ~~экен~~ бири өлгөндөн
бирин алган ~~экен~~ бир кызын Абдурахман ибни аауб алган ~~экен~~
Мухамед Умуия тукумунан Суулаба деген бай адам бар ~~экен~~
ошонон закет бер десе бербей коюгон ~~экен~~, кийин байлыгы кыйын
чыгарыб закет берешин десада албай коюгон ~~экен~~. ~~ж~~ Экинчи
мухамед
Осмон менен атасы туушкан Марван кары деген жаш жигит
бар ~~экен~~. Осмон Мухамед өлгөндөн кийин куранды чогулткан адам
ошонуучун Осмон ибни Аппанды Жамиил куран дешет
Ислам Тарыхында. Осман Умуруибни Ас Абу суфуян Марван
Абужахыл Суляба Маавыйя ибних Абусубуйан ушулар бары
~~хашими~~
Умуйянын тукуму жана Хамд ибни валид Умуйанын шуру

Дагы башкалары бар
волидин баласы. Мухамед Аббас Али булар о Динимдин
тукуму. Тарыхта пани Ашим пани Умуйя деб экиге болунот
Мухамед Марван карыны жактырбай вишмэ кылган ~~экен~~ Мединадан
40 таш жерге ар ташы 8 чакрым болот ~~эсеб~~ кылганда 240 чакрым жерге.
кайткан ~~экен~~ Мухамед бул чоң бузук адам болот агар муну араштырсаңар
пани Ашим менен пани ~~ат~~ ~~Ума~~ Умуйяны эки болот деген экен,
бирин 10 суйуучу жолдошуна. Марванды кары дегени
Мухамедке куран 10 жыл Меккеде турганда 13 жыл Мединада
турганда ~~туш~~ он уч жылдын ичинде куваттан жебрейил
аркалуу Мухамед Пайгамбарга келген сөз ~~экен~~ дешет исламдар
демет
Мухамед өлгөндө куран сөздө калган сөз экен. Мухамед өзү аялы
Айшага жашынан тарбия кылыб Аббас иниси ~~мак~~ Малакка
Осмонго Зубайыр ини аваага кобчулугун өзү уйулерга
деб
дайындаган экен китеб кылыб жазкыла Осман ~~мулла~~ мулла
адам экен ошол Мухамед дайындаган учун Осмон чогулткан
~~экен~~. Ал Марван куранды түгөл жатка билчу ~~экен~~ ошол
Мухамед доорунда ошону учун Марван кары аталган ~~экен~~
дн
Курандын жат билген кишини кары дерин өзүңөр билесиңер.
Ал Мухамед ошол 10 кишисин чакырыб алыб айткан дейт өкмөттү
менен
учул 10 оңуңардын кеңешиңер башкаргыла кой алсаңар ошол
жерди элди
жерге ислам динин жолун үйрөтө турган адамды пошо дайын деб
алыңыз. Жана учул дүйнө менин себебимден жоралганын
ошол алган жерлерге азаз кылыб жатка адам тарбия кылгыла
элдерге айта турган

Мына мен алдын бир тоб адамды дайын кылыб койдумго силер
ошону ковойткуло деген екен Мухамед Пайгамбар.
жана мен олгон дон кийин менордумдо халибалыкты
Пайгамбарла, мүмкүн болсо Абубакрды халифа кылыңла деб
кандайлатынын корсотуб кеткен, ал жанагы ислам жолун
үйротүүчүлорду ишан нам койгон жаныны мухамедды кудайды
и Мухамедды ечиген адам бейиште болорун аны ечибеген адам
дозоку болорун олгон тирилерин сарасат майдан болуб суроолорун
ошондо мухамедди ечиген адамды кунокор болсада кудайдан
сураб аларын кулду Пайгамбардын ичинде кудай мухамедди
жакшы корорун и мухамедды кудай асманга ондон алыб барыб
кав кавсалын деген жерге алыб барыб бир түндүн ичинде конок
кылыб 5 парс ошондо кудайдан белек кылыб ала келгенин
ал мейманчылыкты Меражо атаганын кайта келсе тошогу
жылу жатканын ~~[illegible]~~ жана ошол 5 парсты кылса ал адам
кудай мухамед Пайгамбар жакшы корорун агар кылбаи койсо (айтсоду хутпа бейт)
жаман корорун байыб айта турган кишилерин Мадаах койгон
ал 5 парс кайсы. 1 нчи кудай бир андан башка кудай жок
Мухамед Пайгамбар ошол кудайдан жиберген ечиси адам
баласын кудайды таныта турган, 2 5 маал намаз 3 12 айда
бир ай орозо кармаш 4 нчи 40 дилдеге дуңуйон жетсе зекет
бериш 5 нчи ушмын сомго кучун жетсе Мекеге барыш
Мына Мухамедин кудайга барыб мейман болгондугу

адам баласы пен дүсине алыб келген өзү башы пайгамбар сыйлыгы деп.
ал мухамед кийин 10 адам ичинен Абубакрды халиба кылат
Абубакр 3 жыл халиба болот 16-нчы жылы олот Абубакрдын орунда
мусулмандын казап деген адам жана а Абдурахман деген адам
Бугаал барлык даава кылат ~~анан Абубакр нары~~ Арабистандан
аны Абубакр олтур туб жок кылат Абубакрда Амурушни.
Десет аскер башы кылат. ~~Абубакр~~ жана 10 адамдын
ичинен осман ипни Абан Али ~~ипни~~ Абуталиб тан башкаси
~~бак~~ адам Курайштан пени Амым пени Умуйя тукумунан
аталаш туган дары болот ~~болгон~~. Абубакр адагы сулабадан закет
берерде алвай келгон ~~ган~~ Марван карыны Абубакрда ючташ жерге
наркнеп дырыб койгон ~~ган~~ жана мухамед чыгыб хутба айтуу жерден
Абубакр бир кадам томон түшүб айтуу ~~кан~~ екен
ал андан кийин 17-нчи жылы Уммар ~~ипни~~ Хытап халифа болгон
екен ~~Абубакр~~ баягы 98 адамдын чогулушу менен
Уммар халиба болондо Арабистандан башка жерди алган
екен Уммар аскер тартибин абдан оздогон деит аскер башы
кылыб азерет алы ипни Абуталибты калон деит
ал алы ~~дан~~ ипни Абуталиб озунон кийин 4 команда ~~кайгон~~ деит
Амурд ипни Усет Мисир бакым эгибит Африка жакты
каратуга аскер башы кылган ~~деп~~. А Мавыя ипни Абусубянды
аскер башы кылыб түндук жагы арабистандын сурия палестина
Шаам о урум бетине отол орто деңиз жакты каратыб алуга

Маавияны койгон дейт. ырак жана арабистандын чыгыш жагын каратыб алуга саадипни окаст койгон дейт. ерон оган ундуста ~~жана~~ туркистан ана толу жагын каратыб алуга хамд иши омдда койгон дейт Уммар[illegible] Алы тортонугу устунон а Алы клавни комон дуваушуе болгон дейт. арбаны бава (карган) [illegible] болоно муна ушунтуб ~~[illegible]~~ Уммерхалифтыгында ерон дан анча мунча жер оган ана толу туркестан мунан башка жердан каратиб алган ~~дейт~~ орто денгиз жагын Африка жагын ерон (нан) дан коб жеерин ырак жана да бут каратыб алган ~~дейт~~ азрет алынын даражасынын которулмогунун доорушулувак

Алыны зулбукор деген кылычы бар екен о бир шилтигенде еки жуз мин кишинин башын кесчу екен Дулдул барайлык жолду бир кунде басчу екен деб, жана ~~[illegible]~~ чобасын ыштобыт атса оксоттобыт жана шер. шахы мардан деб атаган бытазналык доорушул ашра мактаган Алынын.

ал Уммар пани ~~[illegible]~~ пани Умура тукумунун ~~[illegible]~~ бирине бири куну каршылыгын (нын) себебинен пани Умура иштен туртуб Уммарды Абулулу деген кулу олтурген ~~[illegible]~~ (лар) Умарды утургени ечике албай еле ордуна осмон халифа болгон ~~[illegible]~~.

Уммарды Марван карчны андан нари чоташ жерге жиндырыб койгон екен жана асулабадан пайкот килиб зекет алвей койгон екен жана кутпаны Уммар дан Абубакр ден бир кадам томон тушуб окуган екен

Арап халифаларынан Уммардын элди жерди көб караткан халифа болгон эмес ~~эке~~ ошол карган жерди абт эле ислам динине кайрыбаган ~~экен~~. алган жерине эмне жаңгы диндин жомун үйрөтүүгө ишандарды жана хутпа айтуучу Мадахларды жана султан ~~[illegible]~~ Амир сайыт хуурум ~~[illegible]~~ газы деген согуш амалдарын. жана ишан хожа шайх ~~[illegible]~~ захид авлия дивана каландар ыйман дарвыш ~~газы~~ деген дини амалдарын жана мир магзум хаким Алым мусандиб улама Мударис деген илими амалдарын ~~[illegible]~~ кошо ала кирген экен. Жана илим арап тили араб авуту Маданиятын адабиятын ~~кай~~ Тарыхын кай жерди элди ала ошол ~~жер~~ жерге элге ~~жөрүү~~ жогорку айтылмыш иштерди ала кирген ~~экен~~ арап халифалыгы и динисламилер

Жана кээ бир эл өзүнүн түбүн тарыхын билалбаса арап ишандары хожалары сенин түбүң арап деб элдин колуна шежере кылыб жазыб бере салчу экен андан дагы ~~[illegible]~~ Тарыхчылар ишандар и хожалары ~~[illegible]~~ ата-бизди кыргыз бай кылыб кырк кыздан туудуруб ал кырк кызды нарк Шах Мансур деген ~~[illegible]~~ авлиянын ковугунан бина кылыб андан өзү арап Мухаммеддин саабасы укашадан тартыб огонун тукуму кылат биз кыргыз огону менен таза кана арап болобуз жана бизди ~~[illegible]~~ бир себеб менен кадимки ырык жеринен кочурттуб сына келиб Хожент чандалаш чаткал ~~[illegible]~~ көсөн тоолорун туургузуб ~~[illegible]~~ огуул куруулду туугузуб кыргыз эли ~~[illegible]~~ кылат муна арап Тарыхы ~~[illegible]~~ и дини исламдын кылган иштери мээн бар адам хайран кала турган иш

Пантазын. биздин тилди хыялатты еки адаттарывыз да кайдан алдык буларды муну арабтар ишандар ~~мун~~ араб Тарыхчылары муну кайдан алыб келиб берди таң каласың билген адамга бир уктун ~~..~~и емес би. Бул Шаа Мансурдун жалын жезгектуду Макул кордум, араб халифасы Аттастын тукуму Абдулла Саббаның уулу Жаапар Мансур Даванықы деген халифа(па)сынын заманында халифада Аттаси халифалар Богдатта болон бары тез ошол Богдат шарында Шамансур деген авлия откон имиш ошол Шаа мансур бир амирдин кызына ашык болубтур а (кыздын) аты Анал екен Шаа мансур баягы ашык кызын ырдаб кододо ~~ан~~ Аналдахак мендахак деб ырдаб журо бериптир аны уламалар уруб Жаапар Мансур Даванықа бариб менда кудай Аналда (кудай) деб айтты деб чыкртырган (екен) Жаапар Мансур Даванықы. Шаа Мансурду алыб сураса баягы а Аналда хак менда хак деген ырын айта бериптир имиш Шол себебту озумда кудай Аналда кудай деген соз деб дарга тартуга окум кылыптыр. алугу деле баягы Аналда хак менда хак деб айта бериптр дейт, ошонуучун жапар мансур Даванықы олугуртотуб жибериптр ортосо куулу деле баягы Аналда хак мендахак дей бериптр ошонуучун ~~кулун~~ кулун аккан суга салдырыб жибериптр баягы сууда деле Аналда хак менда хак деб агыб журо бериптр. куулук агыб келиб отуруб бир бадашанын кызынын сарайына агыб келиб бир хавузна токтоптур ошол жердеб деле баягы Аналда мендахак деб айта бериптр

анан кыздар уюб бадышанын кызына айтышыбтыр
бадышаны кашб караса жавуздуй ештеме жок кувуктонуб
жаткан кызы кана ковук бар анан башка ештеме жок кашб
ковунтон жалаган екен караса абдан таттуу жанын дагы
жолдошу чо кыз екен баягы жолдошторуна айтат
олтавай мунабу ковук таттуу екен деит кыздардын бары
жалайт баягы Анал да хак мен да хак сөз токтолот
муна ушу чо кыз бооз болуб ушунун кыргыз болот деб арап
Тарыхчылары и ешандары бек. карангы кыргызды башын
оортуб сен Мухамед Пайгамбардын саабасы Укашанын
тукуму шаамансурдун тукумусуң деб башын
оортуб жургени ошол хазырда кыргыздын ески
бирдеме биле турган чалдары жана ески. ескиден калган
молдолору дале Укашанын шаамансурдун чо кыздан
бина болгонбуз деб отуб жургени дале бардыр.
ими жана казак Анас ибна маликтин тукумубуз деит
Анас ибни маликтин жайын мен жогорку беттерде
жаздым а казак ичинде жургон торолор Абубакрдын
бодонотай борволтай деген уулунун тукумубуз деит
илгерки куту куну чыгарган. Тарак 9 бий деген уулу
эркек
совогой оторчан дын разовдан туулган сандактын кыз
союгой агасы жогорку жакта жазылган еле жана дын бийи
болонбайтырган еле жана бодонотай борволтай деген арагына ат
исим болвойт емес би ногой озбек ары азерет алы башка
нын

Мухамеддин чоң жолдору (нун) онун тукуму болуб алышат муна кызык бул жердеги ошол убакыттагы ~~жоол~~ жүргөн элдин тукуму кайда кетти жер ~~жушу~~ жер жуттубу (жашаб) ким жутту ~~ач~~ өчким жупкасы жок ислам дини араб 7 мада Адабияты араб Тарыхчылары ~~ал~~ эмандары жутту муна ушу сөздө да кошту ма.
(сааба дагы сөз ~~му~~ Мухамед Пайгамбардын өз аскерин жолдоштору айтат)

аг осман халифа болот 11 жыл сасына ~~78~~ 37 жыл (ичи) ~~ору~~ осмонго да азрет Алы аскер башы болот осмон Мухамед Пайгамбардын мунусу өз ордуна барып хутпа айтат жана суласбадан закет алат жана Марванды алып келиб өзүнө секратар кылат араң жүргөн Умардын жолундагы адамдар жаңпаш Бийлер (козколоң) козлоң чыгарат Абубакрдин уулу мунун иштен акыл тойу Алы иниси Абутали дешет) ~~[illegible]~~ 7 ошон туб осмонду жооб (ко) келтирет баягы айтылган Мухамеддин чоң саабалары да кошулат козколоң чыгарчулар айтата Мухамед ордуна барыб хутпа айтты Абубакр Умар айткан жок ~~ал~~ ~~осман~~ дешет г экинчи сулабыны Мухамед закет алган жок эле андан осман закет алды үчүнчү Марванды Мухамед ~~[illegible]~~ кылган эле ага Абубакр Умар оюотеңчо ташташ нары жыл бурды эле дешет ~~оон~~ козколоңчулар ага осман раавзага ~~[illegible]~~ келиб ~~мунара~~ раавза Мухамед Пайгамбардын бейити онун жанында Мунарга чыгыб козколоңчуларга жооб берет экен осман

Мен Мухамед Пайгамбардын ордуна туруб хутпа айттым

Абубакр бир кадам томон тушуб айтты Умар анан бир кадам томон

тушуб айтты ~~мен~~ анын жообу бир кадамдан улам тамон халифалар

томон тушуб айта берсе жерге тушуб кетбейбизби деген мундан кийинки

халифалар ушул мен турган орунда айта берет дейт осман.

жана сахабадан закет адам аскер чарчылыктын себебинен

ач болду онону учун дини исламды кайтарыб турган аскерге алыб

бердим дейт ~~экен~~ ушунчу Марван туганым деб Мунарадан тушуб

кетеди. азирет алы баягы чоң сахабалар ортого тушуб козголоучуларды

токтотуб осман менен суйлошуб Абубакрдын уулу Мухамедди

мисирге ~~ж~~ египитке Амуру ипни Асетты орундан каитрыб

Мухмед ипни Абубакрды жиберсең басылат екен дейт османга

дагы чоң сахабаларга осман макул деб Мухамедди мисирге египитке жиберет

~~экен~~ Амуру ипни Асот орундан каитрыб бир адам жиберет баягы

тушурген кагазды бериб осман Амуру ипни Асетти медийнага

кайтсын деб. Мухамед ипни Абубакр османдан приказды алыб

египитти көздөй жонойт египитке кириб барган жерде баягы киши

жолугат бул ~~киши~~ осман жиберем деген кишиден башка

баягы кишини кармаб алыб караса жанындагы кагазын

османдын моору басылган Амуру ипни Асска Мухамедди

барар менен олтур деген кагаз. онону менен египитке барбай

Мухамед кайта кайтар ~~алган~~ кайта келиб муна османдын кагазы

деб медийнага Мухамед ерчиген жолдоштору менен чоң

чатак чыгарат ел караса османдын мөөру бар чатак чоңойуб

осман мен муну берген эмесмин дейт андай болсо Марванды

бер биз жазалайбыз дейт Марван ~~осман~~ османдын

жиберген кишисин бекитиб котуб османдын морун уурдаб

басыб жиберген дейт, осман Марванды берсин деб айткан

сөзке жооб бербей койгон дейт ошого ~~вани~~ рани ушымылар кошулуб

Умарчылары Абубакрчилер жана ~~ко~~ бнушук ел кошулуб

~~кан~~ османдын камаган дейт, Ага азреталы ечкимисине

кошубай үйүндө жатыб алган дейт, азрет алы коб катын

Алган ~~о~~ адам екен 18 уулу бар екен османдын ешигин

кайтарган адамдарга кошулуб кайтарыб турган дейт

азрет алынын 18 баласы, кобчулук османды тушурган

такмыл ~~а~~ бузуб кириб османды ~~ко~~ куран окуб отурган

жеринде олтургөн дейт, куран кан болуб калган дейт

ал куран али деле ошо жакы музейде дале бар дешет

Марван качыб кеткен дейт Маавыя ипни Абусуфьянга

Мавыя Шамда турчу екен ошол жакы өзүнө караткан елге баш

болуб, отонтуб осман өлтүрүлгөн екен ордуна ен чатагы жок

делы ипни Абуталиб халифа болгон ~~екен~~ дейт

Алы ипни ~~Абуталиб~~ке Мавия ипни Абусуфьян османдын

кунун куюб Мединага өзүнө караштуу жер-ден коб аскер

алыб келет, ага Амуру ипни Асетта ~~еш~~ дитын ~~Марыка~~ ~~жат~~

жакты ~~абымкарыб~~ турчу алда аскер алыб Мединага келет

Мавиянын башкарган жагы суурия палестина и орто деңиз
жагы экен өзүнүн турган шары шам экен.

Мавия кеиб чатак кылыб османды өлтүрүүчүлөрдү кармабер
жазалаймын деит ага мединадагы чоңдор саабалар эки
бүнот зияд инни Саады өлтүрүлүүчүлөрдү ~~...~~ кармаб беру
керек жазалоо керек деит. Ага азрет али болбойт кармала
турган адамдар а эң башы Абу бакрдин уулу Мухамед жана
пани Алымылардан да бар жана Умарчылар-да бар. ошу кылыб
мына османдын өлүүнө себеб кылыб жана Уммар-дын алдында
ич ишке ашбай калган болуну муну Марвандан көрүчү Марванды
Осман коштоган деб ушул сөздү чыгарыб элде мурун жазалансын
ушул эки хаи хашиманын алдындада Марван себебкер деб Марван
кармалсын деб ~~[illegible]~~ Мухамед Пайгамбар айткан деб Марван
арчашка бузат деб ошону үчүн Мухамед кыр сивер кылган жана
Абубакрд Уммарда кыр сивер кылган деб Алы азу баш болуб
бу сөзкө чыккан. Мавия баш болуб османды өлтүрүүчүлөрдү
кармаб берсеңер болбоймун деб ~~бу~~ бу сөзкө чыккан ошонтуб
пани Алым. пани Умуия деген эки партияга бөлүнгөн

Мухамеддин өлүшүнөн туру калганы али саадинни акас
зияд инни саабд. ушунтуб эки болунуб бир жагы Мавия зияд
Амуру инни Асс пани Умуия деген партия башы атанган
бир жагы азрет али саад инни вакас хашдинни валид пани Алымылар
деген партия атанган. ушунтуб Али Мавия баш болуб жасау

Согушкан. Мына бул ~~эрс~~ согушту арап тарыхында
анин согушу деб аталат окоонун ортосунан далай адам олот
арты эки жагы сүйлөшүб ортого адам түшүб бирин бири
женее албай бүтүмгө келишет. Азреталы Медина Меке
арабистандан коб жерин ырак ажам еран улуу жака баш
болсун, Мисир египт африка суурия шметна орто деңиз жагы
Мавияга улу жака болсун деб жана халифалык азреталыга
берилсин деб. Жана Мавиянын кызы Земани. ~~Ал~~ Алынын
уулу ~~а~~ Хасаналсын деб бүтүм калышат. кылган адамдар
Алы жагынан саад ибни вокасс хамид ибни вамд ~~а~~ ырак
жактан бир адам. атын унутуб коюб турмун, Мавия жактан
Амуру ибни Ас зияд ибни саыд жана бир киши египтен
мунун аты да ~~эсимде~~ эсимде жок, о улу менен тынык болот ✓

Мавия менен Алынын кармашынын себебинен окоонун ортосунан
бул око халифалык таласкыбыргын чыгар~~дык~~ деб чыккан партия
болгон ~~экен~~ хаварыж партиясы, арап тарыхында хаварыж деген сөз ошол
Алы согуштан тынчыгандан кийин ырак еран жакты турал ислам
динине кирген ~~экен~~ жана Уммар заманында Алы согуш министри
болуб турганда ~~ат~~ коофа шарын салдырган~~экен~~. Алынын
Алынын хасан хусайын менен 18 уулу бар
Мухамед ~~Пайгамбар~~ Пайгамбардын кызы Фатимадан хасан
хусайин деген эки уулу бар ~~экен~~ Мухамеддин жээни болгон
себебту булар абдан кадрлу екен. Жана Алы карапта калган елден жашын
кыздарды коб алган ~~экен~~. ошол алган аялдарынан 16 бала болгон ~~экен~~

+ ошол кыздардын ичинен Дарыйка деген аялынан Мухамад анабия
деген уул туулган, бул киши атасы ылыным согушка усталыгын
тугал уйронген киши ~~экен~~, жана ошол 16 уулунун ковун кошуб жана
пакш Уммаялардын согушка уста камандыларын жана
Абубакрдын Умардын балдарын ~~ж~~ жакындарын кошуб
Абубакрдын уулу Мухамедди ырака ~~Ужан~~ ма баш кылыб жиберген
~~экен~~. Узункун уулу Мухамед анабияны пашкылыб еранга
жиберген ~~экен~~ ерандын калганын оган ~~[illegible]~~ капказ анташ
туркестан ~~ка~~сы ногой малекатин каратуга узу уйроткон согушка
махр уста адис аскерлерин жана илим ен окуучу алимдер
жана аялар
дин уйротуучу ишандар жана Мухамадин Пайгамбарлыгын
мактай турган огоз и хутпа айта турган ~~ж~~ Маадахлар
андан санизи болгон ~~&~~ адамдарды жиберген ~~экен~~ Бул
сенеты хансарианин 45 нчи жылдар ~~дугу~~ еки мухмед баш болуб
аттаниб шикоган ~~экен~~ Мхамед анабиянын туракту турган шаары
хыравандан ~~экен~~ берги мухамед ~~[illegible]~~ Багдат шарында турган
Мухамед иниси Абубакр уидустан тарапын кучуна алган ~~экен~~ каратуга
мухамед анабия иниси Алы ерагды бут огон кордустан салжуку
туркулерин хазрки туркда турган ~~бир мусулманлар~~ турусадан берги
жерлерин кара-дениз дин бир нечин капказ касты денизи
сарайчук ногой кандары турган жер, туркмен ургенч бухара касы
+ кышлаган уиулларды алыб самарканды ауга Мухамед Пайгамбардын
атасы менен туушкан Аппастын уулу Кусам иниси Аппасты жиберген

~~[struck]~~. Кусам ибни Аббас келиб самарканды алган ~~екен~~
Белекхан келиб урушуб жеңилиб кайткан ~~екен~~ самаркандан
~~[struck]~~ [салыб] Кусам ини Аббас фергана жакты жалаң огаз менен
бир четин коркутуб ешандарды мадахларды жиберип бат еле
~~[struck]~~ озуно каратыб ислам динине кийриб алган ~~[struck]~~
жана биздин ~~[struck]~~ кыргыз казак тын арасында сооз бар
емес. саарттарды тамаша кылышкан да айтучу емес беле.
сарт сен азирет Алынын кылычынан коркуб мусулман
болгонсуң деб. ошонтуб оторкандыгына караган
фергана, жана ургенч кандыгы ~~[struck]~~ сарайчык кандыгы
самаркан пухара булардын бары коб урушалбай еле бат-бат
еле огаз менен домбуту менен карай бериптир жана ошол
убакта арабтар согуштун жаңы башка турун чапкан
заманына жараша. ошол убактагы согуштун еӊ мыкты уста
калкы болгон екен. ерчиткен аскери ковуу ераниллар екен жана
кай жерди алса ошол жерди елди кудай учун мухамед учун
урушсаң сен ~~[struck]~~ бейишке болосуң деб олсоң шейит олбосоң казы
болосуң деб казат казат деб ураан чыгарыб коб убара
болбой еле бат еле каратыб алган ~~[struck]~~ жана согушка [жогорку соз менен озу ынтылыб бара тургай кылыб койгон]
ургенчти талашкан ~~[struck]~~ урушу конурат бир дар урушкан ~~[struck]~~ жеңилиб
бир азрагы отор жака белекканга качыб келген конураттан ~~ковуу калгандаган~~ [кувуу калган]
арип~~[struck]~~ ераниллар ургенчти бузуб таштаган мурунку каласын хазрда
ески орду бар дешет ~~[struck]~~ ески чалдар

арааптар үргенчиин ордуна ~~жоор~~ а Амударьяның жогорку
жеринге Харазым шаарын салган. азар-байжан
салжууку түрүклерінен касби деңизи түрукмен ~~сары~~
~~хары~~ хаоразымга нейин бир маш~~кет~~ аккан харазым султандары
деб. хаоразымдан бери чыгыш жаны-ысер лолоб пухара
самаркан фергана булар дын Мааварун нахар атаган Мунун
султандары пухарада турган, могогкандарын сарайчук
султандари амир султандор коб болон кимчирек
сарайчука чоң ишчи медиресе ачкан ~~[illegible]~~ мектеб жогорку
исламлар арааптар пухараны аңдан чодоттон бухарга
арача дарне туруп демет
унуверситет аккан бухарай шариб койгон пухаранын
жонунда каси деген кыштак ~~[illegible]~~ бар пани а Дамимлардын
а ковұ ани ерниленгер конеолор атаныб оол ~~каоби~~ турган кыштагында жана
оол ~~[illegible]~~ шаирлар-дын айтканы бар! пухарада
пухарайн каси дини маркази = самаркан рухи замин сойкали.
деб. пухараны ерандан бери шаарладин еңартык азиз
шары деб атаган шариф наам берген. исламлардын
Таарыхында дини имминде дини китебтерде 7 шариб шариб
бар демет. 1 Мекке шариб. 2 Медйна шариб. 3 куддус шариб
4 Шаам шариб 5 мисир шариб 6 ~~Бог~~ Багдат шариб
7 нчи пухараи шариб
Муна азретаны хашина болуб турган болмаган иштери
азерет Улыда адамданаген. жогоруда жазылган еле
Мавия менен Улынын кормашинсебинен хаворижден парта
чыкка ~~[illegible]~~ деб

ошо Хавариждер 6 адамды олтуреок окумоотту колоалавыз деб
6 адамды олтурмой бакон екен. ал жаштын журушкен партия болуб
журушкен, ал олтурмой 6 адам 1 Алынин Абуталиб, 2 нчи Саад-
инин ~~...~~ вокас. 3 нчи Хамид инин вашид. бир тараптан. экинчи
тараптан 4. Мавия инин ~~Абу~~ Субуян 5 нчи Зыяд инин Саьид.
6 нчи Амуру инин Асо. буларды олтурууге курукот кармашкан
~~...~~ Алыныi олтуру кутама деген аялачик кан курукот
Алым 10 жыл Мединада халифалык кылыб олор ээсины ~~кар~~
Конага конуб калген. Алымы дашма инин Малжам деген куру караб.
~~...~~ бурукутама инин Малжамды азкрыб сен олтур
~~мен сага тием~~ деб Алымы. мен сага тием деб увада кылыб
инин Малжам Алымы намаз окуб отурган жерде кылыч менен
чапкан дейт Алы жарадар болуб калган дейт. ~~инин~~ Малжамды
олтуртобой калган. кутаманы олтурган Алымы озу узавай уда еле
олон. жарадар болгондон кийин шик Мединага алыб баргыла
деген экен. Мединага бариб ордуна ~~бах~~ баласы Хасанды
халифа шайлатпан озулон олон. Хасан биринчи халифа
болуб турган ~~...~~ берки 3 адамды курукот чыккан
адамдар мавиянын тунгусун мечиттен намаз окуб ~~ту~~ чыгыб
келетканда олтуромдеб белек кийин жашылыб белек кийин
олтуруб кеткен берки 4 адам ошону менен олтуралбай калган дейт
себеб жашлыно партиясы билиниб калган, жана Хасан
Мавия экоо аларды урдоортуб дайыназ кылыб жиберген.

ал партиянын атын хаваржс койгон. тарыхта ~~хаварждар~~ хаваржыдар деген соз жана ел орасында соз бар болуну бир жаман кишисин ол хавараж деб койчу.

~~хасандын~~ ~~мавия~~ алганы мавиянын кызы. Алы менен Мавия окоон бутуштургенде мавия кызын Дама деген Язит баласи. хасанга алыб бермей болмон деб жогоруда жазылган еле.

ошол Дама атасы Мавиянын ~~тилин~~ алыб хасанга уу бериб олтурген. ошонтуб хамтамыкты Мавия колуна алыб

Мавия хамита болон бай тахты Медийна болвой Шам ~~б~~ болгон мына хамшалык пари умукага конкон

ал хасанга четин хамшалыкты ~~т~~ар ~~ж~~елаол Тарыхын да хамтан рашидын детт.

ал Мавия канча ~~жы~~ жыл хамтна болону тарыхга малум емес азеле жыл болгон деб жазот Мавиянын хамшалыгын да

Урапетанд тыны болгон. Мавиянын ордуна уулу жазыд хамшпа болгон. ал жаззидин доорунда ковд натак менен откон озрет алинын уулу имам удсйун жазид менен хамтпалык таласыб, бир неге урум болуб жецилен усойун. атужы

Медийна шарындагы чон саабалардын мукулу жазидик болгон. о медийнадан ошолорго пашы болгон зыяддын уулу Абдулла ипни зыяд Умар ипни саад ушулор усойунге карши болуб, медийндан жеңген, ошонтуб ~~ба~~ о усойун медипадан конкон. Абдулла зыяд Умар саад око ~~хавар~~

берген жезидке, Жезид буйрук берген тугол кармаб келгиле деб, Умар саад котухон кууб карбаланын чолукдо жеткен имам Усейунге. Усейунду жуургиле десе болбой койгон.

Умар саад аскер менен келген кой бизсени медийнага алыб баравыз халийпалыкты жездке берелин сен озуң атоң мухамеддин ордуна имам болосуң ~~жон~~ деген. ала Усейын болгон алее өлтүрүб урушчуныб, Усейинды өлтүрүб озу 72 жан екен болок тукум жок бари пани Дыныйлар екен, ушиее жарагаты бари урушпан өлүб калган катын баланы асыр кылыб Шамга алыб барган. жезиддин колунда жездин халипанын сабыр сазамы ошол Абдулла зияд болон аскер пашысы Умар саад болон. Тарыхта белгиу Абдулла зияд Умар саад деген ~~адар~~ адам бар ошол ~~Умар~~ жезидди Абдулла зиядды Умар саадды ерандан ~~бари ... ...~~ пашшаб ырак ~~азар ба~~ капказ харазым Маварын нахар нагон елдери ушулардан Тарыхчылары ең артык жамандан жазылат себеби Усейун өлтүрүб пани Дыны~~мар~~лар да тутук кылган себебти, бирок ашуну ислам тарыхы. араб Тарыхы салсан талаш деб жазылат жана өсүб келаткан ислам динининин бир жиркенч жери и.

өсүб келаткан араб мамлекетинин бир чоң зияны тийген деб жазылат

бул жакты каратыб ислам динине араб малекетине, Мухамед анабия ити Дин аман жана мухамед ити Абубакр око униусман ирштан еран оган харазымда туркларуна жана ана жандан Маварын нахардан дан аскер жеты барыб

ДЕЛО

№ 1165/364
Д-№10

Хоргас урукларынан
чигалеев жонесидо

Начато ______________ 19__ г.
Окончено ______________ 19__ г.

Инв. /1165/364

Мадыйну

~~Д-№10.~~ (Д-№10)

Асылбеков

беттер

1) Кыргыз урууларынын чыгышы жөнүндө — 231-260.

...т языка, литературы и истории
ОТДЕЛ РУКОПИСЕЙ
Инв. № 364
Д-№10 1981г
АН СССР гор. Фрунзе

Бул дептер №10

[illegible] 11.05.93.

Балакты өмүр баяны

№ 10 ~~ор~~ атамдын бир ңикемеси 231

атапам Алымбек ырчы акын эмес бирок эскиден калган ырлар казакча
олондор. өзүбекче байиттер. жана лакаб сөздөр эл оозунда калган,
жана арабчадан турчча которулган жазуучулардын шайырлардын
тарыхчылардын аты белгилүү болуб калган адамдардын жазган
~~[illegible]~~ китебтери менен басмага басылбай калган кол
кол ~~жазмалар~~ ~~[illegible]~~ жазмалары менен коб таанышкан адам
жана байыркы ебит мыср. ~~Ю~~унанылар бабил крестер үндулар
пани израилдер кытайлар жана жарупа элдеринин, адабияты
Маданияты Тарыхи менен тааныш адам эле. ~~жана ошон~~
жана өзү билимди жакшы көргөн адам эле фантазия сөздү
колдонбогон адам эле. өзү арабча абтиек куран чар китеб сотуалияр
навай физули кана окуган ~~ада~~ адам эле ар журттун билимдү адамдар
менен коб ~~[illegible]~~ ~~менен~~ аңгемелешкен адам жана 1903нчи
жылдан басылмаб кезит, журнал алыб таанышы болгон адам жана
саясы жагынада тааныш адам эле о өзү окубай калганына
армандуу адам эле ; өзү рус калкы менен коб аңгемелешкен
орус ~~жа~~ жазуучуларынын бардыгын атын билчү эле когул турганов
пушкин лермонтув Толустой достоевский крылов ушулардын
сөзүнөн айтыб коюб отурчу эле элден мурун эле руста ломоносов болгон ~~[illegible]~~
жазуучу дечи эле б

прогрессиб деген жол бар адам баласы ошол жолго түшүбол
олуввоит. бул пантазиялык жол менен жүрө бер-се
деп оҗолвоит дечү атам Ымымбек орусча окубаган адамым
эле бирок озунун керек болгон сөздү орустар менен
сүйлөшүб алчу эле.

эми ошол адамдын мунабу мен жазган оторкан деген
жомоко кре турган эл озунда калган сөздөр сөз ырлары барыга
оилону жаздым атам Ымымбектин

оторкан жонундо Балык аитты эле деген кичне кезимде
уктум эле деген ырын оторкандын жазуусунун ичинде бар

екинчи аты чуулу Утылакан болмогунун ~~себебиндеги эле~~
аны ошол Утылакандын жонун жазгам жедербар окуб көрөрсүздөр

эми андан кийинки сөздөр ~~ыла~~ ырлар кыргыздын тогузкумалагы чукө аткан
ордосу кутбу ошол ороздон
ороздун ордосу болгондо орозкер бөлсүн жумулгун (орозкер бол) калган
ороздудун колунда 12 ~~кулу~~ кумалак калат) ошол ороздон калган сөз

борсон оторго бар оторчулар. отор деген сөз оторкан кан болгондо
~~отор~~ шарын ~~эле~~ салганда айтылыб калган сөздөр эле дечү эле

Баракан кан болгондо. 10 сан Баракан болгондо 10 сан могол болгондо
айламды алган Эленча кан болгондо ~~х~~ 40 сан кырым болгондо
~~Бөркер түгөн бөз ме~~ Бөркер туган Бөрүке кан болгондо

3 ~~18~~ 232

кой устуно бозторгой жумурткалаганда

Аты чуулу Алтылакан атым агарам дегенде ел озындагы создор ~~рум рум болондо~~

крым крым болондо рум рум болондо. ужу олбогон румда жок

кызы олбогон крымда жок енеси олбюн елде жок атасы ~~ол~~ олбогон алкында,

жок катынны олбогон калкта жок, олбой калган салтада жок

олумдун тецизинен сакта, андан кала сецизинен сакта

андан кала ецизинен сакта, кендан карыцан сакта

карачынын доолатынан сакта, жакбан балацан сакта

жакбан жалацан сакта, кибелац болон жуттан сакта,

караской болон доодон сакта, ацдаган уурудан сакта

авайсызда тийген жоодон сакта, олондо калган соз дечу еле атам

дагы башкалары бар ошол куту кунуга барып зиярат кыла

барганда айтучу создор экен барган адамдын ылтилешдеп койор еле

канны ле карагаттурулгенде; 40 крым сан колдон кеткенде

10 сан Баракан бузулганда, 10 сан ногой ел болондо

Алаакакан болондо. кытактын каны Бооке кошулганда

ертегинин ер Шорук кан. Бооканадын Тоокесин.

кармап алып олтургенде. айтылып калган ырлар бул ырлардын

ковун башкайтчу ~~атам~~ дечу еле атам. жаныш акында

жана е Эсен-алган ески ырыны айтчу экен жана ел озунда калган

дечу еле

Балык рамалык алтчу еле деб ырдаб кайра еле атам Улымбек үч салыб
ногойлорду чакртыб — отор шарын алдртыб
Улоокени кан кан кылыб — Карач канды олтуртуб
кытчактардын Боокеси — сарт деб уран чыкрыб
12 ата уузка — ойрон салган емесби, Бораканын тукумун —
брин калбай кудуртуб — Маңкыт казак кыргызка — булук салган емес
ертешинин ер шорук — уркер кандын тукуму — кең үргенчтин каны екен
уузду сен буздуң деб. Баракандын тукумун —
тукум курут кыламын деб — казак кыргыз Маңкытты
мунча неге куудуңдеб. — сарт урандаб чыкрыб
кытчактардын Тоокесин — барын кылган сенсиң деб
ертешинин ер Чорук — — коцун жыйган емесби
Самарканды бошотуб — — кайтыб алган емесби
Тооке канды олтуруб — — очун алган емесби
Сарын Ташын каныбыз — — кумпоскан менен кочкорду
каваты менен олтуруб — — оторду алган емесби
Сарын канкаңга болушуб — — үргенчтин каны Тайча кан
ы кошун жыйган ~~емб~~ емесби — — жол чувал кеб угуб
Сарын Ташкокову — — кыргыз Маңкыт казагы
оторду алды деб угуб — — Сарын кандын туугану

5

234

ургенчтин каны Тайчакан -- барын кылган сен сиң деб

кулмоокандын елети -- кыпчакты чабкан емесби

катусунан таш калыб -- жумшагынан кул калыб

Тайча кандын карынан -- кең кашкорды аралаб кыпчак кочкон емесбы

кыпчакты чааб Тайчакан -- отор келген емесби

сопын канга кошулуб -- жон корсотуб ногойго

кыр корсоткон емесби -- Удолоткан чочунуб = болкунб берген емесби

~~[illegible]~~ -- ортосунан кек кетиб

кту менен кунуну -- ортосуна койушуб

Удолот кан Тайчакан -- сагынканга баш шиб

каны кара ел болуб -- бата кылган емесби

Оторкандын долоту -- ~~бузуб тынчтык болгон емесб~~

учкандыка болушуб -- тынчтык болон емесби

оторканы сагын кан -- ургенч каны Тайча кан

Удолот канга сарайчук чывык кыркыб учоову

бутун кылган емесби -- ошонотуб коб увак ~~[illegible]~~

ислам дини кргенче -- тынчтык болгон емесби

Самарканды таламыб -- арабтар мен салышыб

Белеке кандай каны вуз -- Матыб болгон о емесби

отор шарын пастртыб -- арабтарга алдыртыб

235

култикен кан елети -- арабтардын зарынан
кара жанга куч келиб -- казак кыргыз кошулуб
Алтай тоомен Найманга -- качыб кочкон емесби
култикен кан жолдо олуб -- анын уулу какаскан
казак кыргыз елетке -- башы болон емесби
какасташыб ураандаб -- Найманга барыб кошулуб
жатыб калган емесби -- кыргыз казак елети
какас канды кан кылыб -- какас деш урандаб
кутыт пага-багынбай -- Найман дарга багыныб
какас болон емесби -- ~~не~~ исламга кирбей коб убак
ошо жака барышыб -- туруб калган емесби
казак кыргыз кошулушу -- ~~бу~~ 7 еуу мен сыр бошу
бошоб калган емесби -- ал кошушка келишиб
мунда ~~уруздар~~ турган уруздар -- коныб алган емесби
кытай кыпчак коштоган -- ногой маңкыт жердигер
жайлаб алган емесби -- кичне кичне кандыка
баш ийиб алган емесби -- ислам динин талашыб
кытай менен калмака -- сошушкан емесби
алтай бологы кыргыздан -- коныб ~~ногой~~ (кемен) кан мен Шыгай кан
коранта ачуга ордоолон емесби -- ...ким кыргыз кан екен

кан Шырдактын катыны -- боз жоргозу миниб алыб
ногой Шыгайга (мен) качыб кетен емесби ~~...~~би ногой кандай адылган
~~жсон катандан~~ жон жашын сураб катын дан
кан Шырдактын жазыгы -- жок екенин билген соң
умру болуб калсын деб олтурган елен катынды
ногой кандай капывоз. ногой канды бир увакта
кытай калмак кошулуб -- чааб алган емесби
(ногой Шыгай канылбаз -- качыб кеткен емесби) Болык жокуда
Балык рамалык ушунтуб айтканын ~~...~~ чонойуб ~~болуб~~ калганда
атам Жылдектикке кезек кезек келчу еле бойум (бодум) кылыб (укпум)
ушунтуб айтчу еле атам (уктибек) чакрыб алыб ~~ы~~ дунйо бериб
батасын алар (еле) Балыктын, Балык озу да келер еле
ноопастой чоң адам еле ~~дер~~ ырласанда сөзү ширин
еле дер еле отурган тургандар абдан сыйга еле дер еле
жана былырлардын кезек жеринен кармаб калганым деерле
Балык рамалык бул ырлар азайыб куруб калган кези
себеби боздотуб ушул ~~ырлардын~~ ~~соо~~ жок ырларды
согуб жүрген кезенимде талаата кенкалдо елем атавыз
олуб калыб кыйуруузлон еневиз менин жаштамык
абдан кедей мал жок жүдөө болуб конуб келдим чоң чарыктан

тажевизке таласка кеңколдо эле тажевиз ошол жерден
ырчы болдум маласты алталым. Мурунку жоолоктордон
күтүкүнүн сыйылаб жүрчү жоолоктор бонда айта
кочумун аз аздаб (20 жашка келгенимде ел сен
кан Ажыбеке бар барсаң эле жыргайсың дегенден
кийин, жорывай жүргөн адам барса барайын деб
ат жок бир тообуз бар ошону минип алыб таластын
озунда капкада кан ажыбеке бардым дер эле кан ажыбектин
талдары деле бар озу бозүйдо отурган екен алдында
ешик кайтарган ак таягы болот екен эмне кыларымды
билбей тобокел деб алыстан эле тоомду минип ырдаб
калдым ак таякторы урушуб таадан түшүрүб алыб
бей адеб деб тилдеб ошонотушту ага болбой ырдай бердим
дер Балык деңу эле атам Алымбек
үйдон түштоб бир жигитчиктин үйге кирдим кийимим
жаман. салам айтым колум бериб корушуттум. отур
деди отурдум. сусар деген байбичеси бар екен ошо эле
отурган екен. жонумду сурады сарбагыш ичинде чоңнарык
уруктанмын деб жок жашымдык барын айттым
маласты жакшылаб бериб үнүндө жатабер

балам деди кан Жаныбек. анынча баласы Нурак келди
Нурак менен амандаштым ~~б~~ ырда деди мактаб браз
ырдаганымда токтот баламырыңды деди Жаныбек
Нурак ушу баламды кутубалгыла деди Жаныбек
журо балам чочунбай деди, кандай болот деб турган адам.
чочунбай журо бердым ешке чыгыб кел деди Нурак.
ешке чыксам бир жигит жүр бужака деди ерчиб бардым
корибой еле корккон журогум басылыб калган
барсам еки бозүйду ал тайго тиккен ~~о~~ сиб тииб
койубтур беташтриб. ешик ачыб ерчитиб келген
жигит кийимиңди чеч деди чечтим, бул үйге
кириниб сууга түшө-сүз деди, кириниб кайта
чык деди. колума самын берди конок
далбал берди. екинчи үйгө кресем еки казан суу бро исык суу
биринчи казанда екинчи казанда муздак суу чоң чыласын бар екен
самын корбогон байкуш абдан криниб сууга түшүб тазаланыб кайта
чыктым карасам кызыл жаке отук кошмалдаган кара-ала нычча
бачайы чабан кара моону чебкен бир сыйра кийим ~~ен~~ түбү чумоко
чатын дайындаб баягы ~~ерчитиб~~ келин жигит кармаб турган екен
кий деди. кийдим ~~[illegible]~~ [illegible] жүр деда жүрдүм сен басына

кудай бер мей болду деди баягы жигит жүрата турган кишинче
унутпот деди кан Джаныбек деб олонттуб кубаныб устуно кирдим
Джаныбеке. ал куну Джаныбектин устуно жаттым ертесинде
экен
кудаярга жаттым баласы Джаныбектин үйү ертасинде нурака
жаттым ертесинде канышага жаттым алкиши кызы екен
кан Джаныбектин. Канышанын үйү жайы түрүшү болок
ырдаб
турат екен, о ешинени ырдасабердим. улур болдум, нурак катар
бер
еле мени менен бир куну аялың барбы дедим жок дедим
алам деб жүргениң барбы деб сурады нурак. бир келинчек
увадалашыб жүрмүн ерин чаныб журот, кубосу жон неле-еле
озу жоонурак жер еле кумосу келинчек майда жер еле дедим
коркуб чыгарыб алалбай коркуб жүр тарибуну дедим келинчектин
нурака унуткан жок нурак бир кундору бомондо жон жашымды
айтыб койбойын дедим нурака. Нурак екиугкунда коштор сиң
деди. Бир куну нурак бир жигитты тетиги үйгө алыб
бар деди Балыкты. бардым барсам адам бовосторуму
баягы алам деб жүрген келинчекти бир жаңы жакшынакай
боз үй ... журуб баягы келинчекти чыгарыб малын талаб
... коюб алыб келиб келиб койгон екен кудай берсе
исама
десе олонтуб болуб калат екен балам Джаныбек деди Балык
романын

отонтуб кан Жаныбекке тура бердим жомок ырларды айтып Манасты
айтып атактуу ырчы болдум Жаныбектин бир баласындай болдум
тойуб турган кезимде бир куну Азрет Аалынын ~~туусун~~ туукумун
деб бир кези екен Азиз кожо ешен деген ешен келди. Жан Жаныбек
Балык балам ырдаб бер ешенге оторкондон баштаб деди
Манаска чейин деди сокутуруб жогорку ырлорды айтыб Манаска
кешб Манасты айтыб ешендерди комо айтыб айткон ~~[illegible]~~ ле деб
Манаска кошуб ~~ата~~ ~~не~~ мусулман динин мактаган емесби
кожом мурунку куну куту кошулган кандарды ырларды жакшы укбай
отурду еле кийинки мусулман дини киргендеги кандарды
айтканымда абдан кулагын салыб укту. ~~ешен~~
Азизкожо ешен Жаныбек датканын алдында: ырчы сиз мундан
кийин ~~не~~ мусулман динине кирбеген кандарды елдерди ~~айтыб~~
журуну болбо. Мусулман болгон исламдинигин урушкан
талашкан кандарды елдерди айтсан чон сообсо каласын
жакын жаннаты болосун Мухамед Пайгамбар Азрет Алы шери
курданы кошуб айтсан деди. мурунку бутпарас болгон кандарды
елдерди айтасан капр болосун кунакор болуб жакын дозок
болосун деди ~~[illegible]~~ ешен ошонон кийин еле коркуб ~~[illegible]~~ койуб
калвадымбы балам Жаныбек деди Балыкоозурчу ~~[illegible]~~

12 291

~~Джеңбек датка~~ Манасты айтканда туб атасы Ороз бий анан оторкан деб бирден бирден чууртуб отуруб Манаска алыб келчу елам. кан Джеңбек балам Бекмурат еңкиден кийин туб атавыз Ногойкан деб баштай бер Манасты деди. кур мурунку болюк динде жүргөн айткан-дын айтыб кунокер болво оз жаныңда кыйнаб, мусулман динин талашкан кандарды айта бер Сооб болот турвайбы деди кан Джеңбек. ошонон кийин Манасты туб атавыз Ногойкан деб айта бердим ну болдум) Тоштук кан. Катагандын кан Кошой, Көкөтөй кан, Бокмурун кан, Көбөш кан. Жугару кан. Урву кан. ~~..~~ Жамгырчы кан. Айдаркан. Кокчо кан. Будайык кан, Музбурчак кан. кан Шыгдак. ~~..~~ кытайлар-дан ер тавылды жасоозуң. Кытайлардын кан мурунку ~~...~~ Кожоложош, сен Сарыноон мен Бокой. ушулорды айтыб журо бердим. мурунку кандар елдер баки Улымбек ~~..~~ ири ири болуб кийну кыен болуб айтылат шаарлу жергелу болуб айтылат мен озум билам откон заман-дар-да эң кызык узун болуб айтулчу екен Балык рамалык. кыргыздын Нейман кан дыйн бузулуб кайта келген бар деит ел жана о ногойдун каны Ормамбет кан конум чалыб кайта едилге кочкону айтат деит сизди кыргызды оз жерине кондуруб баш бологун оң сол бологун

айтат дейт ел сизди дедим жана Байтике Жаныбектен кандай
кылыб келгенсиз ушул эки ишти айтыб бериңиз ата дедим
Балыка менден бала емес чоң кишилер жалтаныб сөз
айталбай турган адам. дечу еле атам Алымбек,
- ел Алымбектин три болсоң адам болот екенсиң деб
Балык рахмалык ошонтуб Жаныбек даткада жүрө бердим
бир күндөрү талаасынын кокурогунон Канайдын кан кара Байтик
чыгыбтыр деб дагы таш жарат сартын улугуна каравайт
екен өзбилемин кылыб жатыр деген елдин сөзү коконго-да
угулубтур кокондук каны кудаяр каарланыб жатыр дейт
Ташкендин кушбегисин жиберет дейт. Байтик Пишкенттин
улугунун кемпи екен. чатмада кытайдын кызы екен Ак кыз
деген кызды айлынан келиб Байтик кытайдан тартыб алыб
кетибтр. ал ак кызды агасы Бутоштун баласы Байсавага алыб
берибтр деб. муну Ташкенден Бучукбек кушбеги келерт
екен Байтикти олтурот екен деб ушунтуб дүңкүлдөгөн сөз
ел ~~ортосунда~~ ортосунда, Бучукбек абдан залим атангон кушбегилердин болуб жатты
ичинде ~~калыб жаткан~~ итиши жазалуда жазасызда кого олтурган адам. Бучукбек.
келет деб ел ~~елдин~~ уюа абдан коркчу. өзүм жүрүб еле Байтике
жаным ачыйт. ата бир кор есм болот еле деймин да и жүрөмүн,

бир күндөрү Бучукбеке ошол Жаныбек датканын жанында алдынан
үй тигилди. Бучукбек келет деп, Бучукбек келди келип Байтикке
киши жиберди. Байтиктин үстүнөн арыз көп экен сарттан, казактан
о мени чаап алды мени талап алды корооктоп деп.
Жаныбек датка кокондун элдин төрт эгей багынып калган кезы
оо кудай сактай көр Байтик бечараны деп тилеп отурат калдан
келериң жок деп. Байтик келди деп эл чуулдап калды
бардыгы. Байтик 40 жигит менен келип түштү. Карасам
өзүм айтып жүргөн манастай көрүндү ~~Бу~~ Байтиктин сүрөтү
жаңдан башкача экен. ичим жылый түштү. Байтик Бучукбек
улуу кырды. эл оңу бузулбайт Байтиктин үйүндө айда эр киши
болот экен дешип таң калышып жатты. бир убакта Байтикта
чыкты үйдөн Бучукбекта чыкты. олтурот деп турган эл Бучукбеке
адам олтурушу боктонондой мурун көрүп калган эл эмесби
Бучукбектин ~~ки~~ киштер экен деп турган. Бучукбек арзачыларды
атап Байтикке акын барын өзү менен сүйлөшүп атың барын
тай ал тааның барың кой ал деди. ошондо Байтикти кутулганың
~~кү~~ куттуу болсун деп ырдадым. тувум сарбагыш, уругум чоңчарык
деп Байтик карап эле калган экен. Байтик баягы элдин акысын
үлүк айткандай кылып бүтүндүү бере бере үч күндө тындарды

жокызды кайтыб берди Байтик. Байтик жигит кези
ошол ал жерде элге Байтик болуб калды. Жанбек датка
кондурду абдан жакшы сыйлаб сый сыбат кылды мен да кондурдум
жур атыңга деди. Жанбек даткадан жооб сураб Байтик
журбейт деб. Нурак-кулду борун кучыб тур ее деб. барсаң барыбке у
деди, ошону менен Байтиктикти ерчиб айлына бардым
Байтиктен сурадым. Бучук бектен кантиб кутулдуң деб
Байтик. кердим салам айттым алик алган жок озум камданыб
бардым еле кылычымды ичимен байланыб жигиттерди датын
болуб туругла деб. улук:- Байтик уру сен санбы?-деди.
-оова менмин-дедим. кудадан коркмай кой хазреттен уялмай
бул басмачылыкты кайдан таптың деди. оо такср атам
кенайды билесиз, бишмек салынгандан кийин сиздерге каравийлын деб
тилаган кыргызды ерчитиб леге[1] отуб кеткен екен
аберге баргандан кийин г Канат корбашынын атасы ~~атын~~
атам канай менен сүйлөшүб ортого түшүб кочуруб алыб келиб
чүйге кондуруб айды салык толоб ошонон бери багыныб ~~елбиз~~ (келаткан)
атам канай олондо 17 жашта калдым бизди ачавыз жанкарач
деген адам билет солтону. чыным менде карыб жашта турган
емесмин ал жерде жанкараччтан жол тие турган ~~емес~~ емес

(Канат корбашынын атасынын атын жазууну мен унутуб калыбтырмын)

1. леге - илеге

атын и анан таласка көчүб келиб ушул өзүңүзге малым болон
шити баштадым атың чыкбаса жер өттө деб. ошол даврт менен
Сиз келиб отуреуз кан живериб. Мунан башка айтар сөзүм жок
дедим. улук мени тиктеб караб отурдыда. акыз кайтыб
бересиңби деди берейин дедим арыз берген сарт менен
казактын алысын бересиңби деди. берейин дедим. бар кеттим
деди. ишке чыгыб өзүңөр уккан көбтү жарыялады. уч күндө бериб
кутулдум алдан акылым. акызды бердесе бөлөке өзүм макул болуб
алдым улуктун алдына барбай кой керек качкамда барар
жер жок, намыс ар кылыб ушул жерде уруш кылсаң бир кыз учун
далай адам олот жана эл бузулат кудай ~~кылбай~~ кылса
кантебиз бул иштер жолун кудай болдуруб койдуго бир
оңуту келер Балыгым олбосо бул бакча сүйүктөрө деб ошонотту
Байтик. Балык сөзүн узартыб Байтиктикине жаттым
Байтик мага жакты бир күнү кайтарды. ошону менен
Байтике утур болдум бир конушум болду.
ошонтуб Байтик бир күн үйгө отконго чүгө колмой болдум деб
кабар берди. мен бардым Байтик сарбагыш салто бир туган
жүр Балык мени менен көч деб ошонотту. Мен макул
болдум. Ужыбек дапкасы кантем бир баласын дам болдум ее

7

дедим. Байтик Ужыбеке мен озум барам деди.
увада кылыб жүруб кеттим. Ужыбек датка менен
Байтик тату. Байтик жашы чурактан кичу
Байтикти Ужыбек балам деб суйлойт. Бир куну Байтик
келди Ужыбеке Балыкты руксат бериниз деб
сураныб калды емне калаганызды берейин менин
тууганым екен деб. Ужыбек балдары менен
билиб жүрүу менин кетеримди айтаган менен
ештеме албаймын деб руксат берди
озумда кордым ток болуб калган ~~енгерем ат~~ минерине
ат берди артарына то берди ошонтуб Байтиктин
Балык озу болдум балам деди. үйге келгенден кийин Байтик
орусту Алма-атыдан минтиб алыб келди антиб алыб келди деб
ар ким аркандан айтат ушуну мумкун болсо айтыб берсениз кантет
дедим Балыка. ата Ужыбек балам ошон болсоң айта жүрөрсүң деб
Балык айтты еле деб сөз баштады. үйге келдик алар анага кондук
Бошкой, Байсейит, бутош, тулеш деген агалары бар. Байгазы,
Сатылган, Мураталы деген инилери бар ~~алар~~ деб алар таласка
барбаган екен. Ботош, тулеш котжашынан кийин кочуб барга екен
таласка Баяке деген атасы таласта олгон екен Байтиктин

Бошкой Бутоош сөзке аралашбаган адамдар экен элди нааткарач
билет экен жоңун. онон кийинкиси Байсейит экен билермандын
бры эле картайыб калган экен. бишкектин уугу рахметилле.
экен Байтиктин кочуб келмешине себеб. Алматыга
орус келиб туруб калган. мурун бишкекти келб орус алалбай
кеткен. а онону үчүн рахметилмеге эл абдан батынбай калган
андан кийин 8000 кол алыб кокондон калат кор-башы
Алматыны барыб бир эки ай калыб орусту алалбай кайткан
Байтик ушунун кийин кочуб келген. Байтик кочуб келер
менен эле казак калкоро ~~керш~~ Керим датка менен куда болду
алар орусқа караб калган ишпен билдербей орусқа араң салды
Керимди акрындаб сылоошо берди. Байтик канаттын конушу бар
~~баш жар~~ кемел деген суудун башында отого коргон салды. аны көруб
Байсейит агасы кочуб кетти таласка Байтик кенч ~~жакдоо~~
кылдыч деб. Байтик өзу башкарыб калды калган элди рахматилле
менен сыртын билдрбейт ебтеб жур кошоматты кылбайт.
Байтиктын сырын өзүмө билемин деш экинче кошомат кылбайт
кылам деген мишен алуб калсын кайтбайт жана сөзунда
кайтбайт мунозу ошондой эр адам сырын билген адам ункубайт
агар бирө сөздон бу тийб калса тик баш салат сөзке келбейт.

79. 101 298

жусе жүрүб камоны женилсе жеңилиб калган душмандын азы
ковуна коравайт, жана озу еле уруша бервейт. озунан богоз тил
деп чыкбайт чырт етиб тукурвойт чимирвейт корсотбой бирдеме
кылваса еле козунчо до тузотурган адамды жакшы корот
бей адаб адамды устуно кийирвейт, алдынында коб суйлогон
кишини жаман корот адети озунун, Байтиктин суроту болсо
адамдан башкача озуңда коруб журсун балам Алымбек
мен Байтикти орундай еле мактаб жибердим билип
бакын мен сага суйлогум келди деди Балык.

ошонтоб. бир куну Байтик жур Балык туганыӊ Жантай патшага
барайы. Жантай патшага тоо арасынан Кок Шалы деген бар-
ышкат келмей болубтур ошого бариб берее алыб келейи Жантайдын
деди. Жантай патшанын алына бардык карабулакта екен
айлы, барыб жата бердик орок бозосу алыб жаткан адам екен
ким корунгон ичиб жатыптыр Мырза Жантай деб укчуумун елден
отап ал айтканындай мырза екени анык екен. озу картаң болуб калган (Жантай) екен
Байтиктен укканмын. кото Кенесары кандын башын
жан карач, Ормон, Жантай, Чыныбай, Торогелди башы
аназдо турган орус аскер башына Жантайдын
жигитти бирге аскон кундуӊу кашыга алыб берген

ошол жогорку айтылган 5 адам кеңешиб жиберген деб
Байтик айткан. ошол Жантай петр-дын атында
жатканда калыгулдан сурадым. кана сенденден бир кеб
суралын айтыб деб бер дедим. калыгул эмне кеб деди ктесорнын
башын алыб барыбсыңо оруска. калыгул ал соз айтылбай турган соз
брак сен менден уктум деб очкимге дет айтбассың ал жашырыб
Жаныз есевинде алыб барыб ~~бер~~ бердим аязкозтун турган орустун
улугуна биринчи 6 сорткан коркоштун экинчи казак жери неген турлу
жаман алакет менен табирдым. бир арабча биле ногойго акы бериб
3 Жантай коравек баласы кылыб ошол [struck out]
[struck out] башынсы Жантай деб жаздыбрыб койдум кырыздын,
муну ечкимге айтба деди, бир байдасы тиер дедим орустун улугу
ким ~~ки~~ берди башынлары ким деб сурады Жантай, ормон, Жанкарач
чынчин, торогелди, озумден сураб жон жашын 5 кишинин тугол
айтыб бердим баам г мусулманча жазган казадында бердим
бул 8 петрборго барат ал Башага деди озумду абдан сыйлады
ошону кайттым деди, кок Шакы ат келеле экен Жантайга
келет деген кавар экен эмне келбиндеб Жантай сурабайт
кок Шакыны сураб келдим эле Байтик айтбайт. Байтик Жантай
дын улу баласы Мырзалы катар жашы 10 чакты кун жатыб
Шабданында анда 15 ке жетелек бала

27 250

калдык бир күнү көк шалкы келди. эртең менен Байтик:
Жантай патрдан жооб сурады журөлүдеб. Жантай патр
и Байтик сен көк шалкыны сураб келен турвайсыңбы
алыб көк шалкыны токугула мейманбардын атын деди
кел ошону менен Жантай батр менен коштошуб журуб калдык
ылына келдик. Жантай кезек кезек ел жеок жерде ~~ошу~~
б Мусулман дини деген болвосо оруска караб ~~кетсек~~ болор еле
ушул сарттардын оттуу деб койот. Байтик балам силер
жашсыңар еми кезек силердики деб куулоб койот Байтикти
Байтикка антебесек болбойтко оруска о карыган казактар
Мактаб жургу деб койот ошонтуб коконду залымдыгынан
кобчулук ел жадаб калган ошол кезде
Байтик көк шалкы чапса чыга берди байгеден бир күнү
мага айтты ее Балык көк шалкы чыкса Жанкарач кармаб
алса мен берсем ошонтту бир күнү ошол Жанкарач
турган жылалнитта юокай тиккен бир байге болду
көк шалкы чыгыб келди Жанкарач кармаб алды Бошкой, Бутош,
Жанайдын атын ешкожо кармаб алавы деб намыс кылыныб
уруна турган болду Байтик түбки сурогу кеткен мен Байтиктин
сырын билемин Бошкой, Бутош оокон мен барыб койо туругуз дар

~~22~~ 256 ~~245~~

Байтик келсин анан уруш кылыңыздар деб токтуб турду
жашта болсом ошо мени сыйлайт токтоб турушту
Байтик келди жон жонун айтышты агалары сага.
караб турвуз же болбосо уруш кылат элек мунуву
Балык иниси кошо туруп урушту Байтик келгенче
деди кана эмне кыласын дешти агалары кармаса бир
атты кармабтыр да бир аттын ичине кирет белек озуонда
кармаса барыбыздан ~~улу~~ улу жанкарач деди Байтик
Бошкой Бутаны око Байтикти энесе жанкарачтын
атын жоо деб тилдеб ~~кетиб~~ калышты ~~кайра~~
Байтик мага атылгон 7-4 кишинин эрчитиб алыб
жанкарачка барды жанкарач узу ~~жетеле~~ б кармаб
турган экен. ээ Байтик иниси кармайганда бир атынды
аган кызыгыб кармаб тур деди. жакшы болуб тур ат сиз дики
деди. энесе колуңду жай батаңды беретин түшө калыб
батасын алды баргесин эл улашуб кетти, ошону менен
~~ох~~ о бириш болсо жанкарач Байтик билсин деди
ошону Байтик элди билиб жүрө берди. узу ээ Балык сен
болбосоң уруш чыгыб калмак экен келаткан быртабы тоскол
болот эле муна жолдо шундай уйдеди. кок Чалкыны сураб

жантайды алдык кошчакыны бериб жанкарачты
алдык солто сарвагыштын эки чоң кишисин алдык. бирүүгү
к Жалмаковскийден кабар келди ал л. ошол убакта ал киши
Алматыда Пыржетаб эле мурун жашыныб барыб керимдатка
аркылуу ~~Жапов~~ Калмоковский сулмошкон абдан дос болуб келдим
деб келен ~~[illegible]~~ бир ~~киши~~ (менен) жашыныб бардык керимдатканын
айлына ~~Жапов~~ Жалмаковский жолуктук Чернайыв менен
сулмоштордү ~~Аулиа~~-атынын өзүрө алыб барыб Байтикти
Калмаковский, менда барам. ~~Ч~~ Чернайыб орусунун бир чоң
жандыралы екен ушул биз жакты каратыб алмака дашындалан
~~Удам~~ екен. ошону Байтик абдан убадалашыб кайтты
кабар алышыб турмай болуб үйгө келдик ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ко Байгазы кочуб келен
ел тоодон кезек бизге караштa елден тыныштык кылыб
сарттын ешинине тушту деб бир топ жылкыны сарттар
алдаб ~~барыб~~ камаб алыбтыр Байсал барса сураб сарттар
~~рахматилла~~лага кабар бериптир рахматилле Байсалды
мейман туткун кылыб койубтур. ага ~~сар~~ Кыргыздын
солтонун баш адамдары сарттын билермон адамдары
арачы түшүб жорайтрыб жылкын Байсалды боштортуру

1. жандырала — генерале

253 24

Байтиктиң (да) куулугу бар еле рахматулле (десе) ашкы куб дей
берди айтканы кылыб. рахматулле коркту дебоилоб калды
драчылар аркалу Байтык менден откон болсо кечаш деб
коноко чыкрды рахматулленi. болобай, корчубатр бар
тил аган еди ичтен кураб жорок дайындаб билдрвей
калдыб алдык 8 кал башы кылыб Байгазы, корчу патр
кокум патр дайын даламыб алды Байтык урон деб.
кый ерганда еле ат коймой болуб, о толуб жаткан
уи соторуб бе (болушту) сочулды, рахматулле келди сарвздору менен
тим ерчигени бар ю жуздайкиши менен келди уй уто болуб турууруб
аттарын байлаб уге кийрдик чай дестарком алдына коюлуб
чай ичиб жаткан кезекте. Байтык шолдокчан басиб ?
тигимен Менин жаксы удон оковуз чогулган елдисиз дой байтык
корчу Байгазы айтган алдывыздан чыкты кана Байтык ашыг кылавыз
деб корчу айтты болду ат кою керек Байтык мага дайын даган
сартын узогулорун кыркыб жиберилле деб корчучу чогулган еле жаткан
Байтык канайлаб урондаб кийерди корчу, Байгазы кокум баштаб
ат койбу уйдун алгын тосуб калышты деп жоо адамдарды
мен баштаб узонуру кырка бердик рахматулленi сарвздор
коктоб откамынызды кочиб жуурб колуна кымыгын алыб
берди

жанында сарбоздору бир дары ко лө түшүб калды Байтикта
мында аткч лишиб калдык рахматилмени куб бердик
аты жетер бей ~~коргоно~~ Бишкеке коргону жакындагы(нда) сарбоз марбозуна
карабай барыбоздан мурун корум бар жетиб ортота сайды
~~Рахы~~ рахматилмени Байтик ошол жер-де эле кылыч менен чааб
олтурду олгун сарбоздору алыб кетти коргон(дун)-ичинин бекитиб сарттар
турубалды калага тийбей Байтик корчуко ~~барган~~ жүргүлө Саркожону
чааб алабыз деди Сар(кожо) жуздон коб ашык куй эле абдан бай малы
коб олу дунуйодо бараб Саркожону оюулата чааб малын дунуйосун
барган кол болуб алдык. Саркожонун жатынайматын аталары
казака экен болуб ошол жакта туруб калган адам казактын
озубек(тен) андан кураб Саркожонун аталары бирташай ~~жүрдөмөк~~
кочмонду казак ичинде (шундан) чалаказак деген эл болгон экен ||
кече канат кор-башы Алматыга кол кураб барыб жүрүү болбой
калткада Саркожо канат ~~кор~~ корбашыга сүйлөшүб ~~Алмат~~
ле ботунда жүрчү экен ал казак оруска(б) (караб) калгандан кийин
мени ала кет деб айткан, канат корбашыга Саркожо, канат
кор-башы, рахматилле дайындайт сен ошол бишкек шарынын
конуш бериб кутуб алын Саркожону дейт канат жениман
корбашы ошону менен Саркожону жуздошыб ушмене

рахматулле кочуруб алыб келген болучу жаңагы
жылкы түшкөн еин ошол саркоонсонун еини болуп Байсалды
кабар бериб рахматулле Метлоун колдоруушул^ган^ саркооисо
болуп + бизошону учун чабтык ^туткун^ деген Балам
Баатык ~~+ саркоон~~ ошону мен саркоонсонду чаб олнего туй туудук
ел айтчу саркоонсону Баатык чабканда ~~жаа~~ + сандактарынын
~~арасында~~ ичинде кагаз бар-екен кагазын ырдыб
жиберуб сандыгын озу алабадыкбы. караса орустун ~~каг~~
кагаз акчасы турвалганы биз билен емес турвайзбы деп чалдыр
Саркоонсонун ели ташкен бароб ~~кора~~ туруб калган чалакказак атанаат
караеуу кыншлагы отсооу ески шаарга жакын турат казыр
биликеке камалыб калды сарт Мурункудай алды алалбай калды
болонбалбен то салык ^салык^ жийнайм деб барган екен ошол учурда
рахматулленин Балтабай деген жуз башысы олн Баатык
салык бербесе олтуруб койгула деди болуб олтуруб койду
ошону менен сарт коркон менен жерваа далага чыгалбай калды
рахматулленин ордуна Атабек деген улук келди ал келген ^менен^ ентеме
айталган жок Баатыке баяы озунун улуктун кызматын кылыб
тура берди ^атабек^ коконтон ташкентен канаркалу кол келалган жок
учу^ну^ганен Баатык камын жазбай жата берди

Байтик мени Улматыча Калбаков-сайге жиберди
барыб жолуктум. мен ~~Бадылот~~ Чернайыбка кабар берем.
Чернайыб азыр Петрбор-до жакында келет озум кабар айтам
Байтикке салам айт деб кайтар-ды ~~окто~~
жаз болду калбаковскийден кабар келди. Байтик, коргу барды
бир жака чыкса Байтик мени ала кетчу мен да бардым
Чернайыб жолуктук Байтик Чернайыб менен тентуш адамдай
болуб сулошууге Чернайыбда бар бар деб сулошуулеп
Калбаковский Байтиктен кине болуб сулошкондой корунуштан
созуно Ташкенге кетин карабыб алуга мен барамын, бишкек, токмок
олуята ушул калага жакын ~~каз~~ кыргызды сен сулошуб даяр болуб
тур деди Чернайыб Байтикке Байтик коргуну корсотуб биз кыргыз
ичинде сокто деген елбиз токмоктон ылдый карай. токмоктон
жогору карай сарбагыш деген ел бар кыргыздан жантай деген картайыб
калган адам бар, ормон дунгуулу уматалы бар торогелди бар алардын
бары малуу олуятадан жогору карай таласта кытай, сару деген
кыргыз бар аларда колумда кытай асан молдо сару кыдыралы
келиб сулошуб кетти Байтик биз сенден калбай биз деб Байтик
созун бутурду Чернайыбка. Чернайыб жантай ормон торогелди
нинин жаны карач калай кагазын карап алыб ал адамдарды мен

деди сен канай баласы кен есары кумбозун бузкан ~~оо~~ көргөз ичинде солто уруу канай ошол канайдын баласыбы деб сурады Байтиктен чернайыб оова ошол канайдын баласымын дедим ~~ошол бою~~ адамдын тирүсү ким деда жантай, тору келди, Ормон ньнкыш, жанкарач олду деди жанкарач бир мурун ошон алдыбыз да ~~[illegible]~~ биз чернайыб жолугар-дын алдын да ошон Байтик ошонтуб чернайыб сөзүн бүтүрдү мен Байтик корчуга айттым баягы калыгулбаш алыб баргандагы кагазды кайсы бул кайдан билет ова ошол кагаз деди жана мен былтыр жолукканда жазы баган кагазды б. Бетрборго алыб барам деген буну ~~а~~ кагаз да бар көрүнөт деди уруну менен жүрдүк корчу ~~сен~~ сарбагыш менен сүйлөшүб турмак болду. Асан молдо нуракттын уулу, кыдыралы жаш бала жети жыйырмадан жашы ашкан, ~~[illegible]~~ күнү ~~[illegible]~~ ~~келгенде~~ Байтиктикине калыб сүйлөшүб кеткен биздин сару, кытайдын ~~[illegible]~~ бийлеб сүйлөшөбер деген күнүрү Байтик өзү сүйлөгөн азырак сууну деген ал бар деб чернайыбка айткан буну мени кыдыралы асан молдого жиберди мен барыб алеки ~~адам~~ адамы сүйлөшүб байтык бурус келерин өзү кабар берет биздин кабар күтүб жата бериңдеб кайттым. казактар-~~да~~ ды олуйата жакы казакты ук молдо кудай берген сулбагай уулдар башын

29 258

алар өзүлөрү сүйлөшүб ~~казак~~ Ысыматы казактар аркалу

алар каттанышыб жатышкан Чернайыб менен.

Байтик рахматиллени өлтүрүб бишкекти ~~камаб~~ коңкубтур деб орусту

чыгарыб жатыр деген сөз казак кыргыз ~~оң~~ сарт арасына

жайылыб кеткен болуну онону менен эле кокон ташкен даалбай калган

~~алди~~ казак кыргыз бары эле Байтике кириб кетиптир деб угулуган кокону

анжанда рас кыргыз емес казак сартта Байтике кемиб сүйлөшүб

жатыну ташкенди биллеген сейдазымбай деген адам менен

Байтик өлүматынын Халат аксакал деген адам аркалу

сүйлөшүб турган болуну.

онону менен кузунда Чернайыб баш болуб орус аскери келди

б. Атабек качыб кетти бишкек ичне уруну алды токмокту

алды ~~Байтик ордосуб~~ кыргыз бүт эле бар-ды Байтик баш

болуб барды өлүматы Атабек өлүматынын урушунда олду.

~~[illegible]~~ кыргызка Байтикти суланда сүйтүп кылды 12 салбат берди

~~Жантайды чыкарды эле чер~~ чычкан жылы 86 жашы болду

Байтике кабыл тан ~~[illegible] берди~~ мен берди Чернайыб өзү келен кайта бишкек токмокко

Жантайды чыкрыб амал берешин деди эле Чернайыб Жантай

мен картайыб калдым Манабу менин балам деб Манабайды

көрсөтүб берди Манабайга Помошник амал берди Чернайыб амалдан анда [illegible]

259.30

казакка кудай бергенди баш колду Майор чек берди Жамолдогу болмоштук

аман берди ~~н~~ чыккан жылы кышында чыкканга алды үй жылы кирген де

кар жаады кетиб жатканда ташкен жаз болобаштаб калган экен

кыргыздан Байтик бардык менда бардым казактын к ар уруунан калвай ташкенден

Ержи Умаатыдан оконун ортосундагы казак бут барган үйсүндор

башы адамдары балон деген себеби казак жери. кыргыз жонунан

Байтик барган Ташкенди алганда черняев үй жыл 85 жаш болду

Бошыс рамалык созун бутурду кандай Умимбек балам де

разысынбы деди ~~...~~ р балам башык айтты деле

айта журорсуң Байтикменен кошулган анемен ушундай деди ~~балык~~

~~ата~~ атам ~~а~~ Умымбек андагы до бир эки оз жерин кармаб калыбтыр

мын деб жогорку жазыб койгон ыр-дор-ды сураб айтыб отурган калганы

~~ке ... ... жерин айтыб берсен ... айтыб берейин~~

~~ко~~ чече калмоктон жер-ди болонтуб алыб дардуолтуруб адатине Тагай

баш болуб зоуулан чыгыб кыргыз бириниб ичкилик болуб Унжонун ды

алыб ~~эрешен~~ эрешен нокан кылыб он солго болунуб мурунку

жолдуулаб бир кандык болгон дагы жерин айтыб берейин деп

айтыб берейин деди Башык кыб онондо туроо жазыб алган деб

атам арлын кошкуласы ~~...~~ эми де кармыб калганым жер-дин атын

-элдин атын уруулардын кармаб калыбтырмын деб айтуу чуле атам

5 31 260 ~~25~~

~~каркыра мен гендан — үч алматы сартогу — Бакара мен жалбылдан~~
~~Ысык мен Нарындын — ысык куп таластык — ак менен чаткалдык~~
~~анжыйандык алайлык адигине Тагайлык 30 уул ичинин~~

к

балык кызыл кыя заң таштан
Ак петегелу кой таштан — ак калбакту кыргыздан
каркыра мен гендан — үч алматы сартогуи
Бакара мен жалбылдан
ысык куп таластык — аксы менен чаткалдык
Анжыйандык ~~ак~~ алайлык а
Адигине Тагайлык — 30 уул ичинин
кара багыш чоң багыш — Бугу солто сарбагыш
жедигер саяк ак багыш — монолдор черик ~~он~~ кыпчагы
он атанган турбайбы —
сары коштой мундусу — кушчу төбөй басызы
саткей казы тейти ичкилик ~~и~~ кошулуп сан атанган турбайбы
мен жарыну Тураймбек Аширбек уулу
жамагымдын аягын уйгуну менен тамамдадым
1949 жыл 1 чи мартта